

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Eetilised dilemmad saates „Tõehetk“ ja nende representatsioon Eesti meedias

Bakalaureusetöö (4 AP)

Karin Volmer
Juhendaja: Halliki Harro-Loit, PhD

Tartu
2009

Sisukord

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	3
1 TEOREETILISED LÄHTEKOHAD.....	5
1.1 EETIKA TÕSIELUSARJADE KONTEKSTIS.....	5
1.1.1 Moraali hälbimine.....	5
1.1.2 Osalejate kohtlemine.....	6
1.2 ENESEPALJASTUSED TELEEKRAANIL.....	8
1.2.1 Privaatne/avalik ruum	8
1.3 TÕSIELUSAATE FORMAAT.....	10
1.3.1 Auditoorium ja toimimine.....	11
1.3.2 Telemängud	12
1.3.3 Tõsielusaadete formaadi kriitika.....	13
1.4 TÕEHETK	15
2 UURIMISTÖÖ METODOLOOGIA	17
2.1 UURIMISPROBLEEM JA -KÜSIMUSED	17
2.2 VALIM.....	18
2.3 MEETOD	19
3 „TÕEHETKE“ KAJASTUSTE ANALÜÜS.....	22
3.1 ÜHISKONNA VÄÄRTUSTE ALASE DEBATI ANALÜÜS.....	24
3.1.1 Osalejad.....	24
3.1.2 Auditoorium.....	29
3.1.3 Avaliku ja privaatse sfääri piirid	31
3.2 TAGAJÄRJED.....	33
3.3 MEEDIAKRIITILISE DISKURSUSE ANALÜÜS	38
3.3.1 Reality show ja „Tõehetke“ formaat	38
3.3.2 Saate tegijate vastutus ja eetika	43
3.3.3 Sekundaarsete meediakajastuste kriitika.....	46
4 JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	49
4.1 MILLINE ON „TÕEHETKEGA“ SEOTUD EETILISTE DILEMMADE REPRESENTATSIOON EESTI MEEDIAS?.....	49
4.2 MILLINE ON „TÕEHETKEGA“ SEOTUD ARGUMENTATSIOON EESTI MEEDIAS?	53
KOKKUVÕTE	58
SUMMARY	59
LISAD.....	62
LISA 1 – KÕNELEJATE JA TEEMADE TABEL.....	62
LISA 2 – „TÕEHETKE“ SAATED KÜSIMUSTE JA VASTUSTEGA	66

Sissejuhatus

Tõsielusaadete tulekuga on toimunud midagi, mis varem leidis aset lähedaste inimeste vahel – pihtimine, aga nüüd teleekraanil. Tõenäoliselt on selle kõige raskekujulisemaks näiteks 2008. aasta alguses Ameerika telekanalis Fox alustanud *The Moment of Truth*. Peale esimest kahte kuud kirjutas ajakiri Broadcasting & Cable oma juhtkirjas, et see telemäng ei näita mitte, kui madalale tõsielutelevisioon langeda võib, vaid kui madalale põhja ta juba langenud on. (Broadcasting & Cable 2008)

Veel kaks kuud hiljem kirjutas meediakriitik David Bianculli samas ajakirjas, et *The Moment of Truth* on ületanud kõik piirid ning pakkus välja, et iga uue sarja esisaates peaks osalema teleprodutsendid ise. (Bianculli 2008)

2008. aasta septembrist on „Tõehetk“ jooksnud ka Eesti telekanalis Kanal 2. Sellele järgnenud mõnekuuline tuline, kuid pealtnäha tulemusteta diskussioon saate eetilise üle on ühtlasi ka käesoleva töö ajendiks.

Suurimad eetilised probleemid seoses tõsielusarjadega seonduvad moraali hälbimisega – leitakse, et televisioon on hakanud vormima eetilisi tõekspidamisi ka realses elus (Hawkins 2001). Tõsiseid arutelu-allikaid on ka saate tegijate vastutus osalejate kohtlemise kontekstis ning avaliku ja privaatse sfääri piirid. Leitakse koguni, et tänapäevaks ei ole olemas isiklike küsimusi, mis oleks kaitstud avaliku huvi eest. (Mehl 2005).

Kas ja kuivõrd ühtivad Eesti meediakriitilised kajastused seniste maailmas läbiviidud uuringute tulemuste ning erinevate teoreetikute nägemustega, on ühtlasi üks käesoleva töö eesmärke. Kitsamas plaanis on eesmärgiks uurida, milliseid eetilisi dilemmasid see mäng on tõstatanud, milline on „Tõehetkega“ seotud argumentatsioon Eesti meedias. Käesoleva bakalaureusetöö väljundfookuseks on meediakriitika hindamine.

Käesolev bakalaureusetöö on jagatud neljaks suureks peatükiks: teoreetilised lähtekohad, metodoloogiline raamistik, analüüs ning järeldused ja diskussioon. Töö lõpus on esitatud kokkuvõtte ning lisad.

Bakalaureusetöö esimene peatükk annab ülevaate teoreetilistest lähtekohtadest, selgitades, millised on tõsielusarjadega kaasnevad põhilised eetilised probleemid, kui

palju on uuritud telekraanidel esitatavaid enesepaljastusi ja mis on nende tagamaad. Lisaks annab töö esimene peatükk ka ülevaate tõsielusaadetest üldisemalt – nende ajaloost ja kriitikast. Töö teine peatükk selgitab lähemalt töö metodoloogiat, esitatud on uurimisküsimused ja hüpoteesid.

Bakalaureusetöö kolmas ja neljas peatükk on pühendatud analüüsile ning järeldustele ja diskussioonile. Töö lõpus on esitatud kokkuvõtte ning lisad.

Kuna eesti keeles puudub kindel antud konteksti kirjeldav sõnavara, siis antud töös olen kasutanud järgnevaid vasteid:

- *reality show* - tõsielusari
- *reality TV* – tõsielutelevisioon
- *reality format* – tõsielusaate formaat
- *gameshow* – telemäng
- *reality gameshow* – tõsieluline telemäng
- *trash TV* – rämpstelevisioon
- *talk-show* – kuna „jutusaade“ ei anna mõtet üheselt edasi, kasutan ingliskeelset terminit
- *private/public sphere* – privaatne/avalik sfäär

1 TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.1 Eetika tõsielusarjade kontekstis

1.1.1 Moraali hälbimine

Immanuel Kanti moraalifilosoofia kohaselt peaksid kõik mõistusega inimolendid järgima universaalseid ja tingimatuid kõlblusseadusi (Pojman 2005). Kanti moraalifilosoofiat on laiendanud Collins, kelle hinnangul on kõige otsesem kaasaegne näide ringhääling, mis ideaalis peaks toimima Kanti eetika kohaselt. (Collins 2003, Hill 2004: 111 kaudu).

Eetilised konfliktid on alati televisiooniga kaasas käinud, kuid seoses tõsielusaadete massilise levikuga on kasvanud ka avalik diskussioon. Austraalia New South Wales'i ülikooli meediaõppejõu Gay Hawkinsi hinnangul seisneb suurim probleem selles, et eetikast on saanud meelelahutus, sest igapäevastest eelistest dilemmadest on tehtud tõsielu-meelelahutuse sisu. Hawkins võrdleb tõsielutelevisiooni süžeesid Foucault tähelepanekutega, mis väidavad, et elu on üks pikk eetika seminar. (Hawkins 2001: 413)

Hawkinsi põhitees on, et tõsielusarjadega kaasnev suurim eetiline probleem seisneb selles, et televisioon on hakanud eetilisi tõekspidamisi vormima. Tõsielusarjade valdkonna eesmärk ei ole kutsuda vaatajat moraali üle filosoferima, vaid arutlema simuleeritud eetilise konflikti üle. Tõsielusaated ei pürgigi Hawkinsi hinnangul selle poole, et keegi suudaks end kujutleda inetus võistluses või selle intriigidis osalema, vaid oluline on maksimaliseerida eetilist konflikti ja mõtlematust, mis tõstab saate meelelahutuslikku väärtust. Viimane on mõneti vastuoluline teooriaga, mille kohaselt saate nautimine on otseses seoses võimega mõne tegelasega samastuda (Tsay & Oliver 2008).

Siinjuures tuleb aga välja tuua asjaolu, et eelistes konfliktides ei saa süüdistada üksnes teleprodutsente. Meediaprofessor Thomas A. Mascaró kirjutab, et meelelahutuse eetika kohaselt tuleb vastutust näha ka auditooriumil. Igaüks on omal moel vastutav meedia sisu eest ning initsiatiiv ühiskonna parandamiseks peaks tulema eetilisi tõekspidamisi austavalt ühiskonnalt endalt. Mascaró väidab, et igapäevane õigus tõsielusaateid jälgida toob ka eetilise kohustuse küsida endalt, kas nende saadete

jälgimine teenib mingit avalikku hüve või üksnes enese rahuldust (Mascaro 2001: 156).

1.1.2 Osalejate kohtlemine

Väga suur osa tõsielusaadete kriitikast käib osalejate kohtlemise ning ebaeetiliselt käituvate teleprodutsentide pihta (Dovey 2000, Hill 2004: 108 kaudu). Annette Hill toob näiteks sarja *Big Brother*, mis põhineb inimeste lukustamisel ühte majja ning nende ööpäevaringsel jälgimisel. Nii võetakse aga ära inimese õigus vabadusele, lubades vastu kuulsusega kaasas käivaid sotsiaalseid ja majanduslikke tasusid. Iga saates osaleja on küll andnud selleks oma nõusoleku, kuid Hilli hinnangul pole sageli teada, kuivõrd on inimene nõusolekut andes olnud kõigist võimalikest tagajärgedest teadlik (Hill 2004: 116).

Briti teleregulatsiooni organisatsiooni *Broadcasting Standards Commission* tellimusel viidi 2000. aastal läbi uurimus „*Consenting Adults?*“, millest selgus, et sageli ei ole sarjas osalejatel ja nende lähedastel täit informatsiooni programmi taotlustest. Eriti selgelt oli see nähtav *talk-show*'de puhul, kus peab osalemisnõusoleku andma väga kiiresti (Kilborn & Hibberd 2000).

Uuringust selgus ka, et tõsielusarjades osalejad ei tea enamasti, milline on saate lõpptulemus ja kuidas seal osalejat kujutatud on, sest toimetamise ning lõikamise käigus võib eetrisse minev suurel määral erineda tegelikkusest. Enamik uuringus osalenuist tundis end häbistatuna või ärritatult peale materjali eetrisseminekut ning kolmandik uuringus osalenuist leidis, et ka sarjas kasutatud muusika muutis saatelõigu tegelikku tooni. Uuringutulemusi illustreeris hästi ühe osaleja tsitaat:

„Toimetamise võim on täiesti uskumatu. 20-minutise vahega öeldud lausetest kokku pandud lause kõlab nagu päris. Ma olin täiesti šokeeritud, et digitaaltehnoloogiat niimoodi kasutatakse, sest see on suureks ohuks süütutele inimestele. Esiteks ei tea paljud, et selline asi on tehnoloogiliselt võimalik ja teiseks, kui produtsent tahab, et midagi öeldaks, siis tal on võim see lihtsalt kokku lõigata.“ (Kilborn & Hibberd 2000: 75)

55% uuringus osalenuist leidis, et enne toimetatud saate eetrisse minekut peaks küsima nende nõusolekut ja 33% vastas, et vähemalt peaks informeerima saate lõpptulemusest. Uurijate hinnangul väheneks osalejate panuse nõ kuritarvitamine, kui neil oleks võimalus anda oma panus tootmise lõpp-protsessi. Kilborni ja Hibberdi hinnangul on saated, kus osalejad on olnud kaasatud kõikidesse tootmisetappidesse, tulnud välja kvaliteetsemad.

Tõsielusarjade tootjad saavad tuhandeid sooviavaldusi ja kõik osalejad peavad andma informeeritud nõusoleku. Ometigi on nende saadete omaduseks seada osalejad moraalselt raskete otsuste ette ja panna neid tegema moraalselt kahtlaseid asju. Iga osaleja riskib sealjuures oma hea mainega nagu seda on sageli juhtunud näiteks kohtingu-saadetes osalejatega, keda hiljem kujutatakse näiteks meeleheitel naistena, kes on langenud nii madalale, et lähedavad televisioonist meest otsima. Hilli hinnangul peaks sarja tootja aga tagama, et osalejaid koheldakse austusega nii enne, saate ajal, kui ka peale eetrisse minekut. (Hill 2004: 118-120).

Üks suuri valupunkte tõsielusaarju puutuvast eetikast on informeeritud nõusolek. Kilborni ja Hibberdi uuringust selgus, et väga paljud tõsielusarjades osalejad ei arvesta kas tahtmatult või koguni meelega, oma lähedastega. Uuringus leiti näiteid, kus saatesse on tulnud, et kellelegi kätte maksta, või rääkima avameelselt ka oma lähedasi puudutatavatel isiklikel teemadel, nendega eelnevalt nõu pidamata. Kilborni ja Hibberdi välja pakutud lahendus on, et nõusolek tuleks võtta lisaks osalejale ka teistelt asjassepuutuvatelt isikutelt. Sealjuures peaksid tootjad tegema võimalikult selgeks saate sisu ning konteksti, milles saates osaleja lähedane jutuks tuleb. (Kilborn & Hibberd 2000: 76)

Suurim diskussiooniallikas eelnimetatute kõrval on aga tõsielusarjadega seonduv avaliku ja isikliku problemaatika, mis on tõstatanud küsimused, miks inimesed televisioonis oma eraelulisi detaile avaldavad, kuivõrd see peaks olema lubatud ja mis võiks olla selle tagajärg.

1.2 Enesepaljastused teleekraanil

1.2.1 Privaatne/avalik ruum

Tõsielusaadete formaatide tulekuga on toimunud midagi, mis varem leidis aset lähedaste inimeste vahel – pihtimine, aga nüüd teleekraanil. Dominique Mehl kirjeldab (Mehl 2005), kuidas tavainimesed jooksevad telestuudiotele tormi, et rääkida oma isiklikust elust, paljastada detaile lapsepõlvest, seksuaalelust, perekonnast ja teistest lähedastest, nad arutlevad, mis on läinud valesti ja mida nad tunnevad. Kõike seda jälgib anonüümne auditoorium. Avaliku ja isikliku ruumi piirid on muutunud häguseks. (Mehl 2005: 22)

Kuni tõsielusarjade tulekuni on piirid avaliku ja isikliku vahel selgelt määratletud ja ühiskond oli see, mis otsustas, mis väärib avalikuks tulemist. Ajalooliselt ja kultuuriliselt erineva avaliku-isikliku sfääri piiri määras kindlaks vastava ajastu avalik diskussioon (Aries & Duby 1987, Mehl 2005: 23 kaudu). Mehl väidab, et tänapäevaks ei ole olemas isiklike küsimusi, mis oleks kaitstud avaliku huvi eest. Siiski on tema hinnangul avalik ja isiklik eristatavad, ent seda ei määra enam ühiskond, vaid inimene ise. (Mehl 2001, Mehl 2005: 23 kaudu)

Mehl põhjendab, et igaüks seab oma isikliku sfääri piirid ise. Mõne inimese jaoks on oma seksuaalelu detailide paljastamine mõeldamatu, kuid teisi seda tegemas vaadatakuulata täiesti tavaline jne. Seetõttu on Mehl (Mehl 2005) võtnud kasutusele mõiste privaatne/avalik ruum (*private/public sphere*). Privaatset/avalikku ruumi iseloomustab asjaolu, et teoreetilised ja üldistavad diskursused on asendatud isiklikustatud diskursusega, kus ideid väljendatakse isikliku kogemuse põhjal, eraelu detaile paljastades. Avalikkus võib aga saadud informatsiooniga teha, mida soovib – teadmiseks võtta, interpreteerida, eitada, mitte nõustuda, arutada sõprade, perekonna, kolleegidega. (Mehl 2005)

Enda otsuste ja valikutega üksi jäänud inimene on Mehli hinnangul ebakindel ning pöördub ikkagi ühiskonna poole, et sealt kinnitust või vastuseisu leida. (Mehl 2005)

Daniel Bilteryst selgitab enesepaljastusi Robert Lane'i uuringutega, kust on selgunud, et vaatamata materiaalsete võimaluste kasvule, on inimesed õnnetumad kui kunagi varem. Lane'i hinnangul vajavad infoühiskonna inimesed usaldusele rajatud

intiimsust ja tugevaid suhteid (Lane 2000, Bilteryst 2004: 119 kaudu). Bilteryst leiab, et kui tugineda Lane'i analüüsile, pole ime, et tõsielusaated rõhuvad tihti just inimestevahelistele suhetele. Ometigi kritiseeritakse sellist lähedaste suhete näitamist kui eksponeerimist ja piilumist.

Enese paljastamist kirjeldatakse sageli kui teguviisi, mille läbi väga isiklik informatsioon saab teatavaks mõlemale osapoolle (Jourard & Lasakow 1958, Tsay & Oliver 2008 kaudu).

Kõige tavalisem on, kui eraelulisi detaile avaldatakse televisioonis läbi vestluse. Tsay ja Oliver tõdevad aga, et tõsielusarjade arengu jooksul on põhiliseks enesepaljastuse meetodiks saanud nõ pihitud (Tsay & Oliver 2008: 4). (Nt *The Real World*, *Big Brother*, Eestis aga *Unistuste Printsess*, *Robinsonid*, *Baar* jne). Eriline žanr on selle poolest *The Moment of Truth* ehk *Tõehetk*, kus rahaline võit sõltubki sellest, kui kaugele on osaleja enesepaljastustega valmis minema ja seal juures ausaks jääma.

Tsay ja Oliver toovad välja, et enesepaljastused on tavalised motiveeritud mingist soovitud tulemusest, näiteks kasust suhetele. Tõsielusarjade puhul on enamasti ajendiks võimalus võita raha. Põhjused võivad olla ka sotsiaalne enesekehtestamine (nt hea mulje jätmine), soov algatada avalik diskussioon, vähendada ebakindlust. Et intiimsus on soovitatav ja kutsub esile meeldivaid reaktsioone, saab enesepaljastusi meedias seostada eelkõige vaataja rahuloluga. Sellisel juhul saab vaatajale teise inimese enesepaljastusi kuuldes suhterahulolu asemel osaks nauding vaadatavast. (Tsay & Oliver 2008: 4)

Meediaprofessor Raymond Gozzi Jr nimetab sellist protsessi anonüümseks intiimsuseks, mis märgib seda, et kellegi intiimseid üksikasju teab anonüümne auditoorium (Gozzi Jr 2005). Anonüümne intiimsus sai Gozzi sõnul alguse esimeste, kellegi isiklike kirju kajastavate romaanide ilmumisega. Et enesepaljastustel ka televisioonis kohta on, tuleneb Gozzi sõnul modernse ühiskonna üksildusest – väheseid inimsuhteid on asunud asendama meedia (Gozzi Jr 2005: 455).

1.3 Tõsielusaate formaat

Üldjuhul mõistetakse tõsielutelevisiooni all populaarseid tegelikkust kujutavaid teleprogramme, kuhu on kaasatud mitte-professionaalsed näitlejad, enamasti tavainimesed. Teleauditooriumide uuringute kohaselt peavad vaatajad tõsieluliseks kõiki saateid, kus kaamerad kellegi tegemisi jälgivad. (Hill 2004)

Annette Hilli teooria kohaselt on selle taga televisiooni sagedane toimimine kannibalina, tuues edukaid teleformaate ohvriks, et luua uusi, nõ hübriidprogramme. Brunsdonile tuginedes väidab Hill (Hill 2004: 42), et just selline toimimine ongi tõsielutelevisiooni edu aluseks. Nii on näiteks mängude ja jälgiva dokumentalistika ühendamisest sündinud edukad tõsielulised telemängud nagu Ellujääja (*Survivor*), Ahvatluste Saar (*Temptation Island*) jms. Kõige üldistavam termin tõsielutelevisioonile endale on aga tõsieluline meelelahutus (*factual/reality entertainment*), mille kasutamist pooldab näiteks produtsent Peter Bazalgette (*reality-show*'d nagu *Big Brother* ja *Fame Academy*), kelle sõnul populaarseid nõ tõsielusaateid iseloomustab pigem inimlik huvi kui reaalsus (Hill 2004: 45).

„Reality TV“ ehk tõsielutelevisioon ise viitab aga väga paljudele eri žanritele. Tuginedes Genti ülikooli professorile Daniel Bilterystile (Bilteryist 2004) ning Annette Hillile (Hill 2004) hõlmab tõsielusaade järgnevaid formaate: dokumentaalseriaalid (*docusoaps*), *reality* krimisarjad, koduvideotel põhinevad saated, laiemat huvi pakkuvad populaarteaduslikud saated, telemängud (*game shows*), jutusaated (*talk-shows*) varjatud kaamera saated ning telemängud, kus on ühendatud telemäng ja seriaal (*docusoap*). Kõiki neid žanre iseloomustab Bilterysti hinnangul rõhumine vastuoludele, või nagu ta toob näiteks prantsuse sotsioloogi Dominique Mehli hinnangu – „skandaali hõng“ nende saadete ümber. Lisaks leiab Bilteryst, et tõsielutelevisioon läheb kaasa kõigi *infotainment*'i ning tabloidiseerumise tendentsidega, mis, asendades analüüsid ja taustainformatsiooni subjektiivsete ja üksikute häältega, viib üha enamate stereotüüpide ning väga kitsaste teadmiseni laiematest ühiskondlikest teemadest.

Lisaks pakuvad Krakowyak *et al* välja veel ühe liigituse: kohtamine/romantika, elustiil, varjatud kaamera, talendisaated, telemängud, dokumentaalseriaalid, situatsioonikomöödiad, krimi- ja kohtusaated (Krakowyak *et al* 2006). Et formaat

jätkab aga pidevat arenemist, pakub Hill, et on üksnes aja küsimus, millal teletööstus, auditooriumid ja meedia-teoreetikud hakkavad tõsielusarjade alla liigitama uuemaidki tegelikkust kujutavaid teleformaate.

Tõsielusaate formaadi tõus tuli ajal, kui telekanalid otsisid lahendusi majandusprobleemidele – draamade, situatsioonikomöödiate jms tootmiskulud olid oluliselt tõusnud ning võistlevad kommertskanalid vajasisid midagi uut. Midagi uut ja midagi kasumlikku (Hill 2004: 39). Termin tõsielutelevisioon tuli esmakordselt kasutusse 1980. aastatel USAs, kui erinevaise saateisse hakkas ilmuma palju nõ toorest ja kindla stsenaariumita. Uus nähtus võeti vastu hästi ning seda „toorest“ hakati ühendama nõ küpsemate formaatidega nagu erinevad telemängud, tulemuseks sarjad nagu *The Bachelorette*, *Survivor*, *Big Brother* jne (Corner 2003, Hill 2004: 44 kaudu)

1.3.1 Auditoorium ja toimimine

Tõsielusaadete formaadi sihtgrupiks on keskklass, kes end muutavas kapitalistlikus maailmas pidevalt sotsiaalse allakäigu trepil tunneb seisvat (Nichols 1994, Bilteryst 2004 kaudu). Erinevate teoreetikute hinnangul on suurimaks vaatamise ajendiks nauding, mida pakub võimalus näha teiste enesepaljastusi. Teleekraanil esineva inimese avameelsus pakub vaatajale võimaluse end temaga samastada ja see tagab vaatajale naudingut. Mehli hinnangul on siin loogiliseks põhjenduseks asjaolu, et vaatajale meeldib tunda end paremana. Ta toob näiteks juhtumi, kus vaataja samastab end mõne telemängu osalejaga ning naudib sealjuures tõdemust, et on teinud midagi sama piinlikku/keelatut vms, kuid pole jäänud vahele (Mehl 2005). Sama teooriat kinnitavad ka Reiss ja Wiltz, kelle sooritatud auditooriumiuuringu analüüsist selgus, et paljud *reality-show*'sid jälgivad inimesed tunnevad end tähtsamana, kõrgema staatusega, kui telesarjades osalevad „tavalised“ inimesed. Fakt, et osalejad on „päris“ inimesed, annab psühholoogilise tähenduse vaatajate ettekujutusele üleolekust – enam ei loe, kas süžee on realistlik, peaaegu, et tegelasteks on tavalised inimesed. Kokkuvõttes näitab tõsielutelevisioon, et tavalised inimesed on olulised – nad saavad neid show'sid vaadata, näha inimesi nagu nad ise ja fantaseerida kuulsusest läbi televisioonis osalemise (Reiss & Wiltz 2004: 373-374).

Mehli hinnangul on 1980. aastatest alguse saanud komme televisioonis pihtida teinud keskseks tegelaseks hoopis auditooriumi, kes *reality-show*'s esineva persooni suhtes mingi seisukoha võtab. Siin pole aga oluline, kas vastuvõtt on positiivne või negatiivne. Tõsielusarjade vastaste poolele asunud inimesi iseloomustab seisukoht, et nad on šokeeritud sellistest enesepaljastustest ja nad keelduvad piilumast teise inimese eraellu. Teisele poolele on Mehli hinnangul asunud aga entusiastid, kes samastavad end telesaate kangelastega ja elavad neile kaasa nende läbielamistes (Mehl 2005: 22). Sealjuures naudivad tõsielusarju samuti enim need inimesed, kes end tegelastega samastavad (Krakowiak *et al* 2006).

Auditooriumi vajadust vaadatavaga samastada, sellesse kaasatud olla, selgitab ka tasude ja tarvete teooria (Katz, Blumler & Gurevitch 1974), mille kohaselt suurem kaasatus meediumi sisse, antud kontekstis vaadatavasse tõsielusarja, on rahuldust pakkuvam ja seega on põhjendatav, et mida enam suudab vaataja ekraani-kangelasega end samastada, seda nauditavam on ka saade (Tsay & Oliver 2008: 4).

Samastamine on aga enamasti kerge, sest üldreegel tõsielusarjadesse kangelaste valimisel on see, et inimene ei oleks liiga originaalne, liiga silmatorkav, haruldane või koguni liialt ekstreemne – keskmine vaataja peaks osalejas ära tundma ennast. Ideaalis on Mehli hinnangul sellise toimimise mõte selles, et ühe kõige tavalisema alkohooliku pihtimustega saab välja tuua terve ühiskonna alkoholi-probleemid, ühe inimese homoseksuaalsuse tunnistamisega saab rääkida kõigist neist, kes oma olemuse varjamise pärast piinlevad jne – „trikk seisneb üksikult üldisele liikumises“ (Mehl 2005: 21).

1.3.2 Telemängud

Antud bakalaureusetöö teemale vastavalt on vaatluse all täpsemalt tõsieluselised telemängud (*reality gameshows*), mille all mõistetakse tõsielusaate formaati, kus saates osalejad peavad veetma mingi aja suletud keskkonnas (nt Robinsonid) või pannakse nad tegema asju, mida nad tavaliselt ei teeks (nt Hirmu Faktor), eesmärgiga võita auhind, mis enamasti on rahaline (Krakowiak *et al* 2006).

Maailma üheks esimeseks ning populaarsemaks tõsieluliseks telemänguks on 1992. aastal MTV ekraanile jõudnud *MTV Real World*, mis jälgis, kuidas seltskond tundmatuid noori kooselu ja ühiste ülesannetega hakkama saab (Murray 2004). Samal aastal lõi Briti teleprodutsent Charlie Parsons ka sarja *Survivor* (Ellujääja), mis pani aluse robinsonaadide tüüpi tõsielusarjade laiale levikule. Parsonsi *Survivor*'it peetakse ühtlasi ka kaasaegse tõsielusarja formaadi algatajaks. Seitse aastat hiljem, 1999. aastal jõudis esmakordselt teleekraanidele tõeline hitt-sari *Big Brother*, mis on oma algusaegadest olnud rahvusvaheline bestseller, tõstnud väga paljude telekanalite reitinguid ning tõstatanud palju küsimusi meediaeetikast. Tõsielulised telemängusid peetaksegi rahvusvaheliseks bestselleriks alates 2000. aastast, mil *Big Brother* levis ligi 70 riiki. Tõsieluliste telemängude edust annab aimu ka fakt, et ajaleht *New York Times* nimetas 2001. aastal saate „Who Wants to Be a Millionaire“ Suurbritannia edukaimaks kultuuriekspordiks viimase 30 aasta jooksul (Hill 2004).

Kui *Big Brother* oli üks esimesi *reality-show*'sid, mis tõstatas palju eetilisi küsimusi, siis iga järgnev tõsielusari/ telemäng on neid aina juurde toonud ning tänaseks on erinevate saadete tootmine jõudnud sinnani, kus ajakirja *Broadcasting & Cable* juhtkiri väidab, et enam madalamale langeda ei saa. Tuues näiteks 2008. aasta alguses USA teleekraanidele jõudnud saate *The Moment of Truth* (Tõehetk), väidab juhtkiri, et kõnealune sari pole mitte tõend sellest, kui madalale on langenud *reality-show*'d, vaid kogu tõsielusaadete formaat tervikuna (Broadcasting & Cable 2008).

1.3.3 Tõsielusaadete formaadi kriitika

„Igasugused niisugused reality show'd toidavad inimeste kõige madalamaid, sageli lausa perversset piilumisinstinkti, isikliku alaväärsuse kompenseerimise või varjamise komplekse, aga ka sotsiaalse süüdimatuse ja vastutustundetusega seotud kaasaõpitud hoiakuid. Sellised saated praeguses mahus desintegreerivad, lammutavad ühiskonda, muudavad teda üha haavatavamaks, kõlblusetumaks ja lõppkokkuvõttes ka mittetoimivaks. Ja siis keegi veel kuskil naiivselt imestab, miks on nii palju narkomaaniat, HIV-nakkusi, vägivalda.“

Mart Ummelas, 25.10.2004

Eesti ajakirjaniku, Mart Ummelase meediakommentaari võtab paljuski kokku selle, millise kriitika osaliseks on *reality-show*'d maailmas saanud. Bilteryst toob välja, et kriitikud näevad tõsielutelevisioonis „meediumit, mis ähvardab keskklassi norme ja ahvatleb lapsi ja noori vulgaarsusele“ (Bilteryst 2004: 118). Kõige negatiivsemas versioonis kujutatakse antud formaati kui rämpstelevisiooni (*Trash TV*), mis on huvitatud üksnes kasumist, toob ekraanile kõige konfliktsema ning kõigub pidevalt eetilise-ebaetilise piiril. Suurimateks mureallikateks on tõsielusarjade puhul olnud avaliku ja isikliku problemaatika, moraalistandardite kokkukukkumine ning osalejate kohtlemine meedias (Hawkins 2001; Bilteryst 2004; Hill 2005). Sealjuures on oluline, et väga paljud tõsielusaated rõhuvad tahtlikult konfliktide ning skandaalsete lugude tootmisele ja kriitikud leiavad, et saadete tootjad on väga hästi teadlikud, kuivõrd nad moraalsuse ning normide ja väärtustega katsetavad (Bilteryst 2004).

Meediauurijad Heuvelman, Peeters ja Van Dijk on välja toonud ka tõsiasja, et diskussioon sellest, mis televisioonis on lubatud ja mis mitte, mis on eetiline ja mis mitte, toimub tavaliselt kitsas poliitikute, ajakirjanike ja meediauurijate ringis – väga harva pöörduakse auditooriumi poole, et uurida, mis neid ärritab. Nii selgus Madalmaade uurijate poolt läbi viidud uuringust (Heuvelman, Peeters & Van Dijk 2005), et pea 80% Hollandi televaatajast on mõnikord telesaadete sisust häiritud. Uuringu järgselt suhtuvad hollandlased kõige negatiivsemalt just tõsielul põhinevaise telemängudesse jms meelelahutusse. Miks tõsielusarjade vaadatavus sealjuures aga kõrgena püsib, toovad uurijad välja Woberi seisukoha, et vaadatavus ei sõltu alati vaataja poolt saatele antud kvaliteedihinnangust (Wober 1990, Heuvelman, Peeters & Van Dijk 2005: 328 kaudu).

Bilterysti sõnul ei pea aga *reality-show*'des nägema lõppu ideaalidele meedia ja ühiskonna kontekstis. Ta toob näiteks Bondebjergi teooria (Bondebjerg 1996, Bilteryst 2004: 122 kaudu), mille kohaselt loob tõsielutelevisioon „hoopis uue avaliku ruumi, kus ühisteadmised ja igapäevakogemus omavad palju suuremat rolli“. Bondebjergi väitel on auditooriumi seisukohast telemaastik mitmekesisem ja katab rohkem vajadusi, mistõttu ei saa tõsielutelevisiooni üheselt rämpstelevisiooniks tituleerida. Siiski tõdeb temagi, et kriitilist vaatenurka on vaja, kuna paljud krimisaated, kellegi isiklike probleemide paljastamine jms ei ole kindlasti alati vajalik

avalik informatsioon ning alati peab küsima, kus on piir ja millisesse konteksti võib asju asetada. (Bondebjerg 1996, Bilteryst 2004: 122 kaudu).

1.4 Tõhetk

Saade Tõhetk jõudis Eestis Kanal 2 ekraanile septembris 2008. Tegemist on tõsielulise telemänguga, mis põhineb Colombia saate *Nada más que la verdad* („Pole vaja muud kui tõde“) formaadil.

Enne saate salvestust tehakse igale osalejale polügraafitest, mille ajal erispetsialist esitab 75 küsimust ja salvestab kõik nende vastused. Osalejad võivad muuta oma vastuseid või lahkuda mängust igal ajal – nii polügraafitesti tehes kui ka saate salvestusel.

Peavõiduni jõudmiseks peab punasel pihitoolil istuv mängija vastama oma lähedaste juuresolekul 21 küsimusele, mis on valitud eelnevalt valedetektori all esitatud küsimuste seast. Võidusumma kasvades tuleb mängijal üles tunnistada üha isiklikumaid ja piinlikumaid detaile enda ja oma lähedaste kohta.

Saadet on eetris igal pühapäeval alates septembrist 2008 – vaid sama aasta detsembri lõpust kuni 2009. aasta jaanuari keskpaigani ei näidanud Kanal 2 „Tõhetke“. Igas saates on üldjuhul üks mängija, vaid kolmel korral on ühte saatesse mahtunud kaks mängijat. Küsimused, millele vastata tuleb, puudutavad eelkõige osaleja suhteid lähedaste ning tööga, kuid ei puudu ka lihtsalt hüpoteetilised küsimused nagu „Kas oleksid valmis hommepäev ümbermaailmareisile minema?“. Küsimused muutuvad väidetavalt raskemaks vastavalt võidusummale. Kergemad küsimused saate alguses võivad olla näiteks: Kas oled unistanud enda pildist Kroonika esikaanel?; Kas arvad, et oled oma kitsal erialal Eestis parim tegija?; Kas sa arvad, et kodulinn Tapa on depressiivne Eesti väikelinn?. Kas oled täiskasvanuna basseini pissinud?. Saate edenedes tuleb aga osalejale tunnistada näiteks oma truuduse või truudusetuse, tööalaste eksimuste, seksuaalse orientatsiooni või tunnete kohta oma perekonna suhtes. Saadetes kõlanud küsimused ja vastused alates 01.09.08 – 26.04.09 on toodud lisas 2.

Saates osalemiseks tuleb soovijail täita internetis põhjalik kolmeosaline ankeet, kus küsitakse nii perekonna, sõprade kui kolleegidega seonduvaid küsimusi. Vastata tuleb sellistele küsimustele nagu „milline on olnud piinlikem hetk sinu elus?“, „kes on sinu lemmik kolleeg?“ jne. (www.kanal2.ee/toehetk)

Järgmine etapp on saatesse kandideerija kohtumine psühholoogiga ning psühholoogilise testi MMPI läbimine. Sellel kohtumisel annab osaleja nõusoleku saates osalemiseks ja taustauuringu läbiviimiseks. Peale seda on osaleja oodatud polügraafitestile. (Margna 2008)

Saate Tõhetk salvestused toimuvad 40 erinevas riigis, sealhulgas: Soomes, Hispaanias, Brasiilias, Saksamaal, Itaalias, Prantsusmaal, Inglismaal ja USA-s.

2 UURIMISTÖÖ METODOLOOGIA

2.1 Uurimisprobleem ja -küsimused

Tösielusaadete tulekuga on toimunud midagi, mis varem leidis aset lähedaste inimeste vahel – pihtimine, aga nüüd telekraanil. Tõenäoliselt on selle kõige raskekujulisemaks näiteks 2008. aasta alguses Ameerika telekanalis Fox alustanud *The Moment of Truth*. Peale esimest kahte kuud kirjutas ajakiri Broadcasting & Cable oma juhtkirjas, et see telemäng ei näita mitte, kui madalale *reality*-televisioon langeda võib, vaid kui madalale põhja ta langenud on. (Broadcasting & Cable 2008)

2008. aasta septembrist on „Tõehetk“ jooksnud ka Eesti telekanalis Kanal 2. Sellele järgnenud mõnekuuline tuline, kuid tulemusteta diskussioon saate eetilise üle on ühtlasi ka käesoleva töö ajendiks. Töö eesmärgiks on uurida, milliseid eetilisi dilemmasid see mäng on tõstatanud, milline on „Tõehetkega“ seotud argumentatsioon Eesti meedias.

Uurimisküsimused:

1. **Milline on „Tõehetkega“ seotud eetiliste dilemmade representatsioon Eesti meedias?**
 - a. Millised on peamised eetilised dilemmad, mis „Tõehetkega“ seonduvad?
 - b. Mis on „Tõehetkega“ seonduvaid eetilisi dilemmasid kajastavate tekstide fookus – saate mõju ühiskonnale, mõju saates osalejate elule jne?
 - c. Kui palju arutletakse saate formaadi üle?
 - d. Kuivõrd saate formaat on initsieerinud väärtuste-alast debatti?
2. **Milline on „Tõehetkega“ seotud argumentatsioon Eesti meedias?**
 - a. Milliseid argumente „Tõehetkega“ seoses esitatakse?
 - b. Milline on „Tõehetkega“ seotud artiklite tonaalsus?
 - c. Milline inimene on „Tõehetkes“ osaleja, saate vaataja, saate tootja?
 - d. Kes on peamised sõnavõtjad „Tõehetke“- teemadel?
 - e. Milline on „Tõehetke“-teemalist argumentatsiooni kajastavate artiklite ajaline jaotus. Kas eetilisi probleeme kajastavad lood on jätkusuutlikud või hääbuivad murelikud hääled kiiresti?

Lähtuvalt uurimisküsimistest ja teoreetilisest raamistikust on püstitatud järgnevad

hüpoteesid:

- „Tõehetkega“ seonduv argumentatsioon on valdavalt negatiivne. Tõehetk on ühiskonnas tekitanud mure moraalipõhimõtete hälbimise pärast.
- Saates osalejaid kujutatakse rahaahnete ning kuulsusejanuliste inimestena, kes on raha ja kuulsuse nimel kõigeks valmis. Ühiskonna väärtuste alast debatti on saade initsieerinud vähesel määral.
- Põhilise tähelepanu on saanud isikud (osalejad, saate tegijad) ja nende väärtushinnangud.
- Eetilisi dilemmasid lahkavad artiklid on enamuses ilmunud kahe kuu jooksul peale esimest saadet, hiljem on saatega lepitud ja diskussioon vaibunud

2.2 Valim

Antud töös on vaatluse all vahemikus 01.09.2008 – 31.01.2009 ilmunud 21 meediakajastust saatele „Tõehetk“. Meediakajastuste osas ei ole pandud piiranguid žanrile – valimis on nii uudiseid, intervjuusid, kommentaare kui meediaarvustusi. Analüüsi valimist on välja jäetud artiklid, mis ei arutle konkreetselt saate, vaid selles osalenute eraelu üle ning portaalis elu24.ee ilmunud saadete kokkuvõtted, mis esitavad üksnes saates kõlanud küsimusi ja vastuseid. Neid kokkuvõtteid on siiski kasutatud lisades – nende põhjal on valminud LISA 2, mis annab analüüsi juures ettekujutuse saates kõlanud küsimustest.

Valim moodustus Postimehe, Õhtulehe, Eesti Päevalehe ja Eesti Ekspressi veebilehe otsingumootoris sisestatud märksõna „tõehetk“ tulemustest. Lisaks on artiklite leidmiseks kasutatud ka Google'i otsingumootorit, sest ajalehtede veebiotsingud osutusid ebapiisavaks – mitmeid nimetatud veebilehtedel olevaid artikleid vastava lehekülje otsingumootor ei leidnud. Kuna eesmärk ei olnud analüüsida meediakajastusi mõnes konkreetnes väljaandes, vaid meedias üldiselt, siis on valimisse kaasatud ka artikkel Maalehest ning Eetikaveebist. Välja on jäetud maakonnalehed.

Valimi periood 01.09.2008 – 31.01.2009 on sellise pikkusega seetõttu, et kajastuste otsingul ei olnud seatud ajalisi limiite – peale jaanuarikuud ei leidnud kasutatud otsingumootorid üheks töö eesmärgiks oli esitada meediakajastuste ajaline jaotus, kontrollimaks, kas peab paika hüpotees, et suurem arutelu on peale esimesi saateid ning hiljem, saatega harjumise järel debatt vaibub.

2.3 Meetod

Kuna antud töö eesmärk ei olnud välja selgitada mingeid kvantitatiivseid andmeid, vaid anda ülevaade saatega „Tõehetk“ seonduvate eetiliste dilemmade representatsioonist Eesti meedias, on antud bakalaureusetöös kasutatud diskursusanalüüsi, täpsemalt argumentatsioonianalüüsi meetodit.

Teun A. van Dijk (2005: 230) järgi saavad sotsiaalsed agendid diskursuse sees ja kaudu formuleerida üldiseid järeldusi, „*mis põhinevad suurel kogemuste ja tähelepanekute hulgal./.../. Diskursus saab kirjeldada tegusid ja uskumusi konkreetse ja üldistuse mistahes tasandil.*”

Norman Fairclough (1999), kelle nime kannab kriitilise diskursusanalüüsi meetod, vaatleb „diskursuse“ mõistet kasutades keelekasutust kui sotsiaalset praktikat, mitte kui puhtalt individuaalset tegevust või reaktsiooni situatsiooniliste muutujate suhtes. „*Diskursus pole ainult maailma representeerimise, vaid tegelikkuse tähtsustamise, moodustumise ja arendamise viis*” (Fairclough 1999: 64).

Antud töö konteksti sobib hästi diskursusanalüüsi briti suuna esindaja Jonathan Potter, kes „kirjeldab diskursusanalüüsi kui /.../ uurimissuunda, kus tuntakse huvi, kuidas toodetakse eri diskursustes versioone maailmast, ühiskonnast ja inimeste sisemistest psühholoogilistest maailmadest.“ (Potter 1997; Laherand 2008 kaudu).

Kuna käesoleva töö analüüsimeetodiks on argumentatsioonianalüüs, on siinkohal sobiv rääkida ka argumentatsioonist. Van Emmeren *et al* (1997) defineerivad argumentatsiooni kui viisi, mis kasutab keelt, et õigustada või ümber lükata mingit seisukohta, eesmärgiga kindlustada arvamuste üksmeel.

Argumentatsioonianalüüs keskendub van Eemereni järgi enamasti ühele kahest variandist:

- Interaktsioon, kus osaleb kaks või enam inimest, kes argumenteerivad enda seisukohtade kaitseks diskussioonides või debattides;
- Tekstid, kus inimesed väidavad ja põhjendavad midagi.

Antud töö puhul on tegemist teise variandiga, kus on erinevad kõnelejad, kellest igaühel on oma seisukoht saate „Tõehetk“ eetiliste aspektide osas.

Van Eemeren (1997) viitab Jacksonile ja Jacobsile (1980), kelle järgi nähakse argumentatsiooni diskursuse meetodina selle eneseregulatsiooni tarbeks – see on justkui remondimehhanism, mille eesmärk on tuvastada ning lahendada eriarvamused. „*Teisisõnu konkreetne argument muudetakse suhteliseks ja asetatakse laiemasse diskursuse konteksti, mis juhib analüüsi, defineerides, mis on kaalul*” (Van Eemeren et al 1997).

Argumentatsioonianalüüsis on kesksel kohal teha kindlaks põhiväide ning selgitada, milline on selle alus ja õigustus. Oluline on ka kindlaks teha, millistele allikatele tekst toetub. Kas on väidete tugevdamiseks viidatud autoriteetsetele allikatele ning milliseid allikaid teksti järgi üldse autoriteetseks võib pidada. Analüüsi eesmärk on tuvastada ka, kas esineb näiteks demagoogiavõtteid ehk eksiteeleviimist tõe moonutamise abil.

Kuna antud töö eesmärgiks on uurida, milliseid eetilisi dilemmasid „Tõehetk“ on tõstatanud, milline on Tõehetkega seotud argumentatsioon Eesti meedias, siis on analüüs teostatud järgnevalt:

- Esmalt on valimisse kuuluvate tekstide põhjal loodud tabel, kus lisaks pealkirjale ning väljaandele on kirjas **ilmumise kuupäev**, mis vastab küsimusele meediakajastuste ajalisest jaotusest; **kõnelejad**, mis aitab vastata küsimusele, kes on peamised sõnavõtjad saate teemadel. Kõnelejaks võib olla artikli toimetaja, ajakirjanik, intervjuueeritav, kommenteerija; **argumentatsiooni teemad**, mis võimaldasid luua raamistikku edasisele argumentatsioonianalüüsile.

- Empiiriliseks aluseks olevate tekstide teemade põhjal eristusid kaks suuremat diskursust, mille alateemasid aitasid eristada töö teooria peatükis esitletud uurimuste tulemused, ideed ja lähtekohad.
- Konkreetne argumentatsioonianalüüs toimus eelnevalt moodustunud alateemade kaupa, eesmärgiga leida empiiriliseks aluseks olevatest tekstidest vastavateemalised argumentatsioonid, mis iseloomustaksid konkreetse teema meediakajastust ning vastaksid

3 „TÕEHETKE“ KAJASTUSTE ANALÜÜS

Käesoleva töö empiiriliseks aluseks olevas tekstide valimis saab eristada kahte suurt diskursust: väärtuste diskursus ning meediakriitiline diskursus, mille aladiskursusi asun analüüsima. *Reality show*'sid puudutavate uurimiste põhjal võib eristada järgmised meediakriitilise diskursuse ja väärtuste diskursuse teemad:

Väärtuste diskursus:

- Osalejad – isikutena ja nende motivatsioon
- Auditoorium
- Tagajärjed osalejatele ning võimalikud muutused ühiskonnas
- Avaliku ja privaatse sfääri piiri üle arutlemine
 - Patt – mis on hukkamõistu vääriv tegu ja mis seda pole;
 - Tõde ja tõe rääkimine – väärtus või patt

Meediakriitiline diskursus:

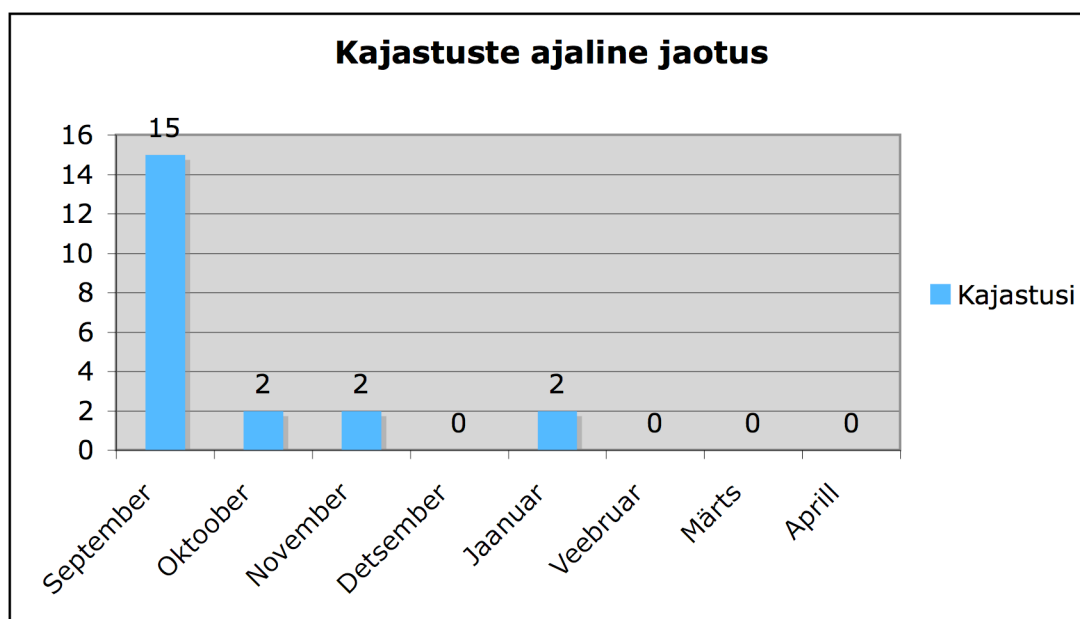
- Formaat – *reality show* ja „Tõehetke“ formaat
 - Tagajärjed
- Saate tegijate vastutus
 - Saatejuhi eetika
- Arutelu sekundaarse meediakajastuse üle

Kuna saate enda ja saates osalemise tagajärgi kajastatakse nii ühiskonna väärtuste kui meediakriitilises debatis, on tagajärgede alapeatükk kahe debati ühisosaks.

Teemad on välja toodud, tuginedes teooria osas esitletud autorite (Hawkins 2001; Bilteryst 2004; Hill 2005; Mascaro 2001) ideedele. Käesoleva töö ülesandeks nende

teemade puhul on analüüsida erinevate kõnelejate poolt esile toodud argumentatsiooni. Kõnelejatena on käsitletud isikuid, kes on artiklis argumenteerinud või väljendanud oma hoiakuid „Tõehetke“ suhtes. Kõnelejateks võivad olla nii toimetajad, ajakirjanikud, intervjuueeritavad või kommenteerijad. Iga artikli kõnelejad on välja toodud lisades. (Vt LISA 1)

Lisas 1 toodud tabeli põhjal on võimalik anda ülevaade ka analüüsitavate tekstide ilmumise ajaline jaotus, mis võimaldab vastata uurimisküsimusele 2e: Milline on Tõehetke-teemalist argumentatsiooni kajastavate artiklite ajaline jaotus?.

Joonis 1. Analüüsitavate „Tõehetke“ meediakajastuste ajaline jaotus

Jooniselt ilmneb, et enamik empiirilise analüüsi valimisse kuuluvaid tekste on avaldatud septembris, esimeste saadete eetrissemineku järel. Tekstide valimi perioodile järgnevad kuud on joonisel välja toodud ilmestamiseks, et ka hilisemalt pole saatega „Tõehetk“ seonduvate eetiliste dilemma üle meedias arutletud.

3.1 Ühiskonna väärtuste alase debati analüüs

3.1.1 Osalejad

Analüüsi valimisse kuulunud perioodil 01.09.08 – 31.01.09 ilmunud 20-st artiklist kolmteist andis hinnangu osalejatele ning nende motiividele. Kuna saatesse mineku motiivid ja osaleja iseloomustamine suurel määral kattus (edevad vs tähelepanuvajadus; rahaahned vs eesmärk raha võita), siis käsitlen neid antud analüüsipeatükis koos.

Valdav strateegia argumentatsioonis osalejate üle, oli hinnangute andmine ning must-valgete värvide kasutamine. Levinum väide osalejate ja nende motiivide hindamiseks oli „raha tagaajajaks“ nimetamine, mida ühel või teisel moel kasutatakse pea igas artiklis (nt Õhtuleht 10.09.08, Postimees 02.09.08, Ekspress 12.09.08, Õhtuleht 13.09.08 jne). Ükski kõneleja oma sellist väidet argumentidega üldjuhul ei õigusta – rahaahnuse motiivi esitatakse kui kindlat fakti. „*See, mille hea tava ja sotsiaalsed kokkulepped meis muidu tõrjuvad, kerkib rahaahnuse ajal halastamatult esile. /.../ Miljoninullid silme ees terendamas, rullida üle oma perekonnast, sõpradest, kolleegidest – kes küll nii teeb,*“ kirjutab näiteks Õhtulehe ajakirjanik Katrin Pauts, üritades veenda lugejat, et saates osalejate näol on tegemist rahaahnete inimestega.

Samas artiklis kirjeldab ajakirjanik Pauts saates osalejaid ka raha nimel „hinge kuradile müümisega“, toob näiteks oma anonüümse kolleegi jutu, millega nimetab osalejaid põhjus-tagajärg skeemi kohaselt lausa poole-arulisteks. („*.../ seal päritakse asju, millest täie aruga inimene ei räägiks isegi advokaadile ega perearstile.*“ Õhtuleht 13.09.08)

Kirjandusteadlane Eve Annuk kasutab ahnuse asemel lihtsa teenimise motiivi ning apelleerib kasule oma argumentatsioonis võrdlust kasutades: „*Ja võrreldes igapäevase raske tööga tundub võimalus telesaates osalemise eest raha teenida lihtsana.*.../“ (Postimees 02.10.08). Sama tõdeb Pulleritsule antud intervjuus ka meediaõppejõud Kadri Ugur: „*Selles saates on piits ja präänik /.../. Aga inimesed lähevad saatesse prääniku pärast. Issand, see on ju nii lihtne – vastad küsimustele õigesti ja saad raha!*“

Lisaks rahaahnusele iseloomustatakse saates osalejaid ka tähelepanu- ja kuulsusevajadusega. „*Minu arust kasutatakse sel juhul sõna „avatus“ imelikus kontekstis – mulle tundub, et tegu on pigem ahnusega, avatusega ahnusele. Ja mitte ainult või eelkõige rahaahnusele, vaid tähelepanuahnusele,”* leiab kirjanik Jan Kaus Eesti Ekspressis. (EE 21.09.08). Jan Kausi väite puhul on aga tegemist tähelepanuväärse juhtumiga, sest Kaus on ainuke, kes oma hinnangut osalejatele põhjendab. Ometigi ei ole põhjenduses tegemist argumenteerimise, vaid üha uute väidete toomisega: „*Kui turumajanduses võimaldab ja soodustab vaba konkurents rahaahnust ükskõik, mis hinnaga, siis tänapäeva meedia mõtleb välja üha uusi formaate, kus saab rahuldada tähelepanuvajadust ükskõik, mis hinnaga. /.../ Teise inimese sisse ei näe, aga tundub, et ta järgib teatud sotsiaalset käitumismudelit – saada kuulsaks ükskõik, mis hinnaga, olla tähtsam kui parasjagu ollakse.“* (EE 21.09.08)

Kausi arutelu paikapidavust kinnitab intervjuu ühe saates osalenu elukaaslasega (Õhtuleht 04.09.08). Esimeses saates esinenud Gabrieli endine elukaaslane Viktoria väidab Õhtulehele antud intervjuus, et mees läks saatesse peale lootuse võlgasid kustutada ka edevuse pärast. „*Kuna ta on artist, siis jah. Ükskõik, mis saade on olnud – ka miljonimäng ja kõik-kõik! Ma ei tea, miks ta ronib sinna!*“ vastas naine ajakirjanik Katrin Pautsi küsimusele, kas mees võis saatesse minna edevuse pärast.

„Tõehetke“ kajastustes on läbiv siiski enese maha müümise teema. Lisaks eeltoodule kasutab enesemüümise temaatikat ajakirjanik Priit Pullerits, kes oma intervjuus meediaõppejõud Kadri Uguri ning usuteadlase Pille Valguga üritab kahel korral juhtida intervjuueeritavaid vastava-teemalisse arutellu. Sealjuures Pullerits ei argumenteeri, vaid esitab oma oletused väidetena. „*Tõehetkes müüvad inimesed maha kõige hindamatuma, oma au ja väarikuse. Kas pole nii?*“ väidab Pullerits ja küsib kinnitust. (Postimees 12.09.08). Väärtuste alase diskussiooni aspektist tuleb siin sisse au ja väarikuse teema, millest ainsana räägivad veel samale küsimusele vastanud Ugur ja Valk. (Nende vastusest tuleb lähemalt juttu tagajärgede peatükis)

Veelgi radikaalsemalt hindab „Tõehetkes“ osalejaid Eesti Päevalehe ajakirjanik Andres Keil, nimetades potentsiaalset miljonivõitjat „*äärmiselt küüniliseks, ükskõikseks ning hoolimatuks*“. „*See, kes läheb isikliku kasu nimel üle laipade,*“ kasutab Keil ka kasule apelleerimise retoorikat. (EPL 03.09.08)

Peale raha- ja tähelepanuahnuse leitakse osalejail siiski ka teisi motiive. Näiteks Õhtuleht kirjutas raamatupidaja Merjest, kes loodab saatest abi käimasolevaks kriminaalasjaks. Siinkohal on ühtlasi tegemist ka ühe ainsa artikliga, kus saates osalemise motiiv on teada saadud osalejalt endalt (väite esitus jätab mulje osaleja jutu refereeringust) ning seda ei esita kõrvalseisvad isikud oma kommentaarides ja arvamused avaldustes. Saates osalemise motiividest on rääkinud ka Veigo Kaaret, kuid tema kui kõneleja puhul on tegemist metatasandiga – Kaaret esitas oma argumentid saatest ajendatud konverentsil, mitte meedias. Miks täpselt ta saatesse läks, Maalehe artikkel ei paljasta, kuid refereerib osavalt Kaareti eitust rahaahnuse või edevuse kohta: „*Ei olnud ta nõus tunnistama end edevaks ega rahaahneks /.../. „Mõtlesin oma elu üle järele, et midagi perversset pole ma teinud – miks mitte minna? ““ (Maaleht 20.11.08). Viimane tõstatab aga veelgi häälekamalt küsimuse privaatsustsoonist, mis ei pruugi erinevatel inimestel, siinkohal näiteks ajakirjanikel ja saates osalejatel, ühtida.*

Sotsioloog Airi-Alina Allaste kommenteerib Eesti Ekspressis, et inimesed üritavad saates osalemise läbi oma elu intensiivistada. „*Seda võib seletada kui kompensatsiooni intiimsuse puudumisele – paljudel ei ole lähedasi inimesi, kellega oma elu sügavuti jagada, ja oma isikliku elu laiadele massidele avalikustamist võib käsitleda selle aseainena,*“ leiab Allaste (EE 21.09.08). Allaste hinnang langeb kokku ka antud töö teooria peatükis esitatud Dominique Mehli seisukohtadega, mille kohaselt enda otsuste ja valikutega üksi jäänud inimene on ebakindel ning pöördub ühiskonna poole, et sealt kinnitust või vastuseisu leida. (Mehl 2005)

Hoopis huvitav lähenemine saates osalejate motiivide kohta on Viljandi Pauluse koguduse õpetajal Mart Salumäel, kelle hinnangul on saates osalemise näol tegemist patukahetsusega. „*EELK Viljandi Pauluse koguduse õpetaja Mart Salumäe arvates on mängijate puhul tegu ka omamoodi patukahetsusega ning soovitas saates osalemise asemel käia parem pihil,*“ refereeris ajakirjanik Kaja Prügi kirikuõpetaja öeldut. (Maaleht 20.11.08)

Peale eeltoodu, peaksid „Tõehetkes“ osalejad olema ka stressiresistentsemad ning vähem depressiivsusele kalduvad isiksused – nii on saate produtsent Teet Margna tsiteerinud kahel korral saate psühholoogi PhD Maria Teiverlauri. (Õhtuleht 17.09.08 ja EE 18.09.08) Küsimus on sealjuures puudutanud kõigi saates osalevate inimeste

psüühilist stabiilsust ja vastutusvõimelisust. Psühholoogi vastusest, mis räägib kandideerija psühholoogilisest testist ja vestlusest koorub aga välja tõsiasi, et seda, kas ka osaleja lähedased võimalikest alandustest depressiooni ei lange, ei selgita keegi välja.

„Tõehetke“ kajastustest osalejate diskursuse analüüsil tungib esile sagedane „meie“ ja „nemad“ kasutamine, kus „meie“ rollis on kommenteerijad ning „nemad“ rollis saates osalejad. Üks parimaid näiteid sellest on „Tõehetkes“ osalejate nimetamine „*nendeks tavalisteks, meedias kogenematuteks*“ inimesteks. Näiteks argumenteerib ajakirjanik Tiina Kaalep, kes küll enda sõnusti pole saadet näidanud, et „*Inimesed, kes seni on saates käinud, on klassikalised meedias kogenematud inimesed, kelle ärakasutamine saate tegijate poolt on täiesti teadlik.*“ (EE 21.09.08) „Tavalise inimese“ diskursust kasutab ka meediaõppejõud Mart Raudsaar, distantseerides ennast ning lugejat osalejaist, öeldes: „*Tavainimesi, kes tulevad „Tõehetke“-sarnastesse saadetesse /.../*“ (Õhtuleht 17.09.08).

Meie-nemad vastandus tuleb esile ka Priit Pulleritsu intervjuus Kadri Uguri ja Pille Valguga (Postimees 12.09.08). „*Püüdke ette kujutada, kuidas need inimesed, kes saatest läbi käivad, saavad pärast intiimsete saladuste ilmsikstulekut ja neile järgnenud dramaatilisi vapustusi edasi elada,*“ küsib Pullerits. Ka küsimusele vastanud Ugur jätkab „meie-nemad“ kasutamist: „*Me ei saa eeldada, et nad läksid saatesse superõnnelikuna, täiuslike suhete ja ideaalsete töökohtade pealt /.../*“

Sama strateegiat kasutavad oma kommentaarides ka Andri Maimets ning Tiina Jõgeda, kes vastandavad „meid“ – lugejaid ning „neid“ – tõsielusarjades osalejaid. Näiteks kirjutab Jõgeda „*Juba mitu aastat on seal osalevad inimesed – võõrastesse kodudesse aetud pereemad, üksikud maamehed või baarides-bussides „kuulsust“ kogunud tegelased /.../*“, luues kujutelma kellestki kaugetest, keda keegi sunnib mingisse olukorda, ajab võõrastesse kodudesse jne. (EE 27.09.08)

Samas ei ole „meie“ vastandamine „nendele“ sugugi läbiv ja kindel strateegia, sest mõnes artiklis on distantseerumise strateegia asemel üritatud luua hoopis meie-diskursust ning mõnes kohas on kahte strateegiat koguni läbisegi kasutatud. Näiteks Tiina Jõgeda kirjeldab samas artiklis „meie saladusi“, hõlmates sinna alla nii lugejad kui ka saates nähtud inimesed. „*Meie saladused on väiksed ja inimlikud, suisa*

häbenemisväärselt lihtsad: purjuspäi autoroolis, grupiseks, sõbranna klatšimine vms,“ viitab Jõgeda otseselt artiklile eelnenud saates osalenud Külvi paljastustele.

„Meie“ on kasutusel ka Eve Annuki artiklis, mis on produtsent Teet Margnaga läbi viidud intervjuude kõrval ainuke saadet kaitsev kajastus. Esiti küll osalejatest kui „nendest“ rääkiv artikkel samastab osalejad lugejate-vaatajatega, öeldes, et „*tõde, mida saates eksponeeritakse, on meie endi nägu*“ ning tõstatades küsimuse, „*kas me julgeme endale tunnistada, mida me seal näeme*“? (Postimees 02.10.08)

Eelnevale tuginedes võib öelda „Tõhetke“ meediakajastus on saates osalejate suhtes valdavalt negatiivselt meelestatud, hinnates neid raha ja tähelepanu tagaajajateks. Väga vähe viidatakse või küsitakse selles osas kommentaare ala spetsialistidelt (psühholoogid, sotsioloogid), kes oskaksid teema tagamaid kindlasti paremini selgitada kui seda suudavad ajakirjanikud. Erandiks on siinkohal Kaja Prügi artikkel „Tõhetke“ konverentsist, kus esinesid erinevad psühholoogid, psühhoanalüütikud (Maria Teiverlaur, Toivo Niineberg, Endel Talvik) ning Margit Tõnsoni analüüs, kus on viidatud psühholoog Oliver James’ile, kultuuriuuriija Theodor W. Adornole ning küsitud kommentaar sotsioloog Airi-Alina Allastelt. Ka ei ole ükski ajakirjanik teinud taustauuringut osalejate endi seas – hinnangu andmine televaatajate nimel („televaatajad arvavad“, „televaatajate hinnangul“ jne) käib tuginedes internetikommentaatoritele ning ajakirjaniku enese arvamusele. Ühtse läbiva argumentatsioonistrateegiana domineeris väide ilma õigustuseta, mis tähendab, et pea kõiki kajastusi lugedes tekkis küsimus, kust sellised radikaalsed väited võetud on. Näiteks sobib siinkohal fraas Andri Maimetsa kommentaarist: „*Leidub piisavalt neid, kes valmis oma mustemad mõtted ja ihad telepurgis sularaha vastu vahetama.*“ (Postimees 02.09.08) Antud näite puhul jääb küsitavaks näiteks, kust võtab ajakirjanik, et osalejad just oma mustemaid mõtteid ja ihasid saates avaldavad. Samuti on raha eesmärk absurdini aetud, sest ühelegi osalejale pole paljastavate vastuste eest telekaamerate ees veel sularaha antud.

Teine esile tõusnud argumentatsioonistrateegia oli „meie“ ning „nemad kasutamine, mis sõltus sellest, kas artikli või selle vastav lõigu eesmärgiks oli luua osalejast „ullike“, keda meedia reitingute tõstmise huvides ära kasutab või lähendada osalejaid lugejate-vaatajatega, vähendamaks nende paljastuste sensatsioonilisust.

3.1.2 Auditoorium

Auditooriumist ning saate retseptsioonist räägitakse analüüsitavast 20st artiklist kuues ning nendeski on auditooriumile pühendatud väga väike osa tekstist. Pigem antakse hinnang saates osalejatele ning tootjatele kui saate vaatajaile ehk tarbijatele, kelle huvi püüdmiseks saadet tegelikult toodetakse.

Vaatajad otsivad ja ootavad intiimseid paljastusi, anonüümset intiimsust televisioonist seetõttu, et modernne ühiskond on muutunud üksildaseks – väheseid inimsuhteid on asunud asendama meedia (Gozzi Jr 2005). Sellele teooriale tugineb vaid üks, Eesti Ekspressis ilmunud artikkel (EE 21.09.08), kus ajakirjanik Margit Tõnson kirjutab, et „*tavalise inimese argimuredest halli eksistentsi uueks narkootikumiks on saanud eetriaeg, ning tuhandetele seal ekraani taga annab see täiesti legaalse teiste ellu piilumise kogemuse*.“ Ometigi on siingi tegemist väitega ilma õigustuseta – Tõnson ei too iseenesest välja ühtegi argumenti, millele tema väide tugineb. Niisamuti kirjutab Tõnson, et on arutlenud ja leitud, et „*saate populaarsuse taga on jõuetusetunne, mida inimene kogeb kõvade teemade kohtamisel*“. Kes on arutlenud ja millele selline arutlus tugineb, jääb lugejale ütle mata, ent artiklit liialt süvenemata lugedes mõjub väide veenvalt. Usutavuse tõstmiseks illustreerib Tõnson väidet järgneva näitega: „*/.../ pehmemad teemad lasevad mõelda, et siiski on siin maailmas miski, mida ma saan muuta. Ma ei saa nafta hinna tõusu takistada, aga ma saan välja hääletada selle jobu, kes ei oska laulda*.“ Ja kuigi see näide selgitab eelkõige vaatajahääletustega saadete vaadatavust, mõjub see usutavana ka „Tõhetke“ kajastuse juures.

Järgmisele tasemele viib auditooriumi-diskursuse meediaõppejõud Mart Raudsaar, kes liigub vaataja kirjeldamisel ajas tagasi, üksildasest modernsest ühiskonnast antiikaega ning annab väga jõulise hinnangu: „*Kui vaatame telemaailma, siis – vestlussaadete näol – ei ole see olnud muud kui antiikretoorika tagasitulek. Me võime minna tagasi /.../ Rooma impeeriumisse – leiba ja tsirkust!*“ (Õhtuleht 17.09.08)

Järgnevas argumentatsioonis toob Raudsaar välja, et rahvas ehk vaataja ei taha enam lihtsalt tsirkust ja leiba, vaid midagi „*niisugust, mis pakub ohutust kaugusest vaadates teatud perversset mõnu*“. Ajaloolisust on kasutanud ka Priit Pullerits, kes kirjutab, et,

et saade puhub oma põnevusega lõkkele vaatajate „ürgsed instinktid“. (elu24 30.09.08)

Mis need nn ürgsed instinktid on, selgub Maalehes (Maaleht 20.11.08) ilmunud artiklist „Mis sunnib punasesse pihitooli istuma?“, kus ajakirjanik Kaja Prügi teeb kokkuvõtte „Tõhetke“-teemalisest konverentsist. Ta viitab psühhoanalüütik Endel Talvikule, kes on rõhutanud, et sellist saadet ei oleks olemas, kui poleks sotsiaalset tellimust ehk piilumise tungiga vaatajat. „*Võhivõõra pahupidi hinge nähes saab rõõmustada, et õnneks on ka teised inimesed elus hirmsaid asju teinud; saab parastada, et olen küll samu asju teinud, aga pole nii loll, et oleks vahele jäänud... ja kõige selle pärast olen temast parem,*“ kirjeldas Endel Talvik vaataja piilumise tungi. Sellega loob autor ka vaatajate üldistatud portree: kindlate väärtustega inimese, kes mõtleb „hirmsatest asjadest“ ja „vahele jäämisest“. Peale selle toob autor sisse ka eelduse, et „Tõhetk“ pöörab kellegi hinge pahupidi. Tegemist on ainsa artikliga, milles öeldakse selgelt välja, et „Tõhetke“ saate olemasolu küsimus peitub vaatajais.

Lisaks ajaloolistele instinktidele („läheduse vajadus vs modernse ühiskonna üksildus“, „ürgsed instinktid“, „soov saada tsirkust ja leiba“), viitavad mõned autorid ka auditoriumi labasusele ning rumalusele. Kõige raevukamalt on „Tõhetke“ vaatajaid kritiseerinud näitleja Henrik Normann, kes nimetas lolliks eesti rahvast ja seega ka saate vaatajaid: „*Kui eesti loll rahvas arvab, et Võrno saade onaneerimisest, pihkupeksmisest ja muudest perelõhkumistest on maailma tiptase, siis tänan väga!*“ (Õhtuleht 02.01.09) Pea sama halvustav on vaatajate suhtes ka Eesti Ekspressi ajakirjanik Tiina Jõgeda (EE 27.09.08). Tõsielusarjades osalejate üle arutlemist kritiseerib Jõgeda järgnevalt: „*Need jutud on emotsionaalne rämpstoit, mis teeb rääkijast halvema, väiksema ja väiklasema inimese.*“ Nii ei kritiseeri Jõgeda otseselt kõiki vaatajaid, vaid jätab igale lugejale võimaluse järgi mõelda, kas öeldu käib tema pihta või mitte. Kuid juba kaks lõiku hiljem üldistab Jõgeda oma hinnangu vaatajatele kogu auditoriumile, nimetades meediatarbijat „*nüristatuks-lamestatuks*“.

Üldjoontes jääb arutelu auditoriumist „Tõhetke“ meediakajastustes väheseks. Ühelt poolt on selle põhjus kindlasti asjaolu, et vaatajaid on palju ning raske on nii suurt hulka inimesi üldistada, kui pole ühtegi teaduslikku alust selleks. Teisalt ei ole auditoriumi lahkamine ka samavõrd intrigeeriv, kui seda on osalejate või saate tegijate kritiseerimine. Samas tundub, et ära on unustatud tõsiasi, et just vaatajad on

need, kelle võimalikult suurtele numbritele produtsendid apelleerivad ning just vaatajate eelistustest sõltub teleprogrammi sisu, saadete valik.

3.1.3 Avaliku ja privaatse sfääri piirid

Avaliku ja privaatse sfääri piiride teema on „Tõehetke“ üle käivas arutelus vähe esindatud. Kui antud bakalaureusetöö teoreetilistele lähtekohtadele tugineda, võiks eeldada, et just avalik ja privaatne sfäär on saatega kaasnevas debatis põhikohal, kuid fakt, et kõigist analüüsitud artiklitest käsitleb teemat kuus, tõestab, et see nii siiski ei ole.

Esimesena on avaliku ja isikliku küsimuse tõstatanud Eesti Päevalehe ajakirjanik Andres Keil (EPL 03.09.08), kelle sõnul „*on tülgastav*“, et inimestele esitatakse valedetektor all kõige isiklikumaid ja veelgi enam, ka nende lähedaste elusid ja kuvandit puudutavaid küsimusi. Keil näeb isikliku informatsiooni avalikustamises probleemi eelkõige osaleja lähedaste kaasamises, milleks osalejalt väidetavalt õigust ei ole. Oma seisukoha õigsuse kinnitamiseks kasutab Keil kordust: „*Ja selleks ei ole mitte kellelgi õigust. Mitte kellelgi.*“

Teine privaatse sfääri avalikustamist kritiseeriv kõneleja on Mart Raudsaar. Kes väidab, et kui oma privaatsfäär teleekraanil „*lahti rullida, võivad selle otsas tallata kõik. Ja kas ta siis jääb pühaks ja puutumatuks? Me muudame iseenda elu rahvalikuks kõneaineks.*“ (Õhtuleht 17.09.08)

Neid kahte näidet iseloomustab asjaolu, et esitatud ei ole mingisugustki analüüsi, argumentatsiooni, tegemist on kõneleja isiklikule privaatsustsooni tunnetusele tugineva kriitikaga saate pihta. Osalejate privaatsustsooni tunnetus ei pruugi aga tingimata olla identne näiteks ajakirjaniku tunnetusega.

Teistes artiklites, milles avaliku ja privaatse sfääri teemal räägitakse, ei öelda, kus peaks olema kahe sfääri vaheline piir ega ole ka otsest kriitikat – nenditakse üksnes fakti, et saatega on tõstatatud küsimus avaliku ja privaatse piiridest. „*„Tõehetke“ tõstatab küsimuse avaliku ja privaatse piiridest: mida tohib avalikult öelda ja mis peaks jääma varjatuks. Kas politseinik tohib ausalt tunnistada purjuspäi autojuhtimist*

ja kas ta on sellise aususe tõttu halvem politseinik?“ küsib kirjandusteadlane Eve Annuk. (Postimees 02.10.08)

Eetikaveebi toimetaja Aire Vahegi hinnangul ei seisne avaliku ja privaatse sfääri teema üksnes piirides. *„Kas tõe rääkimine on moraalselt olulisem, hoolimata sellest, et keegi haiget saab või tuleks tõe loobuda inimese heaolu huvides. Kerkib esile küsimus, kas tõe mitterääkimine on alati valetamine ja kui väär on valetamine?“* sõnastab Vahegi küsimuse tõe rääkimisest, mida „Tõehetke“ kajastustes vaadeldakse nii väärtuse kui patuna. Ühelt poolt on tõe rääkimine väärtus, mis võimaldab saates osalejal võita suure rahasumma või *„iseenda ja oma suhtega kõik klaariks teha“* (Kadri Ugur, Postimees 12.09.08), teisalt on tõe rääkimine aga patt, mis *„purustab ideaale“* (Katriin Pauts, Õhtuleht 17.09.08), *„kustutab sära mänguri lähedaste silmis“* (Tiina Jõgeda, EE 27.09.08), *„vähendab ühiskonna sidusust“* (Margit Tõnson, EE 21.09.08) jne. Pigem jääbki „Tõehetke“ kajastustest kõlama tõe rääkimine kui patt.

Peale selle on üheks oluliseks küsimuseks avaliku ja privaatse sfääri piiride teema juures küsimused-vastused saates esineja lähedaste kohta. *„Mis õigus on üldse inimestel oma lähedaste kohta mingeid avaldusi teha, olgu see siis televisioon, raamat või blog,“* küsib eetikaveebi toimetaja Aire Vahegi. Oma küsimust põhjendab ta seadusega kehtestatud üksikisiku puutumatusena, millele apelleerides suletakse näiteks ajaveebe (nt Inno ja Irja Tähismaa blogi) ja keelatakse filme (nt „Magnus“).

Üksikisiku puutumatusena räägib ka portaalil elu24 avaldatud uudis televaataja kaebusest õiguskantslerile. *„Mind aga huvitab antud juhul see, kas ja kuivõrd on lubatud ühes laia auditooriumiga telesaates avaldada igasuguseid inimese ehk siis mängija enda kohta käivaid üliintimseid detaile ja seda sadadele tuhandetele televaatajatele. Või siis jagada mingisuguseid mängijale teadaolevaid intiimseid või muidu eraelulisi fakte kolmandate isikute kohta,“* kirjutab televaataja oma pöördumises. (elu24.ee 29.09.08)

Kirjandusteadlane Eve Annuk leiab aga, et osaleja lähedaste privaat sfääri puudutavates küsimustes-vastustes probleemi ei ole, sest *„liiga isiklikele küsimustele vastamist saab vältida nupuvajutusega“*. Mainimata jääb aga asjaolu, et päästvaks nupuvajutuseks on lähedastel vaid üks võimalus ning selle kasutamise järel peab

pihitoolil istuja vastama talle esitatud küsimusele, olgu see siis piinlik talle endale või saates istuvatele lähedastele.

Kus võiks avaliku ja isikliku vaheline piir joosta, mis on hukkamõistu vääriv tegu ja mis seda pole, ei ütle ükski kõneleja. Laiemas plaanis jääb vaid mulje, et taunitav on tõe rääkimine, mis eeldatavasti kellelegi haiget teeb ja ühiskonda lõhub. Eve Annuk kirjutab, et piir sõltub ajastust ja ühiskonnast ning võib nihkuda sõltuvalt konkreetsest juhtumist. (Postimees 02.10.08) Oma väite kinnituseks kirjutab Annuk vähihaigest, kes e-terviselugu puudutava artikli kommentaarides väitis, et annaks igasuguse privaatsuse, kui vaid haigusest terveks saaks. Saate suhtes kaitsval positsioonil argumentatsiooni esitav Annuk leiab, et „Tõehetk“ mingeid piire oluliselt ei nihuta – *„Küsimustes, mida esitati, ei olnud mu meelest midagi eriliselt privaatset ja šokeerivat.“* Oma väidet põhjendab Annuk öeldes, et inimeste seksuaalsus, on üldteada ning *„kui seaduserikkumise eest ei taheta üles anda oma sõbrannat, pole midagi erakordset“*.

3.2 Tagajärjed

„Tõehetke“ saate tagajärgedest on juttu viieteistkümnes analüüsitavas artiklis. Pea kõigis viidatakse enne artikli ilmumist eetris olnud saadete osalejate edasisele käekäigule, kuid on esitatud ka väiteid saate võimalikest tagajärgedest ühiskonna väärtushinnangutele ja osalejate edasisest võimalikust saatusel. Konkreetsete osalejate paljastuste tagajärgedele viitamisel on kõigi kõnelejate puhul mainitud ära esimeses saates osalenud Gabriel, kelle pereelu peale saadet purunes (Nt Õhtuleht 17.09.08) ja politseiurija Külvi, kellest sai *„teibasselöödud võrdkuju liiderlikkusele ja ebalojaalsusele“* ning kes telesaate tõttu töö kaotas (EE 21.09.08).

Tagajärgede kajastuse analüüsi olen siinkohal jaotanud kaheks: esmalt analüüsin, milliseid tagajärgi ennustavad, näevad meedias kõnelejad saates osalejatele ning seejärel, kas arutletakse ka konkreetsete ühiskonnas kehtivate hoiakute ja väärtuste üle (saate kontekstist inspireerituna).

Üldine seisukoht saate tagajärgedest osalejale on negatiivne – autorid eeldavad, et saates osalemine on inimese jaoks kindlasti ebameeldivate tagajärgedega seotud. Nii

võrdleb Tiina Jõgeda (EE 27.09.08) saates osalemist looga Timm Thalerist, kes müüs oma naeru kuradile, saades vastutasuks võidu kõigis kihlvedudes. Telemängur aga „*paneb odavale väljamüügile oma unistused, hirmud ja häbid. Vastu saab ta raha, mille eest saab panna kodule uue katuse. On see hea vahetuskaup?“ küsib Jõgeda ning vastab Timm Thaleri looga, viidates, et naeru müünud poiss mõistis peagi, et „*oli teinud kehva diili*“. Väärtustena on siin kaalukausile pandud unistused, hirmud ja häbid. Konventsionaalse, taotletava väärtusena esitletakse siin avalikult mitte rääkimist ning negatiivse väärtusena raha saamist.*

Naeru müümisest rääkivast Timm Thaleri loost erineb „Tõehetk“ aga au ja väarikuse müümisega, nagu väidab ajakirjanik Priit Pullerits (Postimees 12.09.08). Provotseeriva küsimuse vastusena selgitab usuteadlane Pille Valk: „*Sa saad luua niisuguse olukorra, manipuleerida inimesega nii, et ta võib jääda au ja väarikuse säilitamisega hätta*.“ Samas leiab meediaõppejõud Kadri Ugur, et see ei ole saate tagajärg, kui inimene oma aust ja väarikusest ilma jääb, sest sellisele kaotusele peab inimene ise kaasa aitama. „*Ei usu, et au ja väarikus on sellised asjad, mille saab inimeselt ära võtta vastu tahtmist või kui inimene sellele ise kaasa ei aita*.“

Lisaks väidetavale au ja väarikuse kaotusele, kusjuures kõnelejad ei seleta lahti, mida au ja väarikuse kui väärtusena mõistetakse, ning kahetsusele viitamisele, leidub „Tõehetkega“ kaasnevate eetiliste dilemmade kajastustest ka ka palju viiteid edasise elu nõ ära rikkumisele. Kanal 2 programmijuht Olle Mirme (Õhtuleht 17.09.08) nimetab osa neist vihjetest küll „*sündmuste mõõdutundetuks üledramatiseerimiseks ja mõttelagedaks lahmimiseks*“. Mirme kriitika alla on langenud samas artiklis esitatud meediaõppejõud Mart Raudsaare hirmutavad terminid „*avalik hukkamine*“, „*inimeste lammutamine teleekraanil*“, „*vaimne mõrv*“, „*meelelahutus üle laipade*“, mis kõik viitavad ühele – saate halvas, kriitilises mõjus osalejate edasisele elule. Sama retoorikat on kasutanud ka Eesti Ekspressi ajakirjanik Margit Tõnson (EE 21.09.08), kes nimetab „Tõehetke“ saates osalemist „*virtuaalseks enesetapuks helesinisel ekraanil*“.

„Edasise elu lõppemisele“ viitab ka Priit Pullerits (Postimees 12.09.08), esitades intervjuueeritavatele järjekordse provotseeriva, eeldust sisaldava küsimuse. „*Püüdke ette kujutada, kuidas need inimesed, kes saatest läbi käivad, saavad pärast intiimsete saladuste ilmsikstulekut ja neile järgnenud dramaatilisi vapustusi edasi elada*“, küsib

Pullerits. Küsimusele vastab vaid üks intervjueeritavatest, Kadri Ugur, kes ei allu aga provokatsioonile ning viitab eelduse olemasolule küsimuses. *„Me ei saa eeldada, et nad läksid saatesse superõnnelikuna, täiuslike suhete ja ideaalsete töökohtade pealt. Muutus elus ei pruugi olla tingimata ainult paha asi. /.../ Aga mul ei ole kõrvalseisjana võimalust hinnata, kas see muutus tuli osalejatele kasuks või kahjuks,“* selgitab Ugur, kes hiljem rõhutab ka, et viga on rääkida inimestest, kes saates osalevad – diskussioon peaks tulema mujalt. Sama on aga väitnud ka saate toojate hulka kuuluvad isikud nagu näiteks Kanal 2 programmijuht Olle Mirme, kelle hinnangul on „Tõehetk“ üksnes diskussiooni ajend. „*„Tõehetk“ on lihtsalt üks saade – pigem diskussiooni ajend, kui selle sisuline põhjus.*“ (Õhtuleht 17.09.08)

Kõige otsesemalt annab hinnangu saates osalemise tagajärgedele Postimehes ilmunud lühiintervjuu põhja politseiprefekt Elmar Vaheriga (Postimees 11.09.08), kes tunnistab leheveergudel, et „Tõehetke“ teises saates pihtinud vaneminspektor Külvi Kannel pidi töölt lahkuma saate tõttu. *„Me ei salga, et tauniv hinnang tema hoiakutele kujunes just selle telesaate tõttu,“* vastas Vaher. Politseiprefekti jutus jääb aga selgusetuks, kes on „meie“, kes tauniva hinnangu andis – kas tegemist on terve Eesti Politsei, Põhja politseiprefektuuri või konkreetse osakonnaga. Kuigi Vaher selgitas, et põhjus ei olnud üheski konkreetses küsimuses või vastuses, vaid *„pigem kõigis tööd puudutavates vastustes ja tema kommentaarides kokku“*, tõstatub küsimus, kas saates esineja ikka esitas hoiakuid või vastas lihtsalt küsimustele oma senise elu kohta. Kuna Vaher seob Postimehele antud vastustes „tauniva hinnangu osaleja hoiakutele“ väärtustega, *„mida politsei ootab ja hindab“*, loob ta patu diskursuse väärtushinnangute vastuolust, mitte konkreetsetest tegudest nagu purjuspäi autojuhtimine, mida Külvi Kannel saates tunnistas. (Külvi Kannelile esitatud küsimused on toodud lisades – vt LISA 2)

Analüüsidest veel arutelus olnud telemängu mõju selles osalejatele, on tähelepanuväärne, et kuigi ajakirjanikud on kahel korral küsinud saate produtsendilt Teet Margnalt, kas saate tootjad on osalejaid võimalikest tagajärgedest teavitanud, on Margna küsimusele vastamisest kõrvale hiilinud. Kummaski intervjuus vastab Margna küsimusele loeteluga saatesse pääsemisele eelnevatest etappidest: ankeedi täitmine, kohtumine psühholoogidega, psühholoogiline test, kirjaliku nõusoleku andmine, valedetektor testi ja lõplik kirjalik nõusolek, millega osaleja kinnitab, et on

kõigest õigesti aru saanud. Loetelu lõpus esitab Margna ajakirjanikule vastuseks retoorilise küsimuse: „*Kas tundub, et eeltoodud protsess on liiga kergekäeline või ebaselge?*“ jättes aga vastamata, kas saate tegijad konkreetsetest tagajärgedest on hoiatanud. (EE 18.09.08 ja Õhtuleht 17.09.08)

Samas kui saadet valdavalt kritiseerivad ajakirjanikud räägivad negatiivsest mõjust saates osalejale, loovad kujutelmi nagu oleks osaleja edasine elu peale piinlikke paljastusi võimatu, tsiteerib Maaleht „Tõehetke“ konverentsil esinenud osalejat Veigo Kaaretit: „*Ma ei tunne, et oleksin midagi kaotanud. Raha pärast ma mängu ei läinud ning kõik sõbrad, töö ja lähedaste lugupidamine on mul alles.*“ See tõstatab aga küsimuse, kas meil on üldse õigust ilma osalejatelt endilt küsimata väita midagi tagajärgedest nende edasisele elule. Käesolevale analüüsile tuginedes näib, et ajakirjandus käsitleb saate mõjusid märksa negatiivsemana kui osalejad ise.

Argumentatsioon „Tõehetke“ saate põhjustatud võimalikest muutustest ühiskonnas jaguneb valdavalt kaheks – on neid, kes väidavad, et saade on initsieerinud vajaliku debati ühiskonna väärtuste üle ning ka neid, kes leiavad, et saade hoopiski lammutab ühiskonda. Viljandi Pauluse koguduse õpetaja Mart Salumäe ilmestab hirne saate tagajärgede ees füüsilise vägivallega: „*Sest kui mänguga kaugemale minna, siis ehk ühel päeval leiutatakse mäng, kus võidab see, kellel kõige rohkem näppe televaatajate silme all ära raiutakse. Sõrme tagasiõmblemine on tänapäeval ju lihtne, aga kui palju raha selle eest võita saab!*“ tsiteerib ajakirjanik Kaja Prügi õpetaja Salumäe esinemist „Tõehetke“-teemalisel konverentsil. (Maaleht 20.11.08)

Negatiivsetest kajastustest jääb kõlama väide, et antud telesaade lõhub ühiskonnas olnud ideaalid. Autorid eeldavad, et on „ideaalid“, „püsivad ideaalid“ ja „usaldus“ – mis „Tõehetkes“ kõlanud vastustega purustatakse.

Usuteadlane Pille Valk (Postimees 12.09.08), nagu ka Tiina Jõgeda jpt, väidab, et saatele järgneb paanika, vaatajate vapustus. Valk näeb vaataja murdumise põhjuseks asjaolu, et inimesed eeldavad, et „*kusagil peavad olema ideaalsed inimesed – politseis, meditsiinis või koolis – , kes on plekitud, täiuslikud. Ja kui tuleb välja, et nii ei olegi, siis see tekitab segaduse, lööb vaatajal jalad alt.*“ Siinjuures on tähelepanuväärne, et tegemist on pea ainsa kõnelejaga, kes oma väidet edasises tekstis

ka argumentidega toetab: „/.../ seda kinnitab, et saadet nii palju vaadatakse ja kommenteeritakse/.../.“

Samale järeldusele jõuab ka Õhtulehe ajakirjanik Katrin Pauts (Õhtuleht 13.09.08), kes esmalt viitab anonüümsele USA telekriitikule, kes on „Tõehetke“ nimetanud ühiskonna moraaliga laastavaks saateks ning seletab seda kui usu kaotamist üksteisesse, moraalinormidesse, inimlikesse väärtustesse. Seejärel kirjutab Pauts, et tema hinnangul pole demoraliseeriv siiski mitte mäng, vaid see, mis mängu läbi ilmsiks tuleb ja siis ühiskonnas püsinud ideaale purustab. Ilmekaima näitena kasutab ta artiklis politseinik Külvit: „Eks mõnigi televaataja tundis end petetuna, kui sai teada, et selliste inimeste töötamine Eesti politseis on üldse võimalik.“ Tähelepanuväärne on siinjuures, et viidatud pole konkreetsetele inimestele, vaid on öeldud „eks mõnigi televaataja“, mis märgib ajakirjaniku argumentatsiooni nõrkust – tegemist on pigem oletusega.

Eetikaveebi toimetaja Aire Vahegi analüüsi kohaselt ongi „Tõehetke“ suurimaks eetiliseks probleemiks inimestevahelise usalduse kadumine, sest „jutud, mida räägitakse ühtedele kõrvadele, saavad teatavaks hoopis enamatele“. (www.eetika.ee). Vahegi argumentatsioonis tekitab küsimust vaid kaudse vormi kasutamine. Ta selgitab, kuidas privaatsed asjad kistakse publiku ette, isiklikud küsimused tehakse teatavaks kõigile, kuid jätab mainimata, et seda ei tee keegi tundmatu kolmas isik, vaid saates osaleja ise. Koos ühiskonna lõhkumise ja usalduse kadumise diskursusega tõstatab Vahegi ka küsimuse väärtustest üldisemalt – „Kas tõe rääkimine on moraalselt olulisem hoolimata sellest, et keegi haiget saab või tuleks tõest loobuda inimese heaolu huvides?“

Ühiskonna lõhkumise diskursusega ei nõustu aga meediaõppejõud Kadri Ugur, kelle sõnul on meedia mõju „äärniselt raske hinnata“. „See saade ei ole viimne paha ja ei maksa arvata, et sellega maailm lõpeb. /.../ Ma ei julge küll öelda, et üks saade hävitab inimkonna põhiväärtused,“ väidab Ugur, rõhutades, et „Tõehetkega“ seonduv ei ole nii üheselt halb.

Teistest oluliselt erineva argumentatsiooniga esineb Margit Tõnson Eesti Ekspressist (EE 21.09.08), kelle artiklist saab välja lugeda ka vandenõuteooriat. Tõnson tõdeb ühiskonna ja moraalinormide lõhkumist, nimetades seda lausa tõsielusarjade ehk nn

rämpstelevisiooni varjatud ideoloogiliseks eesmärgiks. Põhjus ühiskonna sidususe vähendamiseks ja eluga rahulolu kahandamiseks peitub Tõnsoni hinnangul majanduses – „*sest rahulolematu inimene leiab kompensatsiooni tarbimises*“.

Seda, et tõsielusarjad ja ka „Tõehetk“ toodavad rahulolematust, leiab ka Tiina Jõgeda, kes kirjutab, et „*saated, milles raha ja närvikõdi saadakse teiste inimeste alandamisest ja kannatustest, loovad emotsionaalset mürki, mis tilk tilga haaval ladestub hinge, tootes maailma juurde porinat ja tuska, pingeid ja pisaraid.*“ (EE 27.09.08)

Kuid saate tagajärgedes nähakse ka positiivset – diskussiooni sündimist, millele on oma argumentatsioonis rõhunud näiteks kirjandusteadlane Eve Annuk, „Tõehetke“ konverentsil esinenud psühholoog Toivo Niiberg ning eelnevalt viidatud Kanal 2 programmijuht Olle Mirme. Ühiskondlikule diskussioonile viitavad ka meediaõppejõud Kadri Ugur ning usuteadlane Pille Valk, kes aga rõhutavad, et rääkima ei peaks teistest inimestest, vaid mõtisklema iseendist – miks saade meeldib või ei meeldi, „miks ma seda vaatan“, „kus on minu elus privaatsuse piirid“, „mida peaks hoidma enda teada ja mida peaks hoidma enda teada selleks, et teistele mitte haiget teha“. (Postimees 12.09.08)

3.3 Meediakriitilise diskursuse analüüs

„Tõehetke“ initsieeritud meediakriitilise debati analüüsi viin läbi kolmes jaos, uurides, kuidas on arutletud *reality show* ja „Tõehetke“ formaadi, saate tegijate vastutuse ning ajakirjanduses ilmunud kajastuste üle.

3.3.1 *Reality show* ja „Tõehetke“ formaat

Debatt „Tõehetke“ ja ka üldiselt *reality show* formaadi üle on vähene – analüüsitavaist artiklitest on sellest juttu üheksas. Olemasolevat formaadi üle käivat argumentatsiooni analüüsides ilmneb, et eelkõige on tegemist formaadi kirjeldusega, mis vastavalt kõnelejale on kas halvustav või kaitsev. Vaid kahel juhul on tõsielusarju üldistatud.

„Saated, milles raha ja närvikõdi saadakse teiste inimeste alandamisest ja kannatustest, loovad emotsionaalset mürki, mis tilk tilga haaval ladestub hinge, tootes maailma juurde porinat ja tuska, pingeid ja pisaraid,“ üldistab Eesti Ekspressi ajakirjanik Tiina Jõgeda oma kriitikat „Tõehetke“ pihta ka teistele *reality show*'dele (EE 27.09.08). Kuigi ta seda otse ei ütle, et juttu on tõsielusarjadest üldisemalt, võib seda mõista „raha saamisele“, mis on sageli ühel või teisel kujul tõsielusaadete auhinnaks, viitamisest. Ka väljend „teiste inimeste alandamine ja kannatused“ kannab endas *reality show*'de konteksti, sest Jõgeda ise viitas oma kommentaari alguses „võõrastesse kodudesse aetud pereemadele“, „üksikutele maameestele“ ning „baarides-bussides „kuulsust“ kogunud tegelastele“, kes seltskondades väljанаermise objektiks on. Ühelt poolt viitab ta kannatustele võõrastesse kodudesse ajamise temaatikaga, mis toob lugejale silme ette dramaatilise sarja „Naistevahetus“, kus nutsid nii emad kui lapsed, teisalt aga väljанаermise objektiks olemisega.

Teisalt ei kritiseeri Jõgeda üksnes seda, et saade mõjub halvasti osalejatele, alandab neid, vaid toob välja eelduse, et tõsielusarjad mõjutavad tervet maailma, kuhu tuleb juurde „/.../porinat ja tuska/.../“.

Kirjanik Jan Kausi hinnangul (EE 21.09.08) on tegemist formaadiga, kus saab ükskõik, mis hinnaga rahuldada tähelepanuvajadust. Sealjuures ei räägi Kaus üksnes „Tõehetkest“, vaid sellistest formaatidest ning meediast üldiselt. *„Kui turumajanduses võimaldab ja soodustab vaba konkurents rahaahmust ükskõik, mis hinnaga, siis tänapäeva meedia mõtleb välja üha uusi formaate, kus saab rahuldada tähelepanuvajadust ükskõik, mis hinnaga.“* Sellega toob Kaus sisse ka kommertsialiseeruva ajakirjanduse aspekti, mitte üksnes formaadi kriitika, rääkides implitsiitsetest väärtustest – nõ kurjast turumajandusest, millest kõik halb alguse saab.

Arutelu või pigem „Tõehetke“ formaadi kirjeldust alustas endine Postimehe vanemtoimetaja Andri Maimets (Postimees 02.09.08), kes oma kommentaaris kirjutas saate stsenaariumist, mis näeb ette *„vibratsiooni tekkimise vaatajas, pikad pausid ja populaarse saatejuhi Hannes Võrno soovitus aeg-ajalt järele mõelda, kas ta ikka soovib järgmist küsimust kuulda“*. Autor kritiseeris aga viimast, pidades seda tüütult pingutatuks. Maimetsa hinnangu kohaselt muutus saate stsenaarium kandvaks alles esimese seitsme küsimuse möödudes, tõsisemate küsimuste saabudes.

Väga kohaselt toob Maimets välja ka saate nõ ridade vahele peidetud külje – reklaamitud mängija asemel on tähelepanu keskmes hoopis saates esineja lähedased. *„Tegelikult ei mängita selles saates sugugi üksnes punasel vastajatoolil passiva mehe või naisega. Sest nende ülesanne on ainult tõtt kõneleva lapsesuuna toolil istuda ja intriigi õhutada. Vaatajate pilgud on naelutatud pigem sohval närveldavate lähedaste nägudele ning nende emotsioonidele.“* kirjutab Maimets, millel mäng tegelikult põhineb.

Eesti Ekspressi ajakirjaniku Margit Tõnsoni kirjeldus „Tõehetkest“ rõhub irooniale (EE 21.09.08). Ta kirjeldab formaadi sisu kui *„lihtsat ja külmalt küünilist“*. *„Tule saatesse, ole aus, ning võida miljon,“* kirjeldab Tõnson irooniliselt saate sisu. Järgnevalt kirjeldab Tõnson mängu eripära, rõhutades, et tegemist on esimese telemänguga, kus küsimused ja vastused on osalejale enne teada, sest neile vastatakse enne saatelindistust valedetektori all ja *„mängija teab, mis teda ootab“*. Viimane loob aga konteksti, kus hiljem on võimalik osalejat süüdistada küünilisuses ja hoolimatuses nagu mitmed kõnelejad seda teevadki. *„Peab olema lihtsalt äärmiselt küüniline, ükskõikne ja hoolimatu inimene. See, kes läheb isikliku kasu nimel üle laipade,“* iseloomustab ajakirjanik Andres Keil „Tõehetke“ saate ideaalset osalejat, miljonivõitjat. (EPL 03.09.08)

Saate formaadi kirjeldamiseks ja kriitikaks on Margit Tõnson tõstnud esile ka kõige raskemad küsimused saates osalemise sooviavalduse ankeedist (nt, kes on sinu praeguse töökoha kõige ebameeldivam kaastöötaja ja kas tead kõigi inimeste nimesid, kellega oled maganud), millele järgneb ankeedi lõpumärke tsiteerimine: *„Kõik sooviavalduses avaldatud info ja teie isikuandmed on rangelt kaitstud ega kuulu avalikustamisele.“* Seejärel viitab autor ankeedis antud lubaduse mittekehtivusele. *„Ligi 300 000 televaatajat ja ma ei tea kui palju „Reporter“ vaatajaid ja kõik Õhtulehe lugejad ei saanud ju teada, et keegi Kalev Tais basseini pissis, ega ju?“* küsib Tõnson retooriliselt.

Sellel argumentatsioonil aga ei lõpe – ära on mainitud ka asjaolu, et saate tegijad vestlevad osaleja lähedaste ning tuttavatega. *„Lisaks infole, mis osaleda sooviv inimene ise enda kohta vabatahtlikult annab, uuritakse ka üles antud heade tuttavate käest, mida konkreetselt võiks ohvril varjata olla.“* Nii loob ajakirjanik lugejale kiiresti pildi osalejast kui ohvril, mitte vabatahtlikust saates osalejast.

Alateema võimsaks lõpetuseks asub Tõnson veelgi ründavamale positsioonile, esitades saate formaadi kohta väga tõsiseid väiteid ning jättes need õigustuseta, justkui oleks tegemist lõpliku tõega. „*Tõehetke-taoline saateformaad kuulub nn rämpstelevisiooni hulka, mille sisuks on inimeste eraelu, paljastused, saladused, perverssused, skandaalid, konfliktid, pettumused. Eesmärgiks pigistada päriselust välja kõik, milles dramaatilist potentsiaali. Ja kuna see kõik toimub vabatahtlikkuse alusel, siis polegi nagu midagi kobiseda,*“ väidab Tõnson. (EE 21.09.08)

Tõnsoni seisukohad on võrreldavad Tiina Jõgeda omadega, kes on „Tõehetke“ ning selle sarnaseid formaate samuti rämpsuks ja saastaks nimetanud. (EE 27.09.08)

Sarnasel, saadet kritiseerival seisukohal tundub olevat ka ajakirjanik Priit Pullerits, kes intervjuus Kadri Uguri ja Pille Valguga väidab, et „Tõehetk“ on „*kõige halastamatum saade Eesti televisioonis, sest kisub avalikuks kõige salajasemad mõtted*“. Postimees 12.09.08). Siin on aga saate formaadi asemel süüdistatud juba otseselt saadet. Kui varasemates argumentatsioonides (nt Aire Vaher, eetikaveeb) on kasutatud umbisikulist vormi, siis siin ütleb Pullerits otse, et saade kisub salajasemad mõtted avalikuks. Negatiivse hinnangu kinnitamiseks kasutatakse süü omistamist saatele ja anonüümsetele tegijatele, jättes ütlemata, et saate tegijatele annab info ja küsimustele vastab inimene ise. „*Suurem osa infost saadakse ikka osalejatelt. /.../ Äärmiselt ekslik on arvamus, et paljud saates kõlavad küsimused põhinevad kolmandate isikute „paljastustel*“,“ proovib kummutada kajastustes levinud arusaama produtsent Teet Margna (EE 18.09.08). Margna jutt ei ole aga veenev, sest öeldu tähendab seda, et „*paljud saates kõlavad küsimused*“ põhinevad osaliste endi, mitte kolmandate isikute paljastustel – järele jäävad aga need küsimused, mis ei kuulu „paljude“ alla ja võivad siiski põhineda osaleja antud kontaktide öeldul. „*Taustauuringud kinnitavad neid ütlushi ja annavad ehk mõne vihje millegi kohta, mida osaleja ei maininud,*“ selgitas Margna isegi, et osa informatsiooni piinlikeks paljastusteks võib pärineda mänguri tuttavatelt.

Meediaõppejõud Kadri Ugur on „Tõehetke“ formaadile lähenenud (Postimees 12.09.08) eeltoodust neutraalsemalt ning konstruktiivsemalt. Otsese kritiseerimise asemel annab Ugur mõtteainet, öeldes, et saate juures ilmneb „*väärtuste segadus*“ – „*õhutatakse julgust ja ausust ning samas eeldatakse, et osalejatel on pime pool*“. „*Tegijad püüavad selle välja tuua, ja kui vaja, siis ka mustemaks värvida. Natuke*

ebaloomulik on panna julgus, ausus ning ahnus üksteisega kokku mängima,“ räägib Ugur.

Saate formaadi osas on kajastustes arutletud ka valedetektori kasutamise üle. Kõige otsesemalt vihjab polügraafitesti vastuste küsitavusele Eesti Ekspressi peatoimetaja Priit Hõbemägi. *„Rekordilise vaatajahulgaga saade tekitab suure hulga eetilisi küsimusi, alates valedetektori kasutamisest ning selle absoluutse tõemeerikuna pjedestaalile tõstmisest kuni saatetiimi tagatoameetoditeni /.../,“* kirjutab Hõbemägi. Sellega tõstatab ta ka ühe suurima debati allika – saate tegijate vastutuse ja eetika, millest tuleb juttu järgnevas alapeatükis.

Valedetektoris kahtlevatest kõnelejatest põhjendab oma väiteid üksnes Maalehe ajakirjanik Kaja Prügi, kes esmalt kirjeldab oma kahtlusi ja nende aluseid ning seejärel autoriteedile, siinkohal teadusele rõhudes selgitab, mis teda polügraafi usaldama pani (Maaleht 20.11.08). Esmalt põhjendab Prügi, miks ta aparaaadi töökindluses kahtleb ning seejärel toob argumentatsiooni sisse teadlase, PhD Jaan Huiki, kelle autoriteeti tõstab viitamine mehe pikaajalisele töökogemusele polügraafiga. *„PhD Jaan Huik, kes aastast 1995 kasutab oma töös Lafayette polügraafi /.../.“*

Edasi kirjeldab ajakirjanik masina tööpõhimõtteid ning võtab kirjeldatu kokku järgnevalt: *„Sisuliselt väljendab füüsiline reaktsioon hetkeemotsiooni. Tähelepanu – mitte jumalikku tõe, vaid selle inimese tõe- või valetunnetust sel hetkel.“* Kustutamaks viimaseid kahtlusenoote testi vettpidavuse osas, kirjutab Prügi, et lõpliku otsuse teeb spetsialist, kes jätab välja need küsimused, mille puhul kindlad vastused jäävad määratlemata. Siinkohal rõhutab ajakirjanik veel kord kogu protsessi teaduslikkust, kasutades spetsialisti nime ees uuesti teaduskraadi Phd. *„Lõpliku otsuse, kas inimene räägib õigust või valetab, teeb mitte masin, vaid spetsialist. Kes on Phd Jaan Huik.“* Nii üritab ajakirjanik veenda ka lugejat, et kriitika valedetektori kasutamise osas on alusetu.

Saate formaati kaitsvates argumentatsioonides on tegemist lakoonilise kirjeldusega sellest, kuidas üks osaleja „Tõehetke“ satub, millised etapid tuleb enne salvestust läbida. Miks vastuolulise formaadiga saade Eesti meediaturile toodi, põhjendab Kanal 2 programmijuht Olle Mirme lihtsalt – *„tegu on äärmiselt haarava telesaatega“*

ning kasutab formaadi õigustamiseks ära nõ vastaseid ehk ütleb, et parim õigustus „Tõehetkele“ ongi ühiskonnas puhkenud diskussioon. (Õhtuleht 17.09.08)

Formaadi üle käinud arutelu alla võib liigitada ka portaali elu24 uudise televaataja kaebusest õiguskantslerile (elu24 29.09.08). Ühelt poolt teatab kaebuse esitanud Agu Saukas, et tema arvates rikub telesaade põhiseaduse paragrahve, mis keelavad inimese au ja hea nime teotamise, teise inimese väärikut alandava kohtlemise. Saukase arvates on *„rikutud paragrahve, mille kohaselt on igaihel õigus perekonna ja eraelu puutumatusesele ning mis kohustavad inimest arvestama teiste inimeste õiguste ja vabadustega ning järgima seadust,*“ kirjutab portaali toimetaja Hanneli Rudi. Teisalt viitab televaataja lisaks vastuoludele seadustega ka saate tegijate vastutusele, küsides, kes vastutab juhul, kui saates lekiksid mõne firma ärisaladused või koguni riigisaladus.

Meediakriitilisest aspektist tuleks „Tõehetke“ kajastustest välja tuua ka Priit Pulleritsu kriitika saate kõitvuse osas. *„/.../ põnevus, millega „Tõehetk“ vaatajate ürgsed instinktid lõkkele puhus, hakkab lahtuma,*“ kirjutab Pullerits. Suureks kriitika osaliseks langesid küsimused – kui esimestes saadetes küsiti palju osalejate era- ja tööelu kohta, siis ajakirjaniku kommentaarile eelnenud saate küsimused, *„kas oleksid valmis 100 000 krooni eest Playboyle poseerima või kas oleksid hommepäev valmis minema ümbermaailmareisile,*“ on Pulleritsu hinnangul *„puhtteoreetilised*“.

3.3.2 Saate tegijate vastutus ja eetika

Saate tegijate vastutusest ei räägi analüüsivatest artiklitest seitse. Neljateistkümnes argumentatsioonis on kõnealune diskursus esindatud, üheksal juhul on tegijate vastutus põhiküsimuseks, milleni eelneva argumentatsiooni toel välja jõutakse. Tegijate vastutuse kajastused võib jagada järgnevalt – räägitakse, kas saate tootjaist üldiselt või konkreetselt saatejuht Hannes Võrnost, sageli ka mõlemast.

Liikudes analüüsiga üksikult üldisele, alustan meediakajastustest, mis tõstatavad konkreetselt küsimuse saatejuht Hannes Võrno rollist saates ning tema väärtustest ja nende kokkusobivusest tema senise kuvandiga.

Enim on Võrno puhul viidatud tema väidetavale kuuluvusele eliidi sekka ning selle kokkusobimatusele „Tõehetke“ juhtimisega. Siinkohal on sobivad järgnevad näited:

- „Ma olen sigariklubis, ma kasvatan oma lastest härrasmehi, ma joon kõige paremat veini ja konjakit, käin jahil ainult rikaste inimestega – ja siis küsida neid küsimusi, juhtida kõike ma ei tea, mis hinna eest?“ küsib näitleja Henrik Normann, kelle hinnangul astus Vörno „oma liistudest pika sammuga libedale teele“. (Õhtuleht 02.01.09)
- „Huvitav ka, kuidas tunneb end oma uues rollis „Tõehetke“ pärast TV3 hüljanud saatejuht Hannes Vörno tegelikult? Tema, kes on end tingimatult Eesti absoluutse eliidi hulka arvanud, ütleb end vihkavat matslust ja hoiduvat kõigest, mida peab madalaks,“ küsib Õhtulehe ajakirjanik Katrin Pauts. (Õhtuleht 13.09.08)
- „Kuidas läheb sellisel juhul kogenematu inimese teadlik kahjustamine kokku näiteks reservohvitseride kogu sisereeglitega. On seal vastuolu? Et ühel päeval kannad paraadil Eesti lippu ja teisel kasutada pahaaimamatuid ära,“ vihjab Vörnole ka ajakirjanik Tiina Kaalep. (EE 21.09.08)

Läbivaks strateegiaks on siin autoriteedile ja vastuoludele apelleerimine, kasutades autoriteedina eliiti ja reservohvitseride kogu ning vastuolude põhjustajana „pahaaimamatute ära kasutamist“.

Vörno osa „Tõehetke“ saatejuhina halvustab ka Eesti Ekspressi peatoimetaja (EE 12.09.08), kes kirjutab, et „teisel katsel telepihhiisa toolile maabunud saatejuht Hannes Vörno hakkab „Tõehetke juhina omandama kurjakuulutavat auras“. Negatiivse kuvandi loomiseks meenutab Hõbemägi üht „Tõehetkele“ eelnenud pihtimisel põhinevat saadet. „Kevadel kutsus Vörno inimesi andestamise ja andekspalumise saatesse, sügiseks sai sellest inimeste alandamise ja nende elude tuksi keeramise saade,“ kirjutab Hõbemägi ning soovitab Ekspressi nimel Vörnol endal valedetektori alla minna. Viimasele on viidanud ka meediakriitik David Bianculli, kes ajakirjas Broadcasting & Cable pakkus välja, et iga uue sarja esisaates peaks osalema saate tootjad ise.

Vörno ise näeb ennast mängija abistajana, nagu selgub Õhtulehe refereeritud raadiointervjuust. „Mina teen oma tööd ja minu ülesanne saatejuhina on pigem mängijat aidata, kui tema hinges sobrada,“ rääkis Vörno end pikemalt õigustamata.

Tegemist on ka ainsa artikliga, kus Võrnole endale sõna on antud – ülejäänud isiku eetikat puudutav argumentatsioon pärineb vastaste, kritiseerijate poolt.

Saate tegijaid üldisemas mõttes puudutava argumentatsiooni põhiküsimus seostub otseselt Mascaro väljatooduga, mille kohaselt on ebaeetiline toota saadet, mille initsieeritavad väärtused on vastolus tootja enda moraaliga (Mascaro 2001). Parim näide sellest on Tiina Jõgeda viide saate psühholoogidele. „Samamoodi ebaeetiline on ka psühholoog, kes oma professionaalseid oskusi kasutades kaevab inimestest lagedale tema väikesed nõrkused, et need siis teleekraanil katusepapi vastu vahetada,“ kirjutab Jõgeda ning võrdleb psühholoogide rolli antud diskursuses elundiäri ning arstide kutseeetikaga.

Tegijate tõekspidamiste vastuolust saate initsieeritavate väärtustega tõstatab küsimuse ka Pille Valk, kes Priit Pulleritsule antud intervjuus küsib, kuidas saab tuua ekraanile saate, mille võimalikud tagajärjed ja eetilised vastuolud on teada. *„Kui oleksin teleprogrammi koostaja ja tean, et sellise saateformaadiga on seni kaasas käinud nii- või naasugused tagajärjed, kas ma otsustan ikkagi tuua ekraanile saate, kus mu raha teenimine on seotud inimese naiivsuse ja nende nõrkuste ärakasutamisega.“* (Postimees 12.09.08)

Valgu vastusest ilmnev raha motiiv on üks läbivaid teemasid saate tegijate vastutusest rääkides – eesmärgist kõneldakse nii üldises plaanis saate tegijate kui ka Hannes Võrno isiku puhul, nagu eelnevast selgus. Mart Raudsaar rõhutab Õhtulehes, et meedia peab alati endalt küsima, mis on selle eesmärk, mida tehakse. (Õhtuleht 17.09.08)

Oluline on piiri tunnetus, leiab Pullerits, kes küsib, kust võiks joosta piir, et ei juhtuks nii, et saates loodud pingeolukorrad lahendatakse hiljem relva abil. (Postimees 12.09.08) Kogu selline argumentatsioon eeldab aga juba eos, et „Tõehetk“ on kindlasti negatiivsete tagajärgedega ja läheb tootjate tõekspidamistega vastuollu. Ühtegi uuringut, mis üht või teist eeldust toetaks, ükski kõneleja välja ei too.

Tegijate vastutuse kohta küsivad ka teised ajakirjanikud – Tiina Jõgeda, Margit Tõnson, Margus Järv, Andres Keil – ning tõdevad lõpuks, et igaüks vastutab ise. *„Kas tõepoolest on õigustus, et kui nad on nii lollid ja ahned ning säärastesse saadettesse*

tulevad, eks siis ise vastutagu, see on inimese vaba tahe,“ kommenteerib imestusega Andres Keil Eesti Päevalehes (EPL 03.09.08).

Keili küsimus on põhjendatud, sest saate produtsendi Teet Margna põiklevad vastused just nii ütlevad. Margna põikleb küsimusest osalejate võimalikest tagajärgedest teavitamise kohta loeteluga saatesse kandideerimise protseduurist ning nendib, et kõik osalejad on seal vabatahtlikult. Sellega annab Margna mõista, et osalejate edasine käekäik ei puutu enam saate tootjaisse, kuigi nagu selgus Kilborni ja Hibberdi uuringust, ootavad tösielusarjades osalejad, et neid teavitatakse ka võimalikest tagajärgedest ning kaasatakse mingilgi määral saate lõpp-produktsiooni (Kilborn & Hibberd 2000). „Tõehetke“ meediakajastustes on eelnevat rõhutanud ka Mart Raudsaar, öeldes, et saatesse tulijaid tuleb toimuma hakkava eest hoiatada. *„Tavainimesi, kes tulevad „Tõehetke“- sarnastesse saadettesse, peaks meedia selle eest hoiatama, mis juhtuma hakkab,*“ ütleb Raudsaar. Ajakirjanik Katrin Pauts on tsitaadi lõppu lisanud, et täpsemalt peaks hoiatama telesaadet tootev ning sinna tegelasi valiv produktsioonifirma. Viimase puhul jääb aga arusaamatuks, kas tegemist on Raudsaare jutu refereeringu või ajakirjaniku enda täiendusega.

3.3.3 Sekundaarsete meediakajastuste kriitika

Lisaks eelnevates punktides analüüsitud meediakriitilistele aspektidele „Tõehetke“ kajastustes, on olemas ka kolmas diskursus – mitte saadet ega selle formaati kritiseeriv, vaid Eesti meediavõrgustiku väiksust ja kirjutavat pressit kajastusi kritiseeriv.

Ajakirjandust kritiseerivat arutelu alustavad saate tegijad. Teleprodutsent Teet Margna on esitanud Eesti Ekspressile antud intervjuus väga veenva argumentatsiooni kirjutava ajakirjanduse mõjust „Tõehetkes“ osalejate edasisele saatusele (EE 18.09.08). Margna alustab argumentatsiooni viidates saate näitamisele väga paljudes maades, *„sealhulgas ka sotsiaalseid väärtusi ülikõrgelt hindavates Skandinaaviamaades“* ning üritab põhjus-tagajärg skeemi kasutades ümber lükata debatti „Tõehetke“ ebaeetilisusest – Skandinaaviamaad ju näitavad, seega pole saadebaeetiline. Edasi räägib Margna saate kajastustest USA ajakirjanduses, mis „on

endiselt kordades suurem ja värvikam kui meie kohalikus konnatiigis“ ning jätab esiti mulje nagu astuks ta Eesti meedia kaitseks välja. Järgnev tõstatab küll olulise meediakriitilise küsimuse ajakirjanduse kolletumisest, kuid on ka otsene süü veeretamine saatelt tabloididele. *„Nagu näha, pole Eesti kirjutav press endale mingeid piire seadnud – kõik sobib. Ma pole lugenud ühtegi artiklit, kus ajakirjanik neutraalselt püüaks analüüsida saate meelelahutuslikke, ühiskondlikke ja sotsiaalseid aspekte. Olles eelnevalt endale selle saate olemuse ka selgeks teinud. Ja üldse natuke laiemalt mõelnud.*“ Nii üritab Margna lugejale mõista anda, et senine ajakirjanduses ilmunud kriitika ei ole põhjendatud, sest ajakirjanikud pole vaevunud „selgeks tegema saate olemust“ ega ka laiemalt mõelnud.

Kõige ründavamal positsioonil on Margna aga päev varem Õhtulehele antud intervjuus (Õhtuleht 17.09.08), kus ta viitab samuti, et senine kriitika pole olnud asjakohane ning nimetab seda „silmakirjalikuks materdamiseks“. Margna põhiargument süü veeretamisel on, et suurimat kahju osalejatele teeb oma tõlgendustega kirjutav press. *„Keegi ei kuula, mida inimesed saates tegelikult ütlevad, aplalt näritakse vaid neid kõige külmemaid fakte,*“ põhjendab Margna oma väidet uue väitega, luues sealjuures ajakirjandusele hirmutavat kuvandit.

Kuigi valdavalt saab käsitleda ja esmapilgul tundub Margna ründav jutt süü veeretamisena, on tema argumentatsioonil ka teine külg. Kui antud töö teooria peatükis tsiteeritud meediaõppejõud Annette Hilli hinnangul peaks sarja tootja tagama, et osalejaid koheldakse austusega nii enne, saate ajal, kui ka peale eetrisse minekut (Hill 2004), siis selles kontekstis on Margna oma sekundaarsetele meediakajastustele suunatud kriitikaga astunud peale saadete eetrisse minekut osalejate kaitseks välja. *„/.../ aplalt näritakse vaid neid kõige külmemaid fakte. Aga iga mustvalge fakti taga on oluliselt värvilisem tagamaa, mis jäetakse tahtlikult tähelepanuta,*“ kaitseb Margna osalejaid. (Õhtuleht 17.09.08)

Ajakirjanik Tiina Kaalepi kommentaarist (EE 21.09.08) saab aga välja lugeda tõestuse Margna väidetele. Kaalep ei ütle, et osalejate maine kahjustamises on süüdi ajakirjandus. Küll aga nimetab kõneleja siinset meediasüsteemi nõrgaks ajakirjanduseks. *„Tugev ajakirjandus ei kasuta telet nii suure hulga oma veergude täitmiseks. /.../ Kui ajakirjandus, ka meelelahutuslik, suudaks leida piisavalt originaalseid teemasid, /.../ saaks saade palju väiksema meediakajastuse ehk*

võimenduse, muutuks lihtsalt üheks (tähtsusetuks) telesaateks.“ Sellise argumentatsiooniga kinnitab Kaalep siiski teleprodutsent Margna öeldut, tuues põhjuseks Eesti ajakirjanduskeskkonna väiksuse ja nõrga taseme.

Ajakirjanduse kriitika alateema on „Tõehetke“ ja selle kajastustega seonduvate teemade seas kindlasti kõige alaväärtustatum, sest erinevad kõnelejad püüavad arutleda saate konfliktsuse üle, kuid loovad sealjuures saates osalejale negatiivsema kuvandi, kui mängurid ise seda saate jooksul suudavad.

4 JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Järgnevalt on toodud antud bakalaureusetöö analüüsi tulemustel põhinevad järeldused ja diskussioon uurimisküsimuste kaupa.

4.1 Milline on „Tõehetkega“ seotud eetiliste dilemmade representatsioon Eesti meedias?

Töö teooria kohaselt peaks suurimateks konfliktikohtadeks tõsielufurmaadi puhul olema avaliku ja isikliku problemaatika, moraalistandardite kokkukukkumine ning osalejate kohtlemine meedias (Hawkins 2001; Bilteryst 2004; Hill 2005). „Tõehetkega“ seonduvaid eetilisi dilemmasid on erinevad kõnelejad oma tekstides välja toonud palju, kuid esile tõuseb neli läbivat teemat: osalejate eetika, avaliku ja isikliku sfääri vaheline piir, saate tegijate eetika ning tagajärjed ühiskonnale. Erinevus senistest *reality* uuringutest selgunud eetilistes dilemmadest on Eesti „Tõehetke“ meediakajastuste puhul suur rõhk osalejatel ning nende väärtushinnangute üle arutlemisel.

Esimene tõsisem eetiline dilemma, mis „Tõehetke“ kajastustest esile kerkib, on osalejate eetiliste tõekspidamiste küsimus. Suurem osa kõnelejaid peab saates esinejaid raha ja kuulsuse tagaajajateks, kes on valmis end müüma iga hinna eest. Autorid tõstatavad oma kajastustes ka küsimuse, kas on moraalne vahetada kõike rahaks.

Kajastuste analüüsist selgus ka, et on kõnelejaid, kes peavad saatesse tulnud inimesi hoopis ohvriteks, keda meedia on ära kasutanud. Ainsa sõna saanud sotsioloogi kommentaarist lähtuvalt võib osalejaid hinnata ka ühiskonna ohvriteks, kelle elu saadab intiimsuse puudumine ja seda üritatakse kompenseerida oma elu jagamisega teleekraanil. Selline lähenemine on kooskõlas ka antud töö teooria peatükis esitatud Dominique Mehli seisukohtadega, mille kohaselt enda otsuste ja valikutega üksi jäänud inimene on ebakindel ning pöördub ühiskonna poole, et sealt kinnitust või vastuseisu leida. (Mehl 2005)

Tähelepanuväärne on kogu diskussiooni juures asjaolu, et osalejate motiivide kohta pole läbi viidud ühtegi uuringut ning vaid neljas artiklis on viidatud vastava ala

spetsialistidele või neilt kommentaari küsitud. Sealjuures on oluline, et eelkõige just spetsialistide hinnangud langevad kokku antud töö teooria peatükis toodud ideede ning erinevate uurimuste tulemustega. Viimast tõestab eelnevas lõigus toodud näide intiimsuse puudumisele kompensatsiooni otsimisest ning Dominique Mehli (Mehl 2005) ideest, et üksildane inimene pöördub ühiskonna poole sealt toe leidmiseks.

Peale võimalike kommentaaride spetsialistidelt, on nii osalejate motiive puudutavas diskussioonis kui ka kajastustes üldiselt alaesindatud osalejate hääled. Vaid kahes valimisse kuulunud tekstis on saates esinenud mängijate seisukohti esitatud ning need seisukohad ei kinnitanud teiste kõnelejate arusaama mängijaist. Veel ühes tekstis avaldas arvamust ühe saates osalenu endine elukaaslane, kes küll kinnitas kõnelejate arvamust ahnetest ja kuulsusejanulistest inimestest, kuid et tegemist oli osaleja endise elukaaslasega, siis tuleb sellesse teatava ettevaatlikkusega suhtuda.

Osalejaid puudutas ka teine suurt tähelepanu saanud dilemma – kus peaks asuma avaliku ja privaatse sfääri vaheline piir ja mis õigus on osalejal määrata see piir ära ka oma lähedaste puhul, kelle kohta saates tihti väga isiklikke detaile avaldatakse. Tähelepanuväärne on, et võimalikku lahendust sellele dilemmale ükski ei pakkunud ükski kõneleja – kõik antud teemal kõnelejad nentisid üksnes, et „Tõehetke“ saatega seoses see küsimus tõstatub.

Kolmas suurim eetilise dilemma allikas on saade ise ja selle meeskond. Päris ühtset fookust kommenteerijail ei ole – pooltel puhkudel viidatakse saatejuht Hannes Võrnole ning pooltel puhkudel on tegemist kriitikaga saates kasutatud meetoditele nagu valedetektor ja isikliku informatsiooni leidmine. Märkimisväärne on asjaolu, et kuigi senised uurimused *reality-show*dest viitavad väga sageli saate tegijate vastutusele, siis räägitakse kogu saate meeskonna vastutusest osalejate piisaval teavitamisel ja kohtlemisel saatele eelneval, saate aegsel ja järgsel perioodil (Kilborn & Hibberd 2000; Hill 2004). Otsest saatejuhi aadressile suunatud kriitikat või saatejuhi eetikat käsitlevat arutelu antud töö aluseks olnud teoreetilistes lähtekohtades ei esine.

Peamist eetilist konflikti antud saatejuhi rollis nähakse saatejuht Hannes Võrno isikus. Kõnelejad leiavad, et Võrno on „*oma liistudest pika sammuga libedale teele on astunud*“ (Õhtuleht 02.01.09) ning tema soov eliidi hulka kuuluda ei ühti „Tõehetke“

saatejuhi tööga, mis on ajakirjanik Tiina Jõgeda hinnangul „*pahaaimamatute ärakasutamine*“ „*ei tea, mis hinna eest*“, nagu kirjutas näitleja Henrik Normann. Saatejuhi eetilise konfliktisuse küsimus, seostub otseselt Mascaro väljatooduga, mille kohaselt on ebaeetiline toota saadet, mille initsieeritavad väärtused on vastolus tootja enda moraaliga (Mascaro 2001).

Saate tegijaist ja saatest laiemas plaanis rääkides on eetilisi dilemmasid välja toodud palju, kuid ühest esile tõusvat küsimust ei ole – pigem arutlevad kõnelejad paljude küsitavusi tekitavate aspektide üle nagu valedetektor kasutamise ja nagu sõnastas ajakirjanik Priit Hõbemägi, saate meeskonna „tagatoameetodid“ osalejate kohta väga isikliku informatsiooni kättesaamiseks. Kõnelejate suureks mureks on, kas valedetektor on piisavalt usaldusväärne ja teab osalejast paremini, mis tunded teda mingis küsimuses valdavad ning kuidas küsimuste koostajad niivõrd eraelulisi asju mänguri kohta välja selgitavad. Saate tegijate selgitus on lihtne – osalejad ise räägivad. See viib aga kõnelejad tagasi juba eelpool kirjeldatud ja kajastustes suurima tähelepanu saanud dilemmani – osalejate eetika ehk miks nii personaalseid, sageli alandavaid detaile avaldatakse, kus peaks asuma piir ja mis õigus on tal oma lähedaste kohta eraelulisi asju avaldada.

Neljas suurim küsimuste tekitaja „Tõhetke“ meediakajastustes oli saate mõju ühiskonnale, mis tõstatab küsimuse, kas saadet tuleks vaadata kui ühiskonna lõhkujat või diskussiooni tekitajat, ühiskonna valupunktidele osutajat. Kajastustes oli ühelt poolt väga esile tõusev hinnang, et saade purustab ideaale ning mõjub moraalile laastavalt. Üksikute kõnelejate poolt, kelle argumentatsioon oli aga seda tugevam, tõsteti aga esile ka asjaolu, et „Tõhetk“ tekitab diskussiooni ja osutab ühiskonna valupunktidele – millised me tegelikult oleme, mis toimub paljudes kodudes jne. Märkimisväärne on, et diskussiooni tekitaja rolli rõhutajate seisukohta kinnitasid tegelikult ka need, kes rääkisid ühiskonna lõhkumisest. Nimelt andsid mitmed tekstid mõista, et ideaale purustavad saates kõlanud vastused, mitte konkreetselt saade. Seega osutavad vastused valupunktidele ning aitavad ühiskonnas diskussiooni tekitada. Näiteks sobib hästi küsimus tõe rääkimise või varjamise moraalsusest, mis „Tõhetke“ eetrisse jõudes on tõstatunud. Kas tõe rääkimine on tingimata väärtus, kui sellega tehakse kellelegi haiget või on mõnel juhul moraalselt olulisem tõe mitte rääkida.

Valimisse kuulunud tekstide ühest fookust on määratleda raske, sest pea kõik tekstid rääkisid väga mitmest aspektist. Eelkõige olid aga fookuses just eelpool mainitud peamised eetilised dilemmad:

- Kas osaleja on pigem ohver või raha ja kuulsuse nimel „üle laipade“ mineja?
- Kus peaks asuma avaliku ja isikliku sfääri vaheline piir ja mis õigus on kellelgi seada seda piiri kolmandatel isikutel?
- Kas Hannes Vörno isik „Tõehetke“ saatejuhina on eetiline või mitte?
- Kas „Tõehetk“ lõhub ühiskonda või annab alust puuduvale diskussioonile, juhtides tähelepanu ühiskonna valupunktidele?

Eetiliste dilemmade puhul jäi kõnealuse saate meediakajastuste puhul väheseks arutelu auditooriumi üle, sest tegemist ei esmapilgul märgatava aspektiga kogu „Tõehetke“ eetiliste dilemmade diskursuse juures. Kerge on märgata probleeme saate tegijais, seal osalejais, saates ja selle mõjudes ühiskonnale või konkreetsetele isikutele, kuid raskem on märgata põhjust, miks selline saade on – sellele on olemas sotsiaalne tellimus. Sellest vaatenurgast oleks aga äärmiselt oluline rääkida auditooriumist, kellele saadet toodetakse ning arutleda, miks see sotsiaalne tellimus olemas on, miks vajab vaataja midagi „*niisugust, mis pakub ohutust kaugusest vaadates teatud perversset mõnu*“, nagu kirjeldab meediaõppejõud Mart Raudsaar Õhtulehes. Välja on küll toodud anonüümse intiimsuse teooria, mis viitab üksildusele ning vajadusele leida kusagilt intiimsust, olgu selleks või televisioon ning vaataja rumalusele, kuid tegemist on üsna pinnapealse ja lühikese aruteluga teemal, mis vajaks hoopis sügavamat lähenemist.

„Tõehetke“ formaadi üle käivat sisulist arutelu on meediakajastustes teiste temadega võrreldes vähe, kuid läbiv toon on, et tegemist on formaadiga, „*milles raha ja närvikõdi saadakse teiste inimeste alandamisest ja kannatustest*“, nagu kirjutas ajakirjanik Tiina Jõgeda. Kriitikat jagub ka teistel kõnelejatel, kes nimetavad formaati kõige halastamatumaks eesti televisioonis, rämpstelevisiooniks jmt. Väidetavalt iseloomustab formaati ka väärtuste segadus – ühte on pandud julgus, ausus ning ahnus.

Kõigist saateformaati käsitlevatest kõnelejatest vaid üks, Andri Maimets toob saate toimimise kirjelduste ning valedetektori kasutamise kriitika kõrval välja selle, mille saade tegelikult põhineb – sohval närveldavad mänguri lähedased, nende näoilmed ja emotsioonid.

„Tõehetke“ positiivseim külg on aga ilmselt see, millele rõhusid ka mõned kõnelejad – diskussiooni tekkimine ehk antud juhul väärtuste-alase debatti initsieerimine, mida „Tõehetk“ kindlasti tegi. Ühegi valimisse kuulunud teksti ega kõneleja puhul ei saa öelda, et tegemist ei olnud väärtuste-alase aruteluga – igauks esitas oma nägemuse osalejate ja/või saate tegijate väärtushinnangutest ning sellest, milliseid väärtusi saade väidetavalt propageerib. Küll aga võib öelda, et väärtuste-alane debatt jäi väheseks selles kontekstis, millised võiksid ühiskonna väärtushinnangud olla või isegi, millised need „Tõehetkele“ sotsiaalse tellimuse esitaja ehk auditooriumi puhul on. .

4.2 Milline on „Tõehetkega“ seotud argumentatsioon Eesti meedias?

„Tõehetkega“ seotud argumentatsioon Eesti meedias on võrdlemisi nõrk – argumentide asemel esitatakse üldjuhul ilma toetavate argumentideta väiteid. Tekstide tonaalsus on negatiivne – mustades värvides kujutatakse kas saadet või saadet kajastavat trükimeediat. Kõigist artiklitest vaid üks oli läbinisti positiivne ning „Tõehetke“ saadet toetav.

Kõnelejate väljatoomine kinnitas töö teooria osas esitatud meediauurijate Heuvelmani, Peetersi ja Van Dijki seisukohta, et diskussioon sellest, mis televisioonis on lubatud ja mis mitte, mis on eetilise ja mis mitte, toimub tavaliselt kitsas poliitikute, ajakirjanike ja meediauurijate ringis. Antud uurimuses ei olnud kõnelejate seas küll poliitikuid, kuid valdav osa kõnelejaid olid ajakirjanikud või meediauurijad. Üksikutel juhtudel, täpsemini kolmel korral said sõna saates osalejad neljal korral kõnelesid saate tegijad ning üksikutel kordadel ka teemaga seotud spetsialistid nagu saate psühholoog, „Tõehetke“ konverentsil esinenud psühhoanalüütikud, sotsioloog, saate eetrissemineku järel vallandatud osaleja ülemus, Eetikaveebi toimetaja. Lisaks

anti sõna ka näiteks ühele kirikuõpetajale, kirjanikule ja meediaõppejõuga kõrvuti intervjueriti usuteadlast.

Kõnelejate hääled hääbusid aga kiiresti – valimis olnud artiklite ajaline jaotus näitab, et debatt algas peale saadete eetrisseminekut ning kestis intensiivselt vaid esimese kuu. Esimesele artiklite tormile järgnesid vaid üksikud tekstid järgneva nelja kuu jooksul ning siis hääbusid needki. Seega ei olnud argumentatsioon jätkusuutlik. Võimalusi, miks debatt hääbus, on kaks: argumentatsioon ei olnud piisavalt veenev, et debatti kaasata üha enam ühiskonna liikmeid või olukorraga lepiti ja tüdineti teemast.

Järgnevalt esitatud argumendid peamiste eetiliste dilemmade kaupa:

- **Kas osaleja on pigem ohver või raha ja kuulsuse nimel „üle laipade“ mineja?**

Osalejaid ohvrina kujutavas argumentatsioonis leiti, et *„paljudel ei ole lähedasi inimesi, kellega oma elu sügavuti jagada“*, mis peaks tekitama osaleja suhtes haletsust, et ta peab kompensatsiooni leidmiseks võtma osa tõsielusaatest. See argument ei ole aga kuigi veenev, arvestades, et saate formaat eeldab stuudio soovil istuvaid mänguri lähedasi. Meedia ohvritena kujutamisel oli argumendiks, et osaleja *„ärakasutamine saate tegijate poolt on täiesti teadlik“*, osalejat ei teavitata saate võimalikest tagajärgedest ning, et keegi sunnib osalejaid midagi tegema.

Osalejaid kritiseerivas argumentatsioonis leiti, et ükski *„täie aruga inimene ei räägiks isegi advokaadile ega perearstile“* asju, mida saates avaldatakse, et osalejad müüvad maha oma au ja väärikuse, lähevad isikliku kasu nimel üle laipade, neil on mustad mõtted ja ihad.

- **Kus peaks asuma avaliku ja isikliku sfääri vaheline piir ja mis õigus on kellelgi seada seda piiri kolmandatel isikutel?**

Lähedaste kohta intiimsete detailide avaldamise kritiseerijate argumendid olid seadusega tagatud eraelu puutumatus ning avalduste mõju inimestevahelisele usaldusele, sest *„jutud, mida räägitakse ühtedele kõrvadele, saavad teatavaks hoopis enamatele“*.

Avaliku ja isikliku sfääri piiride osas oli levinuim, et kõnelejad nentisid üksnes küsimuse tõstatumist neist piiridest. Tugevaim argument kogu argumentatsioonis, nii antud küsimuse kui ka terve argumentatsiooni juures oli kirjandusteadlase Eve Annuki toodud näide vähihaigest, kes e-terviselugu puudutava artikli kommentaarides väitis, et annaks igasuguse privaatsuse, kui vaid haigusest terveks saaks. Sellega tõestas ta jõuliselt oma väite, et piir sõltub ajastust ja ühiskonnast ning võib nihkuda sõltuvalt konkreetsest juhtumist. Ka teine tugevaim argument pärines sama kõneleja sulest – oma veendumust, et „Tõehetk“ mingeid piire ei ületa, kinnitas ta argumendiga, et liiga isiklikele küsimustele vastamist saab vältida nupulevajutusega.

- **Kas Hannes Võrno isik „Tõehetke“ saatejuhina on eetiline või mitte?**

Kuigi „Tõehetke“ kajastustest kerkis esile küsimus Võrno eetilisusest, siis argumentatsiooni analüüsid ei olnud see niivõrd küsimus kui pigem veendumus, et eetilisusest on asi kaugel. Kõnelejate argumentideks on Võrno kuulumine eliidi hulka ning reservohvitseride kogusse. Mõlemal juhul toovad kõnelejad välja, et selliste küsimuste esitamine nagu seda kõnealuses saates tehakse, ei ole kohane ei eliidile, kes „*vihkavat matslust ja hoiduvat kõigest, mida peab madalaks*“ ega ole vastavuses ka reservohvitseride kogu sisereeglitega. Tugevaks argumendiks seal juures on Priit Hõbemägi väide, et saade tegeleb inimeste alandamise ning elude „*tuksikeeramisega*“. Võrno argument enese kaitseks on pigem väide kui argument – kriitikat tõrjub ta öeldes, et tema ülesanne on mängijat aidata, mitte tema hinges sobrada.

- **Kas „Tõehetk“ lõhub ühiskonda või annab alust puuduvale diskussioonile, juhtides tähelepanu ühiskonna valupunktidele?**

Ka selle küsimuse juures tuleb märkida võrdlemisi nõrka argumentatsiooni, sest kõnelejad jagunesid kas ühe või teise võimaluse pooldajaks, kuid ei vaevunud oma väidete toeks argumente esitama. Õhtulehe ajakirjanik Katrin Pauts on oma hinnangut saatele kui ideaalide purustajale põhjendanud sellega, et „mõnigi televaataja“ tundis end petetuna, kuid argument ei ole siinkohal kuigi tugev, sest tegemist on pigem oletuse, kui kinnitust leidnud faktiga. Veidi tugevam argument pärineb Eetikaveebist, kus ühiskonna lõhkumiseks on peetud inimestevahelise usalduse kadumist, argumendiks asjaolu, et kolmandate isikute kohta isiklike asjade paljastamise võimalikkus telekraanil, mis tähendab, et „*jutud, mida räägitakse ühtedele*

kõrvadele, saavad teatavaks hoopis enamatele“ ja seega kaob ka usaldus. Teise lähenemisega argumentidest väärrib märkimist viitamine majandusele. Eesti Ekspressi ajakirjanik Margit Tõnson kaitses oma väidet ühiskonna lõhkumise kohta argumendiga, et rahulolematust tõstab tarbimist ning seega on saate tegijate eesmärgiks seda rahulolematust tõsta.

Diskussiooni tekkimise teooria pooldajate argumendiks oli juba tekkinud diskussioon: ilmunud meediakajastused ning väidetavad arutelud seltskondades, iseendaga.

„Tõehetke“ meediakajastusi koos vaadeldes ilmnes, et kõnelejad konstrueerivad oma väidetega nii saates osalejaid, vaatajaid kui saate tegijaid. Konstrueeritud nõ keskmine saates osaleja on väidetavalt „raha tagaajaja“ ning tähelepanuahne inimene, kes lihtsa teenimise eesmärgiga „rullib üle oma perekonnast, sõpradest, kolleegidest“, räägib teleekraanil asjadest, millest *„täie aruga inimene ei räägiks isegi advokaadile ega perearstile“*. Ta on küüniline ja hoolimatu, tal peavad olema mustad mõtted ja ihad ning ta läheb isikliku kasu nimel üle laipade. Üsna tõenäoliselt on ta ka üksik hing ning vajab millekski ühiskonna heakskiitu või läheb televisiooni lihtsalt omamoodi pihile. Lisaks on ta „täiesti tavaline inimene“, kes puudub igasugune meedias esinemise kogemus. Ta on pahaaimamatu ega tea, et saate tegijad kasutavad teda ära.

„Tõehetke“ vaataja on saanud küll märksa väiksema tähelepanu, kuid tedagi ei kujuta kõnelejad positiivsemalt kui keskmist osalejat. Ka keskmine „Tõehetke“ vaataja on tõenäoliselt üksildane ning seda leevendab võimalus piiluda teiste inimeste ellu, nautida anonüümset intiimsust. Üksildusele lisaks on vaataja ka rumal – teda ei huvita ja ta ei saa aru tõsisematest teemadest, mida kohates teda tabab „jõuetuse tunne“.

Keskmine auditoorium ei ole antiikajast oluliselt muutunud – ikka tahetakse tsirkust ja leiba. Nüüd on vaataja lihtsalt nõudlikum, ta vajab, midagi *„niisugust, mis pakub ohutust kaugusest vaadates teatud perversset mõnu“*. Vaataja tahab näha kellegi „pahupidi pööratud hinge“, et siis tunda kahjurõõmu nähes kedagi endasugust, kes on samuti teinud hirmsaid asju, ainsa vahega, et vaataja pole olnud nii rumal, et vahele jääda.

„Tõehetke“ saate tegija on üsna tõenäoliselt sattunud vastuolusse oma isiklike väärtushinnangutega, kuid ta kannatab selle välja, sest ta on samuti rahaahne ning naudib saate kõrget reitingut. Ta teab, et tema rahateenimine on seotud inimeste

naiivsuse ja nende nõrkuste ärakasutamise, kuid see ei heiduta teda.

Olles analüüsinud „Tõehetke“ meediakajastusi, tuleb suures osas nõustuda saate produtsendi Teet Margna sõnadega, et arutelu eetikast või üldse sisulist arutelu, kus kõneleja neutraalselt püüaks analüüsida saate meelelahutuslikke, ühiskondlikke ja sotsiaalseid aspekte, veel ei toimu. Analüüsist järeldus, et põhilise tähelepanu on saanud erinevad isikud (osalejad, saate tegijad) ja nende väärtushinnangud, kusjuures hinnanguid on valdavalt antud isiklikele arusaamadele ja põhimõtetele toetudes. Pole tekkinud tõsiseltvõetavat väärtuste- alast debatti. Ühes keskmise saates osaleja konstrueerimisega kuulsuse- ja rahaahneks inimeseks on analüüsi käigus saanud kinnituse töö kaks hüpoteesi.

Tõesed on ka ülejäänud kaks hüpoteesi, mis oletasid, et „Tõehetkega“ seondud argumentatsioon on valdavalt negatiivne, saade on ühiskonnas tekitanud mure moraalipõhimõtete hälbimise pärast ning et põhiline arutelu on toimunud kahe esimese kuu jooksul. Ainuke väike erinevus on, et põhiosa debatist ei toimunud mitte kahe esimese kuu, vaid üksnes esimese kuu jooksul ning seejärel peaaegu vaibus.

Arvan, et käesolevas bakalaureusetöös käsitletud teema vääriks kindlasti edasi uurimist, seda eriti tõsielusarjade kontekstis laiemas plaanis – milliseid väärtusi erinevad sarjad ühiskonnas initsieerivad ning milline on neist alguse saanud debatt ühiskonnas.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida, kas ja kuidas ühtivad Eesti meediakriitilised kajastused seniste maailmas läbiviidud uuringute tulemuste ning erinevate teoreetikute nägemustega, on ühtlasi üks käesoleva töö eesmärke. Kitsamas plaanis oli eesmärgiks leida, milliseid eetilisi dilemmasid see mäng on tõstatanud, milline on „Tõehetkega“ seotud argumentatsioon Eesti meedias.

Meetodina on töös kasutatud argumentatsioonianalüüsi, Van Eemereni järgi analüüsi meetodit, kus valimiks on tekstid, kus inimesed väidavad ja põhjendavad midagi. Käesolevas töös olid valimiks saate „Tõehetk“ kajastused, kus igal kõnelejal oli oma seisukoht saate eetiliste aspektide osas. Keskseks eesmärgiks analüüsil oli teha kindlaks esitatud põhiväited ning argumendid.

Analüüsi tulemusena selgus, et arutelu eetikast või üldse sisulist arutelu, kus kõneleja neutraalselt püüaks analüüsida saate meelelahutuslikke, ühiskondlikke ja sotsiaalseid aspekte, veel ei toimu. Tööst järeldus, et põhilise tähelepanu on saanud erinevad isikud (osalejad, saate tegijad) ja nende väärtushinnangud, kusjuures hinnanguid on valdavalt antud isiklikele arusaamadele ja põhimõtetele toetudes. Pole tekkinud tõsiseltvõetavat väärtuste- alast debatti.

Oma bakalaureusetöös jõudsin järeldusele, et üldjoontes ühtivad „Tõehetke“ teemal kõnelejate mured töö teoreetilises osas tõstatatud peamiste probleemkohtadega – moraali hälbimise, tegijate vastutuse ning avaliku ja privaatse sfääri piiride küsimustega. Ometigi tõusis esile üks märkimisväärne erinevus – analüüsitud kajastustes keskenduti suuresti osalejate või tegijate isikutele ja sisuline analüüs võimalikest mõjudest ühiskonnale, avaliku ja privaatse sfääri piiridest, saate initsieeritavatest väärtustest jäi väga pinnapealseks ning emotsionaalseks.

Arvan, et käesolevas bakalaureusetöös käsitletud teema vääriks kindlasti edasi uurimist, seda eriti tõsielusarjade kontekstis laiemas plaanis – milliseid väärtusi erinevad sarjad ühiskonnas initsieerivad ning milline on neist alguse saanud debatt ühiskonnas.

Summary

The aim of the bachelor thesis “Ethical conflicts in the gameshow „The Moment of Truth“ and their representation in Estonian media“ was to find out if and how the representations of ethical conflicts in this gameshow conform to the vision and studies of media scholars. In a more narrow plan, the aim of this thesis was to find the ethical dilemmas this gameshow has brought up, to describe the argumentation about Estonian „The Moment of Truth“. The used method, for this thesis is argumentation analysis.

The study found out that there is no discussion about ethics or about the show at all, where the author would objectively try to analyse the show’s entertaining, public and social aspects. From this thesis it can be concluded that the biggest attention has been on the different participants in this show (players, agents etc.) and their possible value judgement. It is remarkable that all these evaluations have been given by the authors’ own principles and value judgements. There has not arose any actual discussion about values.

Though there has not arose any discussion, the authors’ concerns are about the same as the concerns of the media scholars and journalists around the world – the deviation of morality, the ethics of producers and the question about private and public sphere. The only and also the biggest difference was that in the analysed representations the focus was on people and the important discussion was very shallow and too emotional.

While examining this thesis a series of additional themes and topics arose, for example, why was the analysis in Estonian media that shallow. This proves that this branch of study – the ethical conflicts arising from reality television – should be further investigated.

Kasutatud kirjandus

- Bianculli, D. (2008). The Antidote for Reality TV. *Broadcasting & Cable*, 138 (15): 9
- Bilteryst, D. (2004). Media Audiences and the Game of Controversy: On Reality TV, Moral Panic and Controversial Media Stories. *European Culture and the Media*, Vol. 1: 117-137
- Fairclough, N. (1999). Discourse and Social Change. Cambridge: Polity Press. Oxford [etc.] : Blackwell
- Gozzi Jr, R. (2005). Anonymous Intimacy. *ETC: A Review of General Semantics*, 62 (4): 454-455
- Hawkins, G. (2001). The Ethics of Television. *International Journal of Cultural Studies*, 4 (4): 412-426
- Heuvelman, A. & Peeters, A. & Van Dijk, J. (2005). Irritating, shocking and intolerable TV programs: Norms, values and concerns of viewers in the Netherlands. *Communications*, 30: 325-342
- Hill, A. (2005). Reality TV: audiences and popular factual television. Oxon: Routledge
- Kilborn, R. & Hibberd, M. (2000). Consenting Adults? Broadcasting Standards Commission. URL (kasutatud aprill 2009) <http://www.ofcom.org.uk/static/archive/bsc/pdfs/research/Consent.pdf>.
- Krakowiak, K. M. & Kleck, C. & Tsay, M. (2006) Redefining Reality TV: Exploring Viewers' Perceptions of Nine Subgenres. Conference Papers. International Communication Association. Annual Meeting 2006.
- Laherand, M.L. (2008) Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn
- Macaro, Thomas A. (2001) The Network Executive Did It. *Journal of Popular Film & Television*, 31 (4): 149-157
- Margna, T. (2008) Eesti Tabloidid on Tõehetke saates osalejate suhtes pahatahtlikud. Eesti Ekspress, 18.09.2008
- Mehl, D. (2005). The public on the television screen: towards a public sphere of exhibition. *Journal of Media Practice*, 6 (1): 19-39
- Murray, S. (2004). Reality Television (U.S). The Museum of Broadcast Communications, Encyclopedia of Television. URL (kasutatud aprill 2009) <http://www.routledge-ny.com/ref/television/realitytv.html>.
- Pojman, Louis P. (2005). Eetika: Õiget ja väära avastamas. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus
- Reiss, S. & Wiltz, J. (2004). Why People Watch Reality TV. *Media Psychology*, 2004 (6): 363-378.
- Tsay, M & Oliver, M (2008). Is Watching Others Self-Disclose Enjoyable? An Examination of the Effects of Depth and Mode of Information Delivery in Entertainment Media. Conference Papers. International Communication

Association. Annual Meeting 2008

- Ummelas, M. (2005). Meediakommentaariid. URL (kasutatud aprill 2009)
<http://www.hot.ee/mart262/25oktoober2004.html>.
- Van Dijk, T.A. (2005). Ideoloogia. Multidistsiplinaarne käsitus. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Moment of Uncouth. (2008). Broadcasting & Cable, 138 (5): 32
- URL www.kanal2.ee/toehetk, kasutatud aprillis 2009
- URL [http://en.wikipedia.org/wiki/The_Moment_of_Truth_\(US_game_show\)](http://en.wikipedia.org/wiki/The_Moment_of_Truth_(US_game_show)), kasutatud aprillis 2009

LISAD

Lisa 1 – Kõnelejate ja teemade tabel

<u>Väljaanne</u>	<u>Kuupäev</u>	<u>Pealkiri/žanr</u>	<u>Kõnelejad</u>	<u>Teemad</u>
Postimees	02.09.08	"Tõerääkimise pinge oli ootamist väärt" / kommentaar	Ajakirjanik Andri Maimets	Hinnang osalejatele, tagajärjed, avaliku/isikliku vaheline piir
EPL	03.09.08	"Tõehetk - hetk endasse vaadata, tegijad?" / kommentaar	Ajakirjanik Andres Keil	Saate tegijate vastutus, isikute eetika, tagajärjed ühiskonnas, hinnang osalejatele
Õhtuleht	04.09.08	"Tõehetke" Gabrieli elukaaslane Viktoria: "Mul oli häbi seal olla" / intervjuu	Osaleja elukaaslane Viktoria	Avaliku/isikliku vaheline piir, saate tegijate vastutus
Õhtuleht	10.09.08	"Võrno "Tõehetkest": minu ülesanne pole mängija hinges sobrada" / raadiointervjuu refereering	Saatejuht Hannes Võrno	Osalejate teadlikkus, saatejuhi vastutus
			Toimetaja Kaspar Präänik	Hinnang osalejatele, tagajärjed osalejale, saatejuhi vastutus
Postimees	11.09.08	"Vaher: tauniv hinnang kujunes saate tõttu" / intervjuu	Põhja politseiprefekt Elmar Vaher	Tagajärjed ja hinnang osalejale
	12.09.08	""Tõehetk" lõikab profiiti inimeste teadmatuselt" / intervjuu	Ajakirjanik Priit Pullerits	Hinnang osalejatele, tagajärjed, saate tegijate vastutus
			Meediaõppejõud Kadri Ugur	Hinnang osalejatele, saate tegijate vastutus, tagajärjed ühiskonnale, meediapädevus, saate formaadi kriitika

			Usuteadlane Pille Valk	Tagajärjed, saate tegijate vastutus, hinnang osalejatele,
Eesti Ekspress	12.09.08	"Hannes Võrno tööhetk"/ kommentaar	Ajakirjanik Priit Hõbemägi	Tagajärjed, saate tegijate vastutus, hinnang osalejatele
Õhtuleht	13.09.08	""Tööhetke" fenomen ehk Inimene on ikka loom küll"/kommentaar	Ajakirjanik Katrin Pauts	Hinnang osalejatele, hinnang televaatajatele, tagajärjed
			Ajakirjaniku anonüümne kolleeg	Hinnang osalejatele
			Ajakirjaniku ja saatejuhi ühine anonüümne tuttav	Saatejuhi vastutus
Õhtuleht	17.09.08	Teet Margna: "Ei ole võimalik ette arvata, milline on kõmuajakirjanduse verejanu." /intervjuu	Produtsent Teet Margna	Süü veeretamine kirjutavale pressile, meediakriitika, osalejate teadlikkus
Õhtuleht	17.09.08	"Tööhetk: kas avalik hukkamine ekraanil?"/ feature	Meediaõppejõud Mart Raudsaar	Hinnang auditooriumile, tagajärjed, avaliku/isikliku vaheline piir, saate tegijate vastutus
			Kanal 2 programmijuht Olle Mirme	Hinnang auditooriumile,
Ekspress.ee	18.09.08	"Margna: Eesti tabloidid on "Tööhetke" saates osalejate suhtes pahatahtlikud"/ intervjuu	Produtsent Teet Margna	Süü veeretamine kirjutavale pressile, meediakriitika, osaleja teavitamine ja teadlikkus
			Saate psühholoog PhD Maria Teiverlaur	Teaduse kasutamine
			Toimetaja Margus Järv	Suure ja väikese meediakeskkonna vastandamine, hinnang auditooriumile, tagajärjed, saate tegijate vastutus

Eesti Ekspress	21.09.08	"Enesetapp helesinisel ekraanil"/analüüs	Ajakirjanik Margit Tõnson	Moraalinormid ühiskonnas, avaliku/isikliku vaheline piir, tagajärjed, saateformaadi kriitika, hinnang auditooriumile, teaduse kasutamine
			Kirjanik Jan kaus	Avaliku/isikliku vaheline piir, ühiskonna moraalnormid,
			Ajakirjanik Tiina Kaalep	Suure ja väikese meediakeskkonna vastandamine, tagajärjed, meediapädevus, saate tegijate vastutus
			Sotsioloog Airi-Alina Allaste	Avaliku/isikliku vaheline piir, tagajärjed
Eesti Ekspress	27.09.08	"Emotsionaalne reostus ja paljaks kistud inimene"/arvamus	Ajakirjanik Tiina Jõgeda	Hinnang auditooriumile, tagajärjed, saate tegijate vastutus, avaliku/isikliku vaheline piir
eetika.ee		"Tõehetk"/analüüs	Eetikaveebi toimetaja Aire Vaher	Osalejate teadlikkus, tagajärjed, avaliku/isikliku vaheline piir, moraalnormid ühiskonnas
elu24	29.09.08	"Õiguskantsler "Tõehetke" uurima ei hakka"/ uudis	Jaana Padrik, õiguskantsleri büroo	Kaebust ei saa uurida, kui pole rikutud kaebaja enda õigusi.
			Televaataja Agu Saukas	Avaliku/isikliku vaheline piir. Saade "Tõehetk" rikub seadusi.
elu24	30.09.08	"Priit Pullerits: Kas "Tõehetke" tõehetk ongi käes?"/kommentaär	Postimehe vanemtoimetaja Priit Pullerits	Hinnang auditooriumile, saate tegijate vastutus
Postimees	02.10.08	"Eve Annuk: ausus kui ühiskonna proovikivi"/analüüs	Kirjandusteadlane Eve Annuk	Avaliku/isikliku vaheline piir, tagajärjed,

Maaleht	20.11.08	"Mis sunnib punasesse pihitooli istuma?" / feature	Ajakirjanik Kaja Prügi	Hinnang osalejatele, teaduse kasutamine, saate tegijate eetika
			Prof Jaan Huik	Teaduse kasutamine
			Viljandi Pauluse koguduse õpetaja Mart Salumäe	Ühiskonna väärtushinnangud, tagajärjed
			Saate psühholoog Maria Teiverlaur	Osaleja teadlikkus, tagajärjed
			Osaleja Veigo Kaaret	Osaleja teadlikkus, tagajärjed
Õhtuleht	02.01.09	Henrik Normann: "Loll vaataja eelistab saadet, mille kangelastest ta on enda arust parem." / kommentaar	Näitleja Henrik Normann	Hinnang auditooriumile, saate tegijate eetika
			ERR'i meelelahutus-saadete peatoimetaja Mart Normet	Ühiskonna väärtushinnangud
Õhtuleht	16.01.09	"Tõehetke osaleja loodab pälvida politsei tähelepanu" / uudis	Toimetaja Marge Sillaots	Hinnang osalejale
			Osaleja Merje Laur	Saates osalemise motiiv

Lisa 2 – „Tõehetke“ saated küsimuste ja vastustega

Kuupäev	Osaleja	Küsimused	Vastused
01.09.08	Tantsija Gabriel	1. Kas sa oled loomu poolest parandamatu laiskvorst?	Jah
		2. Kas sa arvad, et sinu sõprade meelest on tantsimine õige mehetöö?	Ei
		3. Kas oled Viktoriale valetanud, et oled tööl, kuigi tegelikult mängisid bowlingut?	Jah
		4. Kas kasutad pigem deodoranti kui käid duši all?	Ei
		5. Kas sa arvad, et Viktoria kulutab välimuse peale liiga palju raha?	Ei
		6. Kas oled kunagi laenanud emalt raha, et Viktoria kapriise rahuldada?	Jah
		7. Kas püüad teistele jätta jõukama inimese muljet, kui sa tegelikult oled?	Jah
		8. Kas sa kadestad oma õde Merjet, kuna ta saab eluga paremini hakkama?	Jah
		9. Kas teie perekonnapea on Viktoria?	Jah
		10. Kas sind häirib, et pead kodus Viktoria eest naistetöid tegema?	Jah
		11. Kas sul on olnud Meriliniga seoses seksuaalfantaasiad?	Jah
		12. Kas sa arvad, et Viktoria on kerglaste elukommetega?	Jah
		13. Kas sa arvad, et Viktoria petab sind?	-
		14. Kas sa müüksid Viktoria meditsiiniliste katsete jaoks, kui saaksid võimaluse tantsijana jätkata?	Ei
		15. Kas sa usud, et teie suhet Viktoriaga on veel võimalik päästa?	Jah
		16. Kas laenatud raha eest ostetud bowlingupall veereb hästi? Gabriel märkis, et pall on ümmargune ja veereb jah hästi.	Jah
		17. Kui sa leiaksid rahakoti 10 000 krooniga, kas tagastaksid selle omanikule?	Ei
		18. Kas tunned kahjurõõmu, kui sinu sõpradel läheb halvasti?	Ei - vastus oli vale
07.09.08	Politsei vanemkonstaabel Külvi Kannel	1. Kas sa arvad, et kodulinn Tapa on depressiivne Eesti väikelinn?	Jah

		2. Kas oled kunagi emale öelnud, et sul pole aega tema külastamiseks, aga tegelikult pole viitsinud Tapale sõita?	Ei
		3. Kas kasuisa kohtles sind karmimalt kui oma lapsi?	Jah
		4. Kas oled kunagi mõelnud, et oleksid võinud tegeleda laulmisega tõsisemalt?	Jah
		5. Kas sa annaksid saates võidetud summast osa pigem puudega laste lastekodule kui oma õdedele-vendadele?	Jah
		6. Kui sinu sõbranna Evelin sooritaks kuriteo, kas annaksid ta politseile välja?	Ei
		7. Kas sõbranna Evelini arvamus on sulle tähtsam kui õe Ülvi oma?	Ei
		8. Kas sa arvad, et riietud maitsekamalt kui sinu õde Ülvi?	Jah
		9. Kas oled politseiametis töötades tundnud kolleegide poolt soolist diskrimineerimist?	Jah
		10. Kas sul on kunagi tekkinud soov ülekuulatavat lüüa?	Ei
		11. Kas oled politseis töötades ülekuulatava suhtes kasutanud vaimset vägivalda?	Jah
		12. Kas sul on Mario ees saladusi, mis võiks ilmsikstulekul teie suhte purustada?	Ei
		13. Kas oled kunagi töö juures seksinud?	Jah
		14. Kas oled kunagi teadlikult olnud seksuaalsuhtes abielumehega?	Jah
		15. Kas oled juhtinud autot alkoholijoobes?	Jah
		16. Kas sa pooldad surmanuhtlust?	Jah
		17. Kas oled kunagi tundnud süüd, et võid põhjustada võõra perekonna lagunemise?	Jah
		18. Kas sinu kõige pöörasem seksikogemus on olnud koos Marioga?	Ei - Osaleja võttis välja 200 000
14.09.08	Irene Ränk-Ernis, büroojuht-sekretär	1. Kas oled kunagi mõelnud, et Edgar Savisaar on seksikas mees?	Ei
		2. Kas arvad, et sinu abikaasa Peeter riietub maitsekalt?	Jah
		3. Kas oled kunagi naernud ämma nalja üle isegi siis, kui see pole sulle tundunud naljakas?	Ei
		4. Kas oled kunagi koos abikaasa Peetriga suitsetanud kanepit?	Ei

		5. Kas arvad, et peaksid saama oma töö eest suuremat palka?	Jah
		6. Kas sa päästaksid põlevast majast kõigepealt oma kassi ja alles siis võõra inimese?	Jah
		7. Kas oled tundnud end alati ihaldusväärse naisena?	Jah
		8. Kas arvad, et Peeter petaks sind, kui ta teaks, et ta sulle vahele ei jää? Peeter ei tahtnud seda vastust kuulda. Asendusküsimuseks oli: kas oleksid valmis mõne prostituudi enda juurde elama võtma, et aidata ta tagasi tavalisse ellu?	Ei
		9. Heimar Lenk: kas liitumine Keskerakonnaga on mõjutanud sinu elu positiivselt?	Jah
		10. Kas arvad, et Mart Viisitamm on olnud Pärnule hea linnapea?	Ei
		11. Kas sulle on kunagi raha makstud alasti poseerimise eest?	Ei - vastus oli vale
14.09.08/21.09.08	Ärijuht Kalev Voltein	1. Kas oled hoobelnud sellega, et Vahur Kersna oli sinu klassivend?	Jah
		2. Kas oled täiskasvanuna basseini pissinud?	Jah
		3. Kas lubaksid sõber Kauril enda juures pool aastat elada, kui tal poleks kuhugi minna?	Jah
		4. Kas oled oma kliente petnud, kasutades teadlikult ebakvaliteetseid ehitusmaterjale?	Jah
		5. Kas arvad, et sinu vanemad on sind hästi kasvatanud?	Ei
		6. Kas sa arvad, et sinu õde Viive on kasutanud ära lähedust emaga, et saada suuremat osa pärandusest?	Jah
		7. Kas sa veedaksid pigem nädalalõpu sõber Kauriga Las Vegases kui elukaaslase Mariaga Pariisis?	Ei
		8. Kas sa ei taha Mariaga last saada, kuna arvad, et oled isana juba kaks korda ebaõnnestunud?	Jah
		9. Kas oled valmis tegema midagi ebaseaduslikku, et oma nooremat poega Kalevit tagasi saada?	Jah
		10. Kas sa oled seksinud mitme naisega korraga?	Ei - vastus oli vale
21.09.08	Raamatupidaja Eha Eerits	1. Kas Hannes Võrno on olnud peaosaline mõnes sinu romantilises fantaasias?	Jah
		2. Kas oled müüjana töötades ise midagi oma poest varastanud?	Ei
		3. Kas oled kasusaamise eesmärgil tegelenud millegi ebaseaduslikuga?	Jah
		4. Kas oled kadestanud Kadit tema välimuse pärast?	Jah
		5. Kui sa võidaksid saates «Tõehetk» miljon krooni, kas annaksid mingi osa sellest Kadile?	Jah

		6. Kas sa tunnend end vähem väärtuslikuna selle pärast, et sul pole kõrgharidust?	Jah
		7. Kas tunnend, et sinu sõprus Marjega on jahtunud pärast seda, kui sinust sai tema alluv?	Jah
		8. Kas arvad, et Marje on sind kunagi enda huvides ära kasutanud?	Jah
		9. Kas tunnend, et armastad oma lähedasi rohkem kui nemad sind?	Ei
		10. Kas oled kunagi kahetsenud, et lahutasid abielu Markoga?	Jah
		11. Kas oled kunagi unistanud seksist neegriga?	Jah
		12. Kas arvad, et peaksid oma välimuse nimel rohkem vaeva nägema?	Jah
		13. Kas oled käinud kohtamas mehega, kellega tutvusid internetis?	Jah
		14. Kas oled interneti jututoas valetanud end nooremaks kui tegelikult oled?	Ei
		15. Kas oled kunagi töö juures rääkinud Marjest halvustavalt, kui teda pole läheduses?	Jah - võit 100 000 krooni
28.09.08	Postiljon Ülle Sõmera	1. Kas oled kunagi pidanud oma laste pärast häbi tundma?	Ei
		2. Kas oled tundnud, et sekkud liialt oma laste ellu?	Jah
		3. Kas arvad, et abielu hoidmine iga hinna eest, ainult laste pärast, on õigustatud?	Ei
		4. Kas oled kunagi pidanud oma kodust põgenema?	Jah
		5. Kas sa oled end kunagi tundnud postiljoni vormiriietuses seksikalt?	Ei
		6. Kas oled kunagi salaja lugenud võõraid kirju?	Ei
		7. Kas arvad, et armastad oma venda ja õde rohkem kui nemad sind?	Ei
		8. Kas oled kahetsenud, et loobusid isa ehitatud majast õe kasuks?	Ei
		9. Kas oled vahel tundnud, et sinu heategu on karistatud?	Jah
		10. Kas sulle meedib vahel üksi napsitada?	Jah
		11. Kas oled istunud autorooli purjuspäi?	Jah
		12. Kui sa duši alt tulles end peeglist vaatad, kas oled enda väljanägemisega rahul?	Jah
		13. Kas arvad, et Albert on mees, kellele võid igas olukorras loota?	Jah
		14. Kui Albert sind paluks, kas jätaksid töö ja läheksid tema juurde taluperenaiseks?	Ei
		15. Kas oleksid nõus 100 000 krooni eest Playboyle poseerima?	Ei

		16. Kas oleksid valmis kohe homme hommikul startima, kui saaksid pakkumise minna tasuta aastasele ümbermaailmareisile?	Ei
		17. Kas oled valetanud lastele oma terviseprobleeme väiksemaks, kui need tegelikult on?	Jah
		18. Kas oled kunagi füüsilisest isikust ettevõtjana maksuametit petnud?	Ei
		19. Kas oled kunagi mõnda looma löönud?	Jah
		20. Kas oled tundnud, et lähedasi aidates oled unustanud elada enda elu?	Jah - võitis 500 000 krooni
05.10.08	Müügimees Ardi Tedrekin	1. Kas sa tõesti usud, et kõik, mis on Piiblis kirjas, on tõsi?	Jah
		2. Kas teeksid suust suhu hingamist abi vajavale kodutule?	Jah
		3. Kas oled kunagi kartnud, et ei pääse taevasse, vaid põled põrgus?	Jah
		4. Kas tunned salakirge mõne oma koguduseliikme vastu?	Ei
		5. Oled sa kunagi söönud koeratoitu?	Jah
		6. Kas oled oma ema ära kasutanud, et muuta enda elu mugavamaks?	Jah
		7. Kas jätaksid oma kodu ja töö, kui ema vajaks sinu igapäevast hoolitsust?	Ei
		8. Kas oleksid valmis kohtus valet tunnistama, et kaitsta oma sõpra?	Ei
		9. Kas sa arvad, et eneserahuldamine on patt?	Jah
		10. Kas sa juhitud igapäevaelus kümnest käsust?	Jah
		11. Oled sa seadnud eesmärgiks hävitada oma eksnaise Katrini ja tema uue mehe abielu?	Jah
		12. Kas oled oma eksabikaasa Katrinit löönud rohkem kui ühe korra?	Jah
		13. Kas oled enda arvates hea kristlane?	Ei
		14. Kas sa tulid siia saatesse selleks, et Katrin tagasi võita?	Jah
		15. Kas oled kunagi kaalunud enesetappu?	Jah
		16. Kas sul on tõelisi sõpru?	Jah - vale vastus
12.10.08	Müügispetsialist Taavi-Rene Keevalik	1. Kui sind saadetakse üksikule saarele ja saaksid kaasa võtta ühe inimese, kas see oleks sinu elukaaslane Siret?	Jah
		2. Kas sulle tundub, et teie suhte parim osa on seks?	Ei
		3. Kas oled kunagi mõelnud, et oled oma lapsele halb isa?	Ei

		4. Kas oled kunagi tööl teinud midagi sellist, mida oled pidanud ülemuse eest varjama?	Jah
		5. Kas arvad, et enamikes pahandustes, millesse oled sattunud, on süüdi sinu sõbrad?	Jah
		6. Kas sind on mõne kuriteo pärast kohtulikult karistatud?	Jah
		7. Kas oled mõnda looma julmalt kohelnud?	Jah
		8. Kas sulle tundub, et sinu ema sekkub liiga palju teie ellu?	Jah
		9. Kas oled ema teadmata võtnud mõne teie pere reliikvia ja selle rahaks vahetanud?	Jah
		10. Kas arvad, et sinu õel on põhjust sinu üle uhke olla?	Ei
		11. Kas oleksid Sireti ja lapse heaolu nimel valmis üheks aastaks loobuma suhtlusest sõpradega?	Ei
		12. Kas sa teeskled saamatust, et pääseda tüütust lapsehoidmise kohustusest?	Jah
		13. Kas sa ei võta Siretit pidudele selle pärast kaasa, et tahad flirtida võõraste naistega?	Jah
		14. Kas oled viimase aasta jooksul Siretit mõne teise naisega petnud?	Jah
		15. Kas oled Siretiga abiellumist edasi lükanud selle pärast, et ta pole sinu jaoks õige naine?	Ei - vastus oli vale
19.10.08	Ettevõtja Veigo Kaaret	1. Kas sul on kunagi tekkinud erektsioon, kui sulle on tehtud massaaži?	Ei
		2. Kas oled juhtinud autot purjuspäi?	Jah
		3. Kas sulle meeldib ennast alasti peeglist vaadata?	Jah
		4. Kas arvad, et näed parem välja kui sinu kaksikvend Virgo?	Jah
		5. Kas teie ühised ärid Virgoga on edukad eelkõige tänu sinule?	Jah
		6. Kas oled ärimehena kunagi varastanud võõraid ideid?	Jah
		7. Kas sa maksad oma alluvatele väärilist tasu?	Jah
		8. Kas sa tunnend ennast tööl emotsionaalselt paremini kui kodus?	Jah
		9. Kas sa arvad, et sinu ema teeb paremini süüa kui Lilit?	Jah
		10. Kas sa tahad, et Lilit oleks rohkem sinu ema sarnane?	Jah
		11. Kas oled kunagi suudelnud teist meest?	Ei
		12. Kas oled Lilitile meelega halvasti öelnud, et talle haiget teha?	Jah
		13. Kas arvad, et Lilit on sind teie abielu jooksul petnud?	Jah

		14. Kas oma abielu ajal oled sa salaja suhelnud mõne naisega, kellest Lilit ei tea?	Jah
		15. Kas sina oled Lilitit kunagi tõeliselt armastanud?	Ei
		16. Kas sinu abielukriisi peamine põhjus oled just sina? Lilit ei soovinud seda vastust kuulda. Asendusküsimus oli: kas usud, et teie abielu Lilitiga on veel võimalik päästa?	Ei - vastus oli vale
26.10.08	Laotöölaine Margus Männik	1. Kas arvad, et sõjavägi teeb poisist mehe?	Ei
		2. Kas elad ikka veel oma vanemate juures, sest nii on sulle kõige mugavam?	Jah
		3. Kui sinu vanemad seda kõigest hingest sooviksid, kas alustaksid uuesti õpinguid ülikoolis?	Ei
		4. Kas sulle tundub, et väärisksid paremat töökohta, kui sul praegu on?	Jah
		5. Kas sulle tundub, et elad pidevalt üle oma võimete? «Jah.»	Jah
		6. Kas oled kunagi võtnud SMS-laenu, sest keegi teine sulle enam raha ei laena?	Jah
		7. Kas oled hasartmängudega korraga rohkem kui 1000 krooni maha mänginud?	Jah
		8. Kas oled mõelnud, et pärast seda saadet võid kaotada mõne oma sõpradest?	Jah
		9. Kas oled kunagi tundnud, et enamik inimestest on homofoobid?	Jah
		10. Kas sul on olnud kunagi seksuaalfantaasiasid oma sõbra Andruse suhtes?	Jah
		11. Kas oled kunagi mõelnud, et oleksid pidanud sündima hoopis naisena?	Jah
		12. Kas oled kunagi teadlikult proovinud oma seksuaalset orientatsiooni muuta?	Jah
		13. Kas keegi sinu tuttavatest on lõpetanud sinuga suhtlemise, kui on välja tulnud, et oled homo?	Ei
		14. Kas oled kunagi unistanud abielust teise mehega?	Jah
		15. Kas oled kunagi tundnud, et sinu kass mõistab sind paremini kui sinu ema?	Jah - võit 100 000 krooni
02.11.08	Müügijuht Gözell Haug	1. Kas sa usud jumalat?	Jah
		2. Kas jutlused on sinu jaoks parem meelelahutus kui näiteks Koit Toome kontsert?	Ei
		3. Kas sa loed naistelehti rohkem kui piiblit?	Jah
		4. Anu Saagim: "Mis sa arvad, kas sinu jumal laseks mind läbi paradiisivärvate?"	Ei

		5. Kas sa tunned uhkust, et Herk on kuulsast muusikute suguvõsast?	Jah
		6. Kas sa veedad kontoris olles internetis aega rohkem isiklikul eesmärgil kui töö asjus?	Jah
		7. Kas sinu ema liigne vabameelsus ja alkoholilembus on jätnud sinu hinge sügava jälje?	Jah
		8. Kas sa oled oma lapsele parem ema, kui sinu ema oli sinule?	Jah
		9. Kas sinu arvates vajab haige laps palveid rohkem kui arstiabi?	Jah
		10. Kas sa arvad, et Siiri on oma jumalikud nägemused välja mõelnud, et näidata ennast parema kristlasena?	Ei
		11. Kas sa püüad ennast näidata usklikumana, kui sa tegelikult oled, et pälvida oma koguduse heakskiitu?	Jah
		2. Kas sa oled kitarril mänginud ka patuseid ja lihalikke lugusid?	Jah
		13. Kas sa oled mõnikord kirikus himura pilguga võõraid mehi vaadanud?	Jah
		14. Kas sa varjad Herki eest mõnda räpast saladust?	Jah
		15. Kas sa oled kunagi tundnud mõne pastori suhtes seksuaalset tõmmet?	Jah
		16. Kas sa oled Herkile öelnud halvasti ainult selleks, et talle haiget teha?	Jah
		17. Kas sa tunned, et oled jumalast võõrandumas?	Jah
		18. Kas sa usud, et jumal on oma otsustes alati õiglane?	Jah - võit 200 000 krooni
09.11.08	Müügijuht Imre Koort	1. Kas sulle maitsevad vanaema tehtud toidud paremini kui ema omad?	Jah
		2. Kas sa suhtlesid keskkoolis põhiliselt tüdrukutega selle pärast, et poisid ei võtnud sind kampa?	Jah
		3. Kas endale jalanõusid ostes oled kunagi eelistanud paksema tallaga mudeleid, sest need teevad sind pikemaks?	Jah
		4. Kas sa häbeneksid vend Omarit, kui ta töötaks traktoristina?	Ei
		5. Kas sinu liigne korrektsus käib sinu lähedastele närvidele?	Jah
		6. Kas sa arvad, et sind võib nimetada autopedeks?	Jah
		7. Kas sulle tundub vahel, et lapsed mõistavad sind paremini kui täiskasvanud inimesed?	Jah

		8. Kas sulle tundub, et naised eelistavad sinusugustele tundlikele meestele matslikke tükikaid?	Jah
		9. Kas sa tunned, et vajad Raidu nõuandeid naistega suhete loomisel?	Jah
		10. Kas sa oled kunagi mõnda klienti suhtunud ebaviisakalt lihtsalt selle pärast, et ta näeb vaene välja?	Ei
		11. Kas sa oled kunagi kliendile müünud auto, mille tõsisemad puudused oled varjanud?	Jah
		12. Kas sa arvad, et oleksid kasvanud pikemaks, kui poleks hakanud noorelt suitsetama?	Ei
		13. Kas sa tunned, et naised suudavad sind kergesti ümber sõrme keerata?	Jah
		14. Kas sa elad oma varasemate suhete purunemist sedavõrd üle, et väldid teadlikult uut püsisuhet?	Ei
		15. Kas sa oled kunagi nutnud üksi oma kurbi mõtteid mõeldes?	Jah
		16. Kas mõni naine on teinud sulle etteheiteid, et sa pole voodis piisavalt hea?	Ei
		17. Kas sa arvad, et sind vaevab väikese mehe kompleks?	Ei - vastus oli vale
16.11.08	Abimetsaülem Marju Gellert	1. Kas sul on olnud vahel tunne, et loomad mõistavad sind paremini kui inimesed?	Jah
		2. Kas sa oled kunagi mõelnud, et sündisid valel ajal ja vales kohas?	Jah
		3. Kas sa arvad, et oled oma perekonna kõige arukam liige?	Ei
		4. Kas sulle meeldib pigem pildistada loodust kui oma lähedasi?	Jah
		5. Kas sulle on kunagi tundunud, et su vanemad suhtuvad Andreisse eelarvamusega, sest ta on vene rahvusest?	Jah
		6. Kas sa oled kunagi mõelnud, et Andrei on liiga suur eneseimetleja?	Jah
		7. Kas sa oled kunagi metsanduses töötades vastu võtnud meelehead?	Ei
		8. Kas jahiturism on sinu arvates sadistlik meelelahutus, mis tuleks viivitamatult keelata?	Jah
		9. Kas sa oled kunagi mõelnud, et raiskad oma annet praeguses töökohas, selle asemel, et tegeleda tõsisemalt fotograafiaga?	Jah
		10. Kas sa eelistad seksi vabas looduses seksile voodis?	Jah

		11. Kui sul oleks voodoo-nukk, kas püüaksid selle abil kellelegi kannatusi valmistada?	Jah
		12. Kas sa tätoveeriksid enda kehale Andrei nime, kui ta seda sooviks?	Ei
		13. Kas sa oled kunagi provotseerinud Andreid, et ta näitaks välja natukenegi armukadedust?	Jah
		14. Kas oled kunagi orgasmi teeselnud?	Ei
		15. Kas sa oled mõelnud, et hoiad oma suhet Andreiga vaid seni, kuni sinu ellu ilmub tõeline armastus?	Jah - vale vastus
23.11.08	Ettevõtja Kristjan Salmre	1. Kas sa oled rohkem kui ühe korra parkinud oma auto invaliidi autole eraldatud parkimiskohale?	Jah
		2. Kas sa oled tundnud piinlikkust, et 27-aastase täisjõus mehena elad ikka veel vanematekodus?	Ei
		3. Kas vanemad on sulle kunagi kodus seksi ajal peale sattunud?	Jah
		4. Kas sulle meeldib enda keha paljastada?	Jah
		5. Kui sul oleks võimalus minna tasuta rasvaimuoperatsioonile, kas läheksid?	Jah
		6. Kas Kertu on sind su sõprade ees kunagi naeruvääristanud?	Jah
		7. Kas oled kooseluse Kertuga juhitud probleemide lahendamisel sõprade nõuannetest?	Jah
		8. Kas sa tunned ennast süüdi, et teie kooselu Kertuga purunes?	Jah
		9. Kas sa arvad, et toetad Kertut ja tüdruki rahaliselt piisavalt?	Ei
		10. Kas sulle meeldiks, et Kertu oleks rohkem su ema moodi?	Ei
		11. Kui sa teaksid, et Kertu vastab jaatavalt, kas oleksid valmis teda enda juurde tagasi paluma?	Jah
		12. Kas sa pigem kulutad oma sissetuleku auto ja hobi peale, kui säästad tulevikuks?	Jah
		13. Kas sa arvad, et sul on oluliselt vingem auto kui Petsil või Henryl?	Jah
		14. Kas sa oled linnatänavail kihutamise põhjustanud mõne liiklusõnnetuse?	Jah
		15. Kas oled kunagi oma autoga politsei eest ära põgenenud? Sõber Henry ei soovinud seda vastust kuulda. Asendusküsimus: kas sul on kunagi autoroolis tekkinud erektsioon?	Jah - võit 100 000 krooni
30.11.09	Maaler Mairo Kirsipuu	1. Kas sa oled rahul sellega, kuidas ema on sind kasvatanud?	Jah
		2. Kas sa pesed hambaid vähemalt üks kord päevas?	Ei

		3. Kas sa arvad, et sinu emale meeldib sinu elukaaslane Kristine?	Jah
		4. Kas arvad, et suudad oma lastele pakkuda paremat elu, kui sinul on olnud?	Jah
		5. Kas sul on tuttavatele piinlik öelda, et elate koos Kristinega tema ema korteris?	Ei
		6. Kas oled pidanud seksimise ajal end tagasi hoidma, et mitte segada ämma und?	Jah
		7. Kas oled kunagi midagi töökohalt varastanud?	Jah
		8. Kas oled kunagi teinud tööluusi, sest sul on pohmell?	Jah
		9. Kas oled mõelnud, et võiksid olla edukas meelelahutaja?	Jah
		10. Kas sa teed kõik endast oleneva, et sinu ja Kristine suhe jääks kestma?	Jah
		11. Kas sa mängid hasartmänge, lootuses oma võlad tagasi maksta?	Ei
		12. Kas sa oled kunagi põhjustanud kellelegi suurt varalist kahju?	Jah
		13. Kas sa tahad teada, kes on sinu bioloogiline isa?	Jah
		14. Kas sul on mingi varjatud põhjus, miks sa ei ole kolinud kasuisa tühjal seisvasse korterisse?	Ei - vastus oli vale
	Kliendihaldur Ursula Hunt	1. Kas oled kungi meelega nutma hakanud, et saavutada oma tahtmine?	Ei
		2. Kas oled soovinud olla vanematega lähedasem, kui sa seda tegelikult oled olnud?	Jah
		3. Kas oled kulutanud oma välimusele rohkem, kui su sissetulek tegelikult võimaldaks?	Ei
		4. Kas arvad, et oled oma sõbrannadest kõige ilusam?	Jah
		5. Kas sa arvad, et oled oma elus meeste osas liiga kergekäelisi otsuseid langetanud?	Jah
		6. Kas sa oled tundnud perekonna vaikivat hukkamõistu oma purunenud abielude pärast?	Jah
		7. Kas sa arvad, et vennad võiksid sinust rohkem hoolida?	Jah
		8. Kas sulle ka tegelikult lähevad korda sõbrannade mured?	Jah
		9. Kas sa tunned, et saad oma tööga alati hästi hakkama?	Jah
		10. Kas sa oled oma kolleegidega ülemust taga rääkinud?	Jah
		11. Kas ülekaalulised inimesed on sinu meelest eemaletõukavad?	Ei - vastus oli vale

07.12.08	Kehalise kasvatuse õpetaja Margus Koor	1. Kas sa arvad, et oled hea valetaja?	Jah
		2. Kas sa arvad, et armastad oma vanemaid rohkem kui sinu vend?	Ei
		3. Kas oled vetelpäästjana töötades lootnud, et saaksid päästa kellegi elu?	Jah
		4. Kas arvad, et sõbrad on vahel sinu vastutulelikkust enda huvides ära kasutanud?	Jah
		5. Kas sa arvad, et sportlane, kes on dopingut tarvitamisega vahele jäänud, peaks saama kriminaalkaristuse?	Jah
		6. Indrek Sei: kas oled kunagi võistlustel kasutanud dopingut?	Jah
		7. Kas oled kunagi mõelnud, et oled targem kui sinu kooli direktor?	Ei
		8. Kas sa oled tüdrukute kehalise kasvatuse õpetajana pannud mõnele õpilasele parema hinde lihtsalt selle pärast, et ta meeldib sulle?	Jah
		9. Kas sa oled kunagi tegelenud millegagi, mis on seadusega keelatud?	Jah
		10. Kas arvad, et oled klassijuhatajana oma õpilastele heaks eeskujuks?	Jah
		11. Kas oled oma õpilastele mõnd oma kolleegi taga rääkinud?	Jah
		12. Kas sa tunned, et oled Christianega õnnelik?	Jah
		13. Kas sinu kõige pöörasem seksikogemus on olnud koos Christianega?	Ei
		14. Kas sul on olnud kunagi üheöösuhet?	Jah
		15. Kas oled kunagi armunud enda õpilasse, aga oled suutnud tunded alla suruda?	Jah
		16. Kas sulle on kunagi tundunud, et sinu naine flirdib kellegagi sinu sõpradest?	Ei
		17. Kas sa oled kunagi koos alaealisega alkoholi tarvitanud? Christiane ei soovinud seda vastust kuulda. Asendusküsimus: kas sa naerad meelsasti rassistlike naljade üle?	Jah
		18. Kas sa ohverdaksid oma elust kümme aastat, kui see päästaks Christiane mõnest raskest haigusest?	Jah
		19. Kas oled kunagi flirtinud oma naise õega?	Ei - vastus oli vale
14.12.08	Tehnik Martin Orastu	1. Kas oled kunagi olnud purjus?	Ei
		2. Kas Egle on tõesti ainus naine, kellega oled seksinud?	Jah

		3. Kas sa usud Jumalat?	Jah
		4. Kas oled kunagi nutnud, kuna ema on sind ülekohtuselt kohelnud?	Jah
		5. Kas arvad, et tänu karmikäelisele emale on kasvanud sinust hea inimene?	Jah
		6. Kas oled kunagi midagi poest varastanud?	Jah
		7. Kas oled kunagi kahetsenud, et vanavanematelt saadud talukoha öde Astrale kinkisid?	Jah
		8. Kas sinu vanemad on teie abielu Eglega heaks kiitnud?	Ei
		9. Kas sulle on tundunud, et mõni sinu sõpradest lööb Eglele külge?	Ei
		10. Kas sa oled teinud tasuta tööd mõnele naisele sellepärast, et ta sulle meeldib?	Ei
		11. Kas sa sooviksid muuta midagi Egle välimuses?	Jah
		12. Kas sa usud, et Egle jääb sinu ainsaks naiseks?	Jah
		13. Kas oleksid valmis surema, et päästa Egle elu?	Jah
		14. Kas oled unistanud seksist kahe naisega?	Jah
		15. Kas suudaksid Eglega koos elada ka siis, kui sa teaksid, et ta sind petab?	Ei
		16. Kas oled sõitnud otsa mõnele loomale ja jätnud ta tee äärde vedelema?	Jah
		17. Kas sind häirib, et sinu sõbrad tarvitavad alkoholi?	Ei - vastus oli vale
21.12.08	Müüja-kosmeetik Elisabeth Hint	1. Kas sa oled alati suutnud sulle usaldatud saladust hoida?	Ei
		2. Kas oled kosmeetikuna lohakamat tööd teinud kliendile, kes on sinu jaoks ebameeldiv?	Ei
		3. Kas sul on kunagi tekkinud ülemusega konflikte, sest oled pidanud ennast temast targemaks?	Jah
		4. Kas arvad, et laste füüsiline karistamine aitab neist kasvatada paremad inimesed?	Ei
		5. Kas sinu vend Alvar on sinu lastele hea onu?	Ei
		6. Kas sa pead sõber Jüri nõuannet tähtsamaks kui vend Alvari oma?	Jah
		7. Kas sa vahetasid oma nime selleks, et teha lõpparve oma endise eluga?	Jah
		8. Kas sa arvad, et vanemate purunenud abielu on põhjustanud sinu elus probleeme suhetes meestega?	Ei
		9. Kas meeste liigne usaldamine põhjustas sinu vägistamise ohvriks langemise varases nooruses?	Jah
		10. Kas sa oled kunagi kellegi surma üle rõõmistanud?	Ei
		11. Kas oled teeselnud rõõmu, et Toomast õnnelikuks teha?	Jah

		12. Kas sa otsustasid Toomasega koos elama hakata pigem soovist oma eksmehele kätte maksta kui armastusest?	Ei
		13. Kas rööviksid panka, kui teaksid kindlalt, et sa vahele ei jää?	Jah
		14. Kas oled Toomasega koos eelkõige sellepärast, et lahkuminek tooks kaasa keerulisi finantsprobleeme?	Ei
		15. Kas sa oled kooselu jooksul Toomasega otsinud hingelist või füüsilist lähedust teiste meeste juurest?	Jah
		16. Kas seks Toomasega on pigem kohustus kui nauding?	Ei - vastus oli vale
18.01.09	Raamatupidaja Merje Laur	1. Kas oled oma usutunnistusest eesti pagan?	Jah
		2. Kas sa armastad oma ema rohkem kui isa?	Jah
		3. Kas oled tundnud, et su isa on sind meelega alavääristanud?	Jah
		4. Kas oled tundnud, et laisklemine keskkoolis on sulle hilisemas elus valusalt kätte maksnud?	Jah
		5. Kas tunned, et oled madala enesehinnangu tõttu olnud meeste suhtes vähenõudlik?	Jah
		6. Kas tunned piinlikkust, kui pead põhjendama, miks elad koos oma eksmehe venna Margusega?	Ei
		7. Kas sinu eksmees Aivar on sinust ja teie ühisest lapsest kunagi hoolinud?	Ei
		8. Kas oled oma eksmeest Aivarit pimesi usaldades aidanud firmast, mille osanik sa olid, raha välja kantida?	Jah
		9. Kas sa kardad, et sinu venna ebaõnnestunud äritehingute tõttu võivad kõik su lähedased kodudest ilma jääda?	Jah
		10. Kas sa võtaksid vastu miljon krooni, kui see vähendaks viie aasta võrra sinu venna elu?	Jah
		11. Kas sinu lapse isa Aivar ja tema uus elukaaslane on korraldanud sinu jõhkra läbipeksmise?	Jah
		12. Kas sa tunned, et Eesti politsei on teinud kõik, et uurida kriminaalsüüdistust, mille esitasid eksmehe vastu?	Ei
		13. Kas kardad, et pärast seda saadet võib Aivar korraldada sulle uue peksmise?	Jah
		14. Kas sa soovid, et Margus paluks sind endale naiseks?	Jah
		15. Kas Marguse alkoholilembus võib saada teie suhtele saatuslikuks?	Jah

		16. Kas sinu pereelu kannatab seetõttu, et olete sunnitud elama sinu vanemate juures neljakesi ühes toas?	Jah
		17. Kas sa oled kunagi pöördunud selgeltnägija poole, et oma elumuredele lahendus leida?	Jah
		18. Kas sa oled kunagi püüdnud selgeltnägija abiga Aivarile needust peale panna?	Ei - võit 200 000 krooni
25.01.09	Ettevõtja Anu Siinmaa	1. Kas oled kunagi kellelegi peksa andnud ja hiljem väitnud, et peksti hoopis sind?	Jah
		2. Kas oled kunagi rääkinud teistele väljamõeldud lugusid oma minevikust, et näida teistele huvitavam?	Jah
		3. Kas sa püüad jätta endast targemat muljet, kui sa tegelikult oled?	Jah
		4. Kas sa arvad, et oled targem, kui sinu sõbranna Tiina?	Jah
		5. Kas sa oled kunagi striptiisiklubis töötanud?	Jah
		6. Kas sulle on kunagi seksi eest raha pakutud?	Jah
		7. Kas sa oled kunagi mõnel firmaüritusel mõne töökaaslasega seksinud?	Ei
		8. Kas sa sisimas kahetsed, et oled karjääri nimel loobunud emakssaamiseks?	Jah
		9. Kas sa oleksid vajadusel valmis üles kasvatama oma õe alaealised lapsed?	Jah
		10. Kas sa tunned, et sinu endine ülemus ARK-ist tegi sulle ülekohut, kui sundis sind lahkuma?	Jah
		11. Kas oled juristina teinud midagi sellist, mis on tegelikult sinu eetikaga vastuolus?	Jah
		12. Kas sinu ema on sulle korduvalt soovitanud lahutada abielu Jaaguga?	Jah
		13. Kas Jaak on kunagi soovinud sinu surma?	Jah
		14. Kas sa armastad tõeliselt oma abikaasat Jaaku?	Jah
		15. Kas sa loobuksid «Tõehetkes» võidetud miljonist, kui see päästaks Jaagu raskest haigusest?	Jah
		16. Kas sa oled Jaaguga ikka veel abielus selle pärast, et lahutus tooks kaasa inetu varajagamise?	Jah
		17. Kas sa kahetsed, et ei järginud esmakohtumisel Jaaguga oma sisetunnet hoida sellest mehest eemale?	Ei - vastus oli vale
01.02.09	Autojuht Janar Rätsep	1. Kas oled unistanud saatejuhi tööst Kanal 2s?	Jah
		2. Kas oled kunagi liftiga üles-alla sõitnud lihtsalt sellepärast, et pole seda lapsepõlves piisavalt teha saanud?	Jah
		3. Kas oled oma ema peale pahane sellepärast, et ta pole sulle rääkinud, kes on sinu bioloogiline isa?	Jah

		4. Kas oled kannatanud koolivägivalla all?	Jah
		5. Kas sa tunned häbi, et jätsid õpingud merekoolis pooleli ja sul pole senini keskharidust?	Jah
		6. Kas oleksid valmis 10 000 krooni eest osalema pornofilmis juhul, kui keegi teada ei saaks?	Jah
		7. Kas oled tööl teinud midagi sellist, mille tagajärjel võidaks sind vallandada?	Jah
		8. Kas oled tegelenud millegagi, mis on seadusevastane?	Jah
		9. Kas oled mõnes pangas võlgnevuste pärast mustas nimekirjas?	Jah
		10. Kas kahetsed, et abiellusid endast seitse aastat vanema naisega, kellel polnud Eesti kodakondsust?	Jah
		11. Kas arvad, et oled oma vendadest elus paremini hakkama saanud?	Jah
		12. Kas sa oled kustutanud oma telefonist mõne SMSi kartes, et lähete Aitaga tülli?	Jah
		13. Kas oled kooselu jooksul Aitaga loonud internetis uusi tutvusi teiste naistega?	Jah
		14. Kas sul on suuri saladusi, mida oled suutnud Aita eest varjata?	Jah
		15. Kas lõpetaksid internetis naistega flirtimise täielikult, kui Aita seaks selle teie kooselu tingimuseks?	Ei - võit 100 000
08.02.09	Üliõpilane Silja Seermaa	1. Kas oled sõbranna Kelliga suudelnud?	Jah
		2. Kas sulle tundub, et üksi oled sa kõige paremas võimalikus seltskonnas?	Jah
		3. Kas sa oled tantsinud ööklubis mõne mehega ainult sellepärast, et ta sulle välja teeks?	Jah
		4. Kas sa oled kodust ära jooksnud, sest soovisid võita vanemate tähelepanu?	Jah
		5. Kas tundsid lapsena puudust oma ema kallistustest?	Ei
		6. Kas oled sisimas soovinud, et oleksid sündinud teises peres?	Jah
		7. Kas oled kunagi soovinud, et kellegagi sinu tutvusringkonnast midagi halba juhtuks?	Jah
		8. Kas tundsid end alandatuna, kui said teada, et sinu esimene armastus pettis sind korduvalt teiste naistega?	Jah
		9. Kas sa andestaksid Kellile, kui saaksid teada, et ta seksis sinu eks poiss-sõbraga?	Ei
		10. Kas Kelli on alati käitunud nagu tõeline sõber?	Ei

		11. Kas sa laseksid 25 000 krooni eest teha endast erootilisi pilte?	Jah
		12. Kas sind on kunagi poes huligaanitseamise pärast turvaruumi läbiotsimisele viidud?	Jah
		13. Kas oled korduvalt läinud koolitundi purjuspäi?	Jah
		14. Kas oled kirikus teinud midagi sedavõrd taunimisväärset, et tunned seetõttu siiani häbi?	Jah
		15. Kas sa usud, et jumal on sulle sinu nooruspõlve patud andestanud?	Jah - võit 100 000 krooni
15.02.09	Tisler Taivo Tüvist	1. Kas tunned, et oled oma pere must lammas?	Jah
		2. Kas sa läksid teismeeas tädi juurde elama, sest vanemad ei pööranud sulle piisavalt tähelepanu?	Jah
		3. Kas sind on kunagi halva käitumise pärast koolist välja visatud?	Jah
		4. Kas oled teadlikult võimendanud oma halbu külgi, sest arvad, et naistele meeldivad pahad poisid?	Jah
		5. Kas sul on olnud armusuhe samaaegselt kahe naisega?	Jah
		6. Kas oled kunagi Kajarilt laenanud raha selleks, et osta Evelinile kingitus?	Jah
		7. Kas oled kunagi mõelnud, et Evelin oli rahaahne ja kasutas sinu sügavaid tundeid lihtsalt ära?	Jah
		8. Kas sinu kunagine eaturvaline seksuaalsuhe on põhjustanud sulle püsiva terviserikke?	Jah
		9. Kas oled teadlikult osalenud tankistina suuremahulises käibemaksupettuses?	Jah
		10. Kas oled abielu ajal Kajariga kaotanud kasiinos summasid, millest pole julgenud talle rääkida?	Jah
		11. Kas usud, et suudad kunagi kasiinosõltuvusest täielikult vabaneda?	Ei
		12. Kas oled kunagi müünud narkootikume?	Jah
		13. Kas arvad, et Eesti kohtusüsteem on liiga leebe?	Ei
		14. Kas sa tunned, et pere pole sulle siiani andestanud, kuigi oled leidnud ausa töö?	Jah
		15. Kas sa tõesti kahetsed oma kuritegelikku minevikku?	Jah - võit 100 000 krooni
22.02.09	Riigiametnik Lily Mals	1. Kas sa kasutad oma välimust selleks, et saada tuttavatelt meestelt seda, mida sa soovid?	Jah
		2. Kas arvad, et oled jõudnud elus kaugemale kui sinu klassikaaslased Võrust?	Jah
		3. Kas sinu jaoks on tähtis, et inimesed arvaksid, et sa oled edukas?	Jah

		4. Kas sa oled seltskonnas varjanud seda, et oled pärit väikesest külast Mõnistest?	Ei
		5. Kas sul on mõni pereliige, kes on sulle piinlikkust valmistanud?	Jah
		6. Kas sinust on tehtud pilte, mida sa häbened näidata vanematele?	Jah
		7. Kas oled ettekandjana töötades meelega mõne ebameeldiva kliendi toitu rikkunud?	Ei
		8. Kas arvad, et sul on meeste seas rohkem lööki kui sinu sõbrannal Triinul?	Jah
		9. Kas oled mõelnud, et õde võiks kolida oma elukaaslase Leho juurde, sest tahad, et korter oleks vaid sinu päralt?	Jah
		10. Kas sa kadestad oma õde Nelet tema suhte pärast Lehoga?	Jah
		11. Kas sa väldid teadlikult püsisuhet, sest kardad haiget saada?	Jah
		12. Kas sa oled tegelenud internetipiraatlusega?	Jah
		13. Kas oleksid nõus loobuma igasugusest kontaktist lähedastega, kui saaksid teha karjääri Euroopa Kohtus?	Jah
		14. Kas oleksid valmis looma suhte mehega, kes ei ole sinu tüüp, aga on rikas ja haritud?	Ei - vastus oli vale
22.02.09	Andmetöötlaste spetsialist Maiga Mõttus	1. Kas sinu otsekohesed väljautlemised on tekitanud tühjast tüli?	Jah
		2. Kas tunned, et oled oma õest Mildast sihikindlam ja edukam?	Ei
		3. Kas sa lahutasid oma esimese abielu sellepärast, et eelistasid elada pigem üksi kui mehega, kes vaatab võõraid naisi?	Jah
		4. Kas oled kunagi alkoholi abil muredele leevendust leida?	Jah
		5. Kas sa tunned, et sinu võimed ei leia praeguses töökohas täit rakendust?	Jah
		6. Kas sa arvad, et riigi tagant võib varastada?	Jah - võit 10 000 krooni
01.03.09	Tööpingioperaator Urmas Kajo	1. Kas sa arvad, et jahedad peresuhted lapsepõlves on teinud sinust erakliku inimese?	Jah
		2. Kas sa loobusid päevapealt suitsetamisest eelkõige sellepärast, et Kaisale ei meeldi suitsetavad mehed?	Jah
		3. Kas sa oleksid valmis oma pikad juuksed maha lõikama, kui Kaisa seda sooviks?	Jah

		4. Kas oled kunagi oma olmeprügi metsa alla viinud?	Jah
		5. Kas üritasid oma esimest abielu lahutades varajagamisel oma eksabikaasat teadlikult petta?	Jah
		6. Kas sinu isapuhkusele jäämine oli ratsionaalne kaalutus, et saada riigilt võimalikult palju hüvitist?	Jah
		7. Kas oled tegelenud röövpüügiga?	Ei
		8. Kas oled kunagi halvustanud oma ülemust kolleegide ees?	Jah
		9. Kas oled kunagi tegelenud ebaseadusliku äri, millega vahele jäämine on kriminaalkorras karistatav?	Jah
		10. Kas sind on arestitud seoses relvade vargusega Eesti kaitsejõudude territooriumilt?	Jah
		11. Kas oled kunagi politseile valetanud?	Jah
		12. Kas oled kunagi täiskasvanuna oma lähedaste tagant raha varastanud?	Jah
		13. Kas sinu soovimatus inimestega suhelda on viinud Kaisa endast välja?	Jah
		14. Kas sa oled Kaisale viimase aasta jooksul öelnud «ma armastan sind»?	Ei
		15. Kas Kaisa juures on midagi, mis sind sisimas väga häirib?	Jah
		16. Kas oled mõelnud, et tegelikult kurvastasid Kaisat, kui jätsid ta pulmapäeval ilma võimalusest kanda valget kleiti?	Jah
		17. Kas sa usud, et Kaisa on sinuga koos elades tõeliselt õnnelik?	Ei
		18. Kas sa oleksid sisimas õnnelikum, kui Kaisa loobuks hobustest ja pühendaks rohkem aega kodule?	Jah - võit 200 000 krooni
08.03.09	Müügijuht Madis Allik	1. Kas sulle meeldib rääkida roppe anekdoote?	Jah
		2. Kas sulle on vahel tundunud, et Jumal on sekkunud sinu ellu?	Jah
		3. Kas sa oled valetanud, et pääseda sõjaväest?	Ei
		4. Kui sinu õde Mari tuleks Tallinnasse 1000 krooni taskus, kas sa usud, et ta saaks hakkama?	Ei
		5. Kas sa tunned, et oled elus saavutanud rohkem, kui enamik sinu sõpru?	Jah
		6. Kas sa oled olnud osaline mõnes pangapettuses?	Jah
		7. Kas oled kunagi oma hulljulguse tõttu eluohtlikku olukorda sattunud?	Jah
		8. Kas sa oled mõne oma naiskolleegiga flirtinud?	Jah
		9. Kas ema on sinu kooselu Kerdaga heaks kiitnud?	jah

		10. Kas sa suudaksid tulevikus Kerdale kõrvalhüppe andestada?	Ei
		11. Kas sa unistad seksist veel mõne naisega peale Kerda?	Jah
		12. Kas oled ühe päevaga kasiinos maha mänginud rohkem kui 5000 krooni?	Jah
		13. Kas usud, et korrumppeerunud korvpallikohtunik võiks Eestis altkäemaksust ära elada?	Ei
		14. Kas sa naudid telesaadetes esinemist?	Jah
		15. Kas oled Kerdale truu eelkõige seetõttu, et sul on hirm suguhaiguste ees?	Jah - võit 100 000 krooni
15.03.09	Ärinaine ja endine politseiuuriija Tiiu Kreim	1. Kas sa oled kunagi olnud osaline mõnes baarikakluses?	Jah
		2. Kas sa armastad tädi Renatet rohkem kui oma lihast ema?	Jah
		3. Kas sa tunnend, et sinu juures elav alkoholilembene ema on sulle koormaks?	Jah
		4. Kas oled kunagi pidanud toitu varastama, et oma lastele süüa anda?	Jah
		5. Kas sa kahetsed, et ei andestanud oma laste isale tema kõrvalhüpet sõbrannaga ja läksid tema juurest ära?	Jah
		6. Kas oled koos oma lastega korduvalt kodust põgenenud, et vägivaldse eksabikaasa eest peitu minna?	Jah
		7. Kas sa arvad, et oled andekam kunstnik kui sinu sõbranna Aime?	Jah
		8. Kas oled teistesse inimestesse suhtunud üleolevalt lihtsalt sellepärast, et olid politseinik?	Jah
		9. Kas sa tunnend süümepiinu, et oled oma poja politseile liikluseeskirjade rikkumise pärast üles andnud?	Jah
		10. Kas sa oled politseinikuna töötades olnud korduvalt tööl alkoholijoobes?	Jah
		11. Kas sul oli oma laste ees häbi, kui sa elumuredele valla vandudes järjekordselt jooma hakkasid?	Jah
		12. Kas sa oleksid tänaseks põhja käinud, kui sa poleks kohtunud oma rootslasest elukaaslase Lennartiga?	Jah
		13. Kas sa oled Lennartiga koos eelkõige majandusliku heaolu pärast?	Ei

		14. Kas sa oled salaja firmaraha enda huvides ära kasutanud?	Jah
		15. Kas oled tundnud, et sinu lapsed on sind ära kasutanud?	Jah
		16. Kas sa usud, et sinu elu helgemad hetked on veel ees?	Jah
		17. Kas oled oma eksabikaasale andestanud, et ta põletas armukadedushoos sinu riideid ja keelas sul käia tennis?	Jah
		18. Kas oled oma eksabikaasale andestanud selle, et ta üritas sind kättemaksuks abielulahutuse sisseandmise eest autoga alla ajada?	Jah - vale vastus
22.03.09	Noorpoliitik Robert Kalm	1. Kas sa arvad, et Andrus Ansip on õige mees juhtima Eesti Vabariigi valitsust?	Jah
		2. Kas sa oled kunagi rüvetanud mõne oma poliitilise antipaati valimiplakatit?	Ei
		3. Kas sa oled kunagi autoaknast prügi tänavale visanud?	Jah
		4. Kas sa oled oma tuttavatele remonttöid tehes küsinud rohkem raha, kui see tegelikult väärt on?	Jah
		5. Kas sa valetaksid politseile, et päästa Aivar pahandusest?	Jah
		6. Kas sa oled kunagi sorinud Sirli asjades, lootes leida midagi, mida Sirli on sinu eest varjanud?	Jah
		7. Kas sa arvad, et suhetes naistega oled sa olnud tossike?	Jah
		8. Kas sa arvad, et oled parem lindy hopi tantsija kui Sirli?	Ei
		9. Kas sa oled vajanud Aivari nõuandeid, et enda seksioskusi parandada?	Ei
		10. Kas oled kunagi mõelnud, et võiksid olla homo?	Jah
		11. Kas oled oma Tartu korteris teinud midagi sellist, mida sa Sirli eest varjad?	Jah
		12. Kas oled kunagi politseile altkäemaksu pakkunud?	Jah
		13. Kas sa oled teeninud tulu, mille oled jätnud maksuametis deklareerimata?	Jah
		14. Kas sa oled lastesaamist Sirliga edasi lükanud, kuna arvad, et teie kooselu ei jää kestma?	Ei
		15. Tallinna Perekoosseisumeti tseremooniameister Harri Kingo: kas sa tunned, et oled valmis paluma Sirli kätt?	Jah - võit 100 000 krooni
29.03.09	Klaire Kivisild-Kalinin	1. Kas sa tulid saatesse eelkõige sellepärast et olid meeletu ja ei oska enam edasi minna?	Jah

		2. Kas sa oled suutnud oma lastele pakkuda paremat lapsepõlve kui sinu ema sulle?	Ei
		3. Kas sa arvad, et oled teinud kõik endast oleneva, et sinu lastest kasvaksid korralikud inimesed?	Jah
		4. Kas seks enne abielu on patt?	Jah
		5. Kas sa oled kunagi püüdnud ajastada oma lapse sündi mõnele paljutähenduslikule kuupäevale?	Jah
		6. Kas sa oled mõelnud, et sinu läbimõtlema käitumise pärast jäi sinu ema kodust ilma?	Jah
		7. Kas sulle meeldivad jutud, et sinu mees on Aivar Riisalu poolvend?	Jah
		8. Kas sinu abikaasa tarvitab alkoholi rohkem kui kolmel päeval nädalas?	Jah
		9. Kas Jüri on sulle kunagi öelnud, et armastab sind?	Ei
		10. Kas sa oled kunagi pesnud oma abikaasa jalgu lihtsalt sellepärast, et ta pole ise viitsinud seda teha?	Jah
		11. Kas sa loovutaksid ühe oma neeru emale, kui see päästaks tema elu?	Jah
		12. Kas Jüri on kunagi vihastanud, et lapsed on külmkapist võtnud tema ostetud toitu?	Jah
		13. Kas sa oled pidanud terve abielu jooksul pidanud taluma Jüri pahatahtlikke ja alandavaid märkusi?	Jah
		14. Kas sa arvad, et sul on elus rohkem vedanud, kui sõbrannal Geal?	Jah
		15. Kas sa suudaksid Jürist lahutada, kui see oleks majanduslikult võimalik?	Ei
		16. Kas sa oled mõne oma töökaaslasega seksinud?	Jah
		17. Kas sa oled kunagi tahtnud tagarääkimise pärast oma töökohta vahetada?	Ei - vastus oli vale
05.04.09	Klienditeenindaja Daisy Inslermann	1. Kas oled enda arvates ilus naine?	Jah
		2. Kas sa oled kunagi ennast poolpaljalt rahvale näidanud?	Jah
		3. Kas sulle tundub, et igaühest võib saada laulja, sest läbilöömine on puhtalt õnneasi?	Ei
		4. Kas sa oled kunagi töökoha saamise nimel midagi enda kohta valetanud?	Jah
		5. Kas oleksid nõus palgapäeval rahast loobuma, kui saaksid selle asemel natuke targemaks?	Jah
		6. Kas sa oled kunagi kelleltki suure summa raha varastanud?	Jah
		7. Kas oled napsusena kellegagi nii inetult käitunud, et pole julgenud selle eest isegi vabandust paluda?	Jah

		8. Kas sul on hingel midagi sellist, mida oled tahtnud oma vanematele rääkida, aga pole siiani julgenud?	Ei
		9. Kas arvad, et sinu vanemate lahkumineku peamiseks põhjustajaks oli eelkõige ema?	Ei
		10. Kas armastad oma isa rohkem kui ema?	Jah
		11. Kas arvad, et su ema on sulle tahtlikult haiget teinud lihtsalt sellepärast, et tal on paha tuju?	Jah
		12. Kas oleksid valmis Janno päevapealt maha jätma, kui teaksid, et saaksid lauljana sama populaarseks kui Tõnis Mägi?	Ei
		13. Kas oled pidanud millestki loobuma sellepärast, et oled aidanud Jannol maksta tema võlgasid?	Jah
		14. Kas sinu sõbrannad on sul kunagi soovitanud Janno maha jätta ja oma eluga edasi minna?	Jah
		15. Kas oled kunagi mõelnud, et Janno on seksisõltlane?	Jah - võit 100 000 krooni
12.04.09	Loomaarst Paul Fridtjof Mõtsküla	1. Kas sa arvad, et sinu igapäevaelus on vähe põnevust?	Jah
		2. Kas arvad, et pingutad oma ettevõtmistes rohkem, kuna soovid pälvida isa tunnustust?	Jah
		3. Kas oled kunagi täiskasvanuna vanematele Peetri kohta valetanud?	Jah
		4. Kas arvad, et sinu elukaaslane Anne on sinuga õnnelik?	Ei
		5. Kas arvad, et oled oma kitsal erialal Eestis parim tegija?	Jah
		6. Kas oleksid Londonisse residentuuri saamise nimel valmis pakkima kohvrid 30 minutiga ja jätma oma senise elu?	Jah
		7. Kas oled lapsepõlves teinud midagi, mille eest täiskasvanut oleks oodanud tõsine karistus?	Jah
		8. Kas oled kunagi enda võimete ülehindamise tõttu sattunud eluohtlikku olukorda?	Jah
		9. Kas tunned muret selle pärast, et inimesed võivad sind pidada nõrgaks?	Jah
		10. Kas oled kunagi tööl enda eksimuse kellegi teise kaela ajanud?	Jah
		11. Kas arvad, endale seatud liiga kõrged nõudmised takistavad sul olla õnnelik?	Jah
		12. Kas oled kunagi flirtinud mõne kena loomaomanikuga?	Jah
		13. Kas arvad, et oled targem kui su ülemus?	Jah

		14. Kas oled kunagi ise tarvitanud mõnda loomale mõeldud ravimit?	Jah
		15. Kas oled kunagi häbenenud oma keskmist nime Fridtjof?	Ei - vastus oli vale
19.04.09	Kliendihaldur Kaupo Kivisoo	1. Kas oled unistanud enda pildist Kroonika esikaanel?	Jah
		2. Kas oled kunagi müünud klientidele midagi, mille kohta sa tead, et see pole kvaliteetne?	Jah
		3. Kas oled kunagi nutnud romantilist filmi vaadates?	Jah
		4. Kas sa lõpetasid keskkooli tänu korduvatele spikerdamistele eksamitel?	Jah
		5. Kas mäletad kõigi naiste nimesid, kellega oled maganud?	Ei
		6. Kas oled kunagi kellelegi öelnud «ma armastan sind» ilma, et oleksid seda päriselt mõelnud?	Jah
		7. Kui Anti sooviks laenata kuuks ajaks sinu autot, kas laenaksid seda talle?	Jah
		8. Kas sinu arvates on Sirle leidnud endale õige mehe?	Jah
		9. Kas võtaksid miljon krooni vastu tingimusel, et sa ei näe oma venda enam kunagi?	Ei
		10. Kas arvad, et oled parem isa oma pojale, kui sinu isa oli sinule?	Jah
		11. Kas sa suudad isale andestada, et ta pole sinu elu vastu piisavalt huvi tundnud?	Jah
		12. Kas sa oled voodis enda arvates parem kui Maiu?	Jah
		13. Kas oled kunagi tundnud hirmu, et sa oled saanud HI-viiruse?	Jah
		14. Kas oled kadestanud mõnda teist meest tema peenise suuruse pärast?	Ei
		15. Kas usud tõesti, et sa ei seksi enam kunagi ühegi naisega peale Maiu?	Jah - võit 100 000 krooni
26.04.09	Ehitaja Toomas Güldenkoh	1. Kas sa oled enda arvates ihaldusväärne mees?	Ei
		2. Kas sa petsid oma esimest abikaasat abielu ajal?	Jah
		3. Kas sa oled kunagi varjanud Kristeli eest, et elad samaaegselt ikka veel eksabikaasaga ühe katuse all?	Jah
		4. Kas sul on kahju, et pidid jätma oma kätega ehitatud maja eksabikaasale ja tema mehele?	Jah
		5. Kas sa armastad oma lastest kedagi rohkem kui teisi?	Ei

		6. Kas sa riskiks oma eluga, et päästa põlevast majast vööras laps?	Ei
		7. Kas oled kunagi ehitajana töötades teinud ebakvaliteetset tööd ja seda hiljem varjanud?	Ei
		8. Kas arvad, et sinu venelastest kolleegid on eestlastest lohakamad?	Jah
		9. Kas oled oma emale lähedasem laps kui sinu õde?	Jah
		10. Kas sa arvad, et oled oma elu elanud nii, nagu sinu ema seda soovis?	Ei
		11. Kui olukord seda nõuaks, kas paneksid vanemad pigem vanadekodusse, kui võtaksid enda juurde?	Jah
		12. Kas oled mõelnud, et töönarkomaania võib saada saatuslikuks sinu praegusele suhtele Kristeliga?	Jah
		13. Kas Kristel on sulle kunagi andnud põhjust armukadeduseks?	Jah
		14. Kas sa arvad, et kooselus on hädavaled lubatud?	Jah
		15. Kas sa petaksid Kristelit, kui teaksid, et sa ei jää vahele?	Ei - vastus oli vale